

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU EMNİYET TEŞKİLÂTI
(1908–1918)

HAZIRLAYAN
Sedat KILIÇARSLAN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ

KASTAMONU 2010

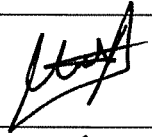
TEZ ONAYI

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **081111002** Nolu **Sedat KILINÇARSLAN** tarafından hazırlanan “**II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU EMNİYET TEŞKİLATI (1908-1918)**” isimli tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 02/09/2010

Danışman : Yrd.Doç.Dr. Mehmet Serhat YILMAZ

Jüri Üyeleri:

Unvanı, Adı-Soyadı	Görevli Bulunduğu Üniversite/ Bölüm	İmza
Yrd.Doç.Dr. M.Serhat YILMAZ	Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	
Yrd.Doç.Dr. Ahmet ÖĞRETEN	Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	
Yrd.Doç.Dr. Mustafa ESKİ	Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD	

UYGUNDUR

02/09/2010

Doç. Dr. B.Ünal İBRET
Enstitü Müdür V.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

II. MEŞRUTİYET DÖNENİ KASTAMONU EMNİYET TEŞKİLATI (1908-1918)

Sedat KILINÇARSLAN

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz

Bu araştırmanın konusu, II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu Emniyet Teşkilatı ve aynı dönemde Kastamonu'da asayiş durumunun değerlendirilmesidir. Bu çalışmayla Kastamonu vilayeti örneğinden yola çıkılarak, II. Meşrutiyet yıllarında taşrada, polis teşkilatlanmasının nasıl ve ne düzeyde gerçekleştirildiği ve güvenliğin ne düzeyde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde emniyet hizmetlerindeki modernleşme çerçevesinde 1893 yılında, içerisinde Kastamonu vilayetinin de bulunduğu 15 vilayet merkezinde polis teşkilatı kurulmuştur. Vilayet polis teşkilatları başlangıçta serkomiserlik şeklinde düzenlenmiş, zamanla polis müdürlüklerine dönüştürülmüştür. Zaptiye Nezareti idaresindeki polis, II. Meşrutiyet Dönemi başlarında güvenlikten sorumlu önemli bir unsur haline gelmiştir. Kastamonu Emniyet Müdürlüğü incelenirken, polis teşkilatının yapısı, görevleri ve son dönem Osmanlı Devleti bünyesinde taşra da nasıl bir yapılanmaya gidildiği konuları değerlendirilmiştir

Yapılan çalışmada, Kastamonu vilayetinin sınırları içerisine giren bu günkü Sinop, Çankırı ve Kastamonu illerinin teşkilatlanma ve güvenlik durumu incelenmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemi olarak adlandırılan bu dönem, aynı zamanda polisin ülkenin iç güvenliğinin sağlanmasında söz sahibi olmaya başladığı dönemdir. Çalışma sonunda, II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu vilayeti Polis Müdürlüğü'nün yapısı ve görevleri tespit edilmiş ve vilayetin güvenlik durumu, dönemin gazetelerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır.

Kastamonu - 2010

Anahtar Kelimeler: Polis, Kastamonu, Güvenlik, II. Meşrutiyet, Suç, Asayiş Olayları.

ABSTRACT

Master Thesis

II. CONSTITUTIONAL MONARCHY SAFETY ORGANIZATION AND RETURN ONE KASTAMONU (1908-1918)

Kastamonu University

Institute of Social Sciences

Department History

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz

The topic of this research, II. Organization for Security and Constitutional Monarchy in the same period in Kastamonu order to assess the situation. Kastamonu province in this study was based on samples, II. Constitutional monarchy in the country in years, how and when the level of the police organization was carried out and what level of security that has been described.

Safety services within the framework of modernization in the Ottoman Empire in 1893, including 15 in the provinces of Kastamonu province police center was established. In the beginning, as police commissioner in the province of organized early, once the police have been converted to offices. Ministry gendarmes, police administration, II. At the beginning of Constitutional Monarchy has become an important factor responsible for security. Kastamonu examining Police Department, police buildings, duties and within the last period of the Ottoman Empire went to the countryside is also about how it was evaluated

In a previous study, the day falling within the boundaries of the province of Kastamonu, Sinop Çankırı and Kastamonu provinces of the organization and the security situation is investigated. The last period of the Ottoman Empire, called this period, the country's internal security police also have a say in the process of becoming is the period. At the end of study, II. Constitutional Monarchy in the Kastamonu province and duty of the Police Directorate of the structure of the province's security situation has been detected, the information obtained from the newspapers of the period are determined in accordance with.

Kastamonu – 2010

Key words: Police, Kastamonu, Security, II. Constitution, the criminal, Public order events.

ÖNSÖZ

Bu araştırma; II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu Polis Müdürlüğü ve aynı dönemde Kastamonu'da asayiş durumunun değerlendirilmesidir. Türk tarihi boyunca kurulan devletlerde halkın huzur ve güvenine oldukça önem verilmiştir. Bu sayede Türk devletleri uzun ömürlü ve güçlü olmayı başarmışlardır. Osmanlı Devleti'nde, başlangıçtan itibaren bu günkü polis teşkilatına benzer yapılanmalar bulunmaktaydı. Tek görevi iç güvenliğin tesisi olan bir polis yapılanması ancak II. Meşrutiyet Döneminde tesis edilebilmiştir. Bu nedenle yapılan çalışma, II. Meşrutiyet Dönemi ile sınırlandırılmıştır.

Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün oluşumu ve yapılanmasına değinilen bu çalışma ile aynı zamanda söz konusu dönem basınından da yararlanılarak vilayetin asayiş durumunun belirlenmesine çalışılmıştır. Bu sayede II. Meşrutiyet döneminde taşrada güvenlik durumu ve güvenliğin tesis edilmesinde polisin yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezimiz genel bir girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümün konusu, Osmanlı devletinde emniyet teşkilatıdır. Bu bölüm çalışılırken inceleme eser ve kitaplarla makalelerden yararlanılmıştır. İkinci bölümde Kastamonu Polis Müdürlüğü ve müdürlüğün teşkilat yapısı ve görevleri incelenmiştir. Bu bölümle ilgili çalışma yapılırken, dönemin Dâhiliye Nezareti bünyesindeki arşiv belgelerinden yararlanılmıştır. Üçüncü bölümün konusu olan Kastamonu vilayetinin güvenlik durumu ise arşiv belgelerinin yetersiz olması nedeniyle dönemin süreli yayınlarından Kastamonu ve Köroğlu gazeteleri esas alınarak çalışılmıştır.

Polis teşkilatının kuruluşu üzerinde çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen teşkilatın taşra ayağı üzerinde yapılan çalışma son derece sınırlıdır. Bu nedenle yapmış olduğumuz bu çalışmanın, polis teşkilatının taşrada kuruluş ve yapılanmasına ışık tutucu nitelikte bir araştırma olduğunu söylemek yerinde olur.

II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin sınırları, bu günkü Kastamonu, Sinop ve Çankırı illerini kapsamaktaydı. Kastamonu Emniyet Müdürlüğü incelenirken sınırları çizilen çerçevede teşkilatın yapısı, görevleri ve taşra da ne tür bir yapılanmaya gidildiği konuları üzerinde durulmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi, yaşanan pek çok siyasi ve sosyal bunalımlara rağmen, Polis Teşkilatı'nın yerleşip kök salması ve toplumsal güvenliği sağlamada ön plana çıkması açısından önemli bir dönem olmuştur. Bu çalışmayla, Osmanlı Devleti'nin modern polis teşkilatına kavuşma sürecinin sadece başkentle sınırlı kalmadığı vilayetlerde de önemli aşamalar kaydedildiği ortaya konmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde, Kastamonu Polis Müdürlüğü ve Kastamonu'nun asayiş durumu incelenirken, köklü bir teşkilat olan polis teşkilatının önemli süreçlerinden biri olan taşrada yapılanma sürecinin nasıl olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan çalışmayla, polis teşkilatının yakın tarihinin anlaşılması ve Kastamonu vilayetinin meşrutiyet dönemi toplumsal güvenlik düzeyinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, Kastamonu vilayetine bağlı bu günkü Kastamonu, Sinop ve Çankırı illerinin Cumhuriyet öncesi toplumsal güvenlik durumu incelenmiştir. Böylelikle son dönem Osmanlı taşrasında toplumsal hayatta yaşanan problemlerin neler olduğu ve insanların yaşanan problemler karşısında nasıl tepkiler verdikleri irdelenebilmiştir. Yapılan çalışma neticesinde, suç ve suçluların nicelik ve niteliğinin tespit edilmesinin, Milli Mücadele dönemine nasıl bir toplumsal yapıda girildiğinin anlaşılmasına yardım edeceği düşünülmüştür. Yapmış olduğum çalışmada önemli destek ve yardımlarını gördüğüm, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz'a minnettarım.

Sedat KILIÇARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. OSMANLI DEVLETİNDE EMNİYET TEŞKİLATI.....	7
1.1. 1845 Öncesinde Emniyet Teşkilatı	8
1.1.1. Emniyet Teşkilatının Genel Unsurları	8
1.1.2. Emniyetin Sağlanması Sorumluluğu Görevliler	13
1.1.2.1. Kadı	13
1.1.2.2. Subaşı	15
1.1.2.3. Muhtesip	17
1.1.2.4. Asesbaşı	19
1.1.2.5. Yasakçıbaşı	20
1.1.2.6. Yeniçeri Ağası	20
1.2. Polis Teşkilatı'nın Kuruluş ve Modernleşme Süreci	22
1.2.1. Polis Teşkilatı'nın Kurulması (10 Nisan 1845).....	22
1.2.2. Zaptiye Müşirliği (1846- 1879)	23
1.2.3. Zaptiye Nezareti (1879- 1909).....	24

II. BÖLÜM

2. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU EMNİYET TEŞKİLATI.....	26
2.1. II. Meşrutiyet Dönemi Öncesinde Kastamonu Vilayeti	26
2.2. Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü'nün Teşkilat Yapısı	28
2.2.1. Kastamonu Merkez Sancağı	31
2.2.1.1. İnebolu Kazası	34
2.2.1.2. Cide Kazası.....	36
2.2.1.3. Safranbolu Kazası.....	37
2.2.1.4. Tosya Kazası	38
2.2.1.5. Araç Kazası	39
2.2.1.6. Daday Kazası	39
2.2.1.7. Taşköprü Kazası	39

2.2.2. Sinop Sancağı	41
2.2.2.1. Boyabat Kazası	44
2.2.2.2. Ayancık Kazası	44
2.2.3. Çankırı Sancağı	45
2.2.3.1. Çerkeş Kazası	47
2.3. Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün Görevleri	49
2.3.1. Kastamonu Polis Müdürlüğü Personelinin Görev Dağılımı ...	53
2.3.1.1. Kastamonu Sancağı	55
2.3.1.2. Sinop Sancağı	58
2.3.1.3. Çankırı Sancağı	59
2.3.2. Polislerin Hak ve Yetkileri	61
2.3.3. Polis Memur ve Komiserlerinin Seçimi, Terfi ve Görevden Alınmaları	62
2.3.4. Polis Jandarma İlişkileri	64
2.4. Tahkikat, Muhakeme, İnzibati Cezalar, İstifa, Ödüllendirme ve Atama İşleri	65
2.4.1. Tahkikat ve Muhakeme (Polis Divanları)	65
2.4.2. İdari Cezalar	65
2.4.2.1. Terki-i Kayt	66
2.4.2.2. Tenzil-i Sınıf	68
2.4.2.3. Tenkis-i Kıdem ve Kat'ı Maaş	68
2.4.2.4. Tevbih ve Tembih	69
2.4.3. İstifa	69
2.4.4. Ödüllendirme	71
2.4.5. Atama / Nakil İşleri	72

III. BÖLÜM

3.KASTAMONU'DA ASAYİŞ OLAYLARININ KASTAMONU BASININA YANSIMASI	73
3.1. II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu Basını.....	73
3.2. Basına Yansıyan Asayiş Olayları	75
3.2.1. Cinayet ve Yaralama Olayları	76
3.2.1.1. Cinayet Olayları.....	76
3.2.1.2. Yaralama Olayları	82
3.2.2. Hırsızlık Olayları	85
3.2.3. Hapishane Firarları ve Firarilerin Çıkardıkları Asayiş Olayları	88

3.2.4. Askerden Yapılan Firarlar ve Asker Firarilerinin Karıştığı Olaylar	93
3.2.5. Eşkıyalık Olayları	99
3.2.6. Kundaklama Hadiseleri	105
3.2.7. Kaçırma ve Irza Saldırı Olayları	106
3.2.8. Toplumsal Olaylar	107
3.2.8.1. Tosya Olayı	108
3.3. Asayiş Durumunun Değerlendirilmesi	109
SONUÇ	116
KAYNAKÇA	122
EKLER	127

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. 1918 Yılında Ülke Genelinde Görev Yapan Polis Kuvvetleri.....	25
Tablo 2.1. Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü, Merkez Teşkilatının Yapısı.....	29
Tablo 2.2. Sancak ve Kazalarda Teşkilat Yapısı.....	30
Tablo 2.3. 1913 Yılı Kastamonu Merkez Sancağı Kadro Durumu.....	33
Tablo 2.4. 1918 Yılı Kastamonu Merkez Polis Müdürlüğü'nün Amir Kadrosu	34
Tablo 2.5. 1918 Yılı İnebolu Komiserliği'nin Personel Listesi	36
Tablo 2.6. 1918 Yılı Safranbolu Polis Komiserliği Personeli.....	38
Tablo 2.7. 1918 Yılı Tosya Komiserliği Personeli	38
Tablo 2.8. 1918 Yılı Taşköprü Polis Komiserliği Personeli	40
Tablo. 2.9. 1918 Yılında Kastamonu Sancağı ve Bağlı Birimlerde Nüfus ve Kadro Durumu.....	41
Tablo. 2.10. 1913 Yılında Sinop Sancağı ve Bağlı Birimlerde Nüfus ve Kadro Durumu.....	42
Tablo 2.11. 1918 Yılı Sinop Komiserliği Personeli.....	43
Tablo 2.12. 1918 Boyabat Komiserliği Personeli	44
Tablo 2.13. 1918 Yılında Sinop Sancağı ve Bağlı Birimlerde Kadro Durumu	45
Tablo. 2.14. 1913 Yılında Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazasında Nüfus ve Kadro Durumu.....	45
Tablo 2.15. 1918 Yılı Çankırı Polis Komiserliği Kadrosu	47
Tablo 2.16. 1918 Yılı Çerkeş Polis Komiserliği Personeli	47
Tablo 2.17. 1918 Yılında Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazasında Kadro Durumu.....	48
Tablo 2.18. Cide Harmangeriş karyesinde ikamet eden Halil Efendiye bir yıllığına verilen ülke içinde seyahat yapma izni	51
Tablo 2.19. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu'da Görev Yapan Polis Müdürleri (1908- 1918)	54
Tablo 2.20. 1918 Yılı Kastamonu Polis Müdürlüğü'nde Görevli Komiserlerin Listesi	56
Tablo 2.21. 1916 Yılı Kastamonu Sancağı Polis Teşkilatında Görevli Personelin Görev Dağılımı	57

Tablo 2.22. 1916 Yılı Sinop Komiserliği Personelinin Görev Dağılımı.....	58
Tablo 2.23. 1916 Yılı Çankırı Polis Komiserliği Personelinin Görev Dağılımı.....	59
Tablo 2.24. 1913 Yılında Kastamonu Merkez ve Kazalardaki Polis Kadrosuyla Genel Nüfusu ve Komiserlerin Efrada Nispetini Gösteren Cetvel.....	60
Tablo. 2.25. Kastamonu Polis Müdürlüğü Kadrosunda, II. Meşrutiyet Dönemi'nde Görülen Terkin-i Kayt, Vefat ve İstifalar. (1908-1916).....	70
Tablo 2.26. 1918 Yılı Temmuz Ayında Kastamonu Polis Müdürlüğü Personelinden Takdirname ve Tahsinname Alanların Listesi	71
Tablo 3.2. 1910 Yılı'nın Eylül Ayında Kastamonu'da Meydana Gelen Vukuatlar.....	110
Tablo 3.3. 1909 Yılı Temmuz Ayında Kastamonu Vilayetinde İşlenen Suçlar.....	111
Tablo 3.4. Kastamonu Sancağında 1910 Yılı Temmuz, Ağustos ve Eylül Aylarında İşlenen Suçlar	112
Tablo 3.5. Çankırı ve Sinop Sancaklarında 1910 Yılı'nın Temmuz, Ağustos ve Eylül Aylarında İşlenen Suçla	113
Tablo 3.6. Kastamonu'da 1325 (1909) Yılına Ait Suçlar ve Bu Suçlarla İlgili Açılan Davaların Sayılarını Gösteren Cetvel.....	114
Tablo 3.7. 1913 Yılında İşlenen Suçlarla İlgili İstatistik	114
Tablo 3.8. 1916-18 Yılları Arasında İşlenen Suçlar ile Yaşanan Hukuki ve Ticari Anlaşmazlıklarla İlgili Mahkemelere İntikal Eden Dosya İstatistikleri.....	115

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
C:	: Cilt
a.g.b.	: Adı geçen bildiri
Çev.	: Çeviren
a.g.m.	: Adı geçen makale
Ed.	: Editör
a.g.ra.	: Adı geçen rapor
Nu.	: Numara
s.	: Sayfa
a.g.t.	: Adı geçen tebliğ
S.	: Sayı
a.g.tz	: Adı geçen tez
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
YN.	: Yer no
GN.	:Gömlek No
Bkz.	: Bakınız:
EGM.	: Emniyet Genel Müdürlüğü
b.s.	: Basım sayısı

GİRİŞ

Kanunlara hürmet ve itaat etmeyi bir vazife telakki eden Türk milleti, var olduğu günden beri adaletin tesisine büyük önem vermiştir. Bu nedenle tarih sahnesine çıkmış olan bütün Türk devletlerinin öncelikli olarak yaptıkları işlerden biri de iç güvenliğin sağlanması amacıyla, zabıta teşkilatlarını kurmak olmuştur. Hükümdarlar, öncelikli görevlerinin, toplumun huzur ve güvenliğini sağlamak olduğuna inanmışlar ve bu amaçla bu güne kadar değişik isimlerle pek çok güvenlik mekanizmalarının kurulmasına önderlik etmişlerdir. Toplumun da adalet ve huzura verdiği önem sayesinde dünyada eşine az rastlanan asayiş ve güvenlik örnekleri ortaya konulmuştur.¹

Polis, kökeni Yunanca ve Latince olan bir kelimedir. Yunaca Politeia, Latince Politia kelimelerinden türemiştir. Kelime anlamı itibariyle böyle olsa da Türk devletlerinde anlam itibariyle polis kavramını karşılayan pek çok görevli ismine rastlanılmaktadır. Orta Asya Türk devletlerinde “yarkan” kavramının anlam olarak bu günkü karşılığı polistir. 1913 yılında çıkarılan Suci kitabesinde yarkan sözcüğü Moğolcada polis anlamına gelen “doruga” sözcüğüyle aynı anlamda kullanılmıştır.² Polis kavramının bu günkü anlamı ise, kent içerisinde kamu düzenini huzur ve güvenliği sağlayan örgüt, kanunlar ve hükümet emirleri doğrultusunda hareket eden kolluk kuvvetidir.³

İç güvenlik hizmetlerinin temel taşlarından olan karakollara, bilinen en eski Türk devletlerinde de rastlanılmaktadır. Karakol, kelime anlamı itibariyle dirlik ve düzenin salanması anlamına gelmektedir. Peçenek Türklerinin yaptıkları kalelerden birinin adının “kaku” olduğu ve bu günkü karakol sözcüğünü karşıladığı tespit edilmiştir.⁴

¹ Mehmet Mansur, “Osmanlı Devleti’nin Tesisinden İstanbul’un Fethine Kadar Zabıta Yapılanması”, *Polis Mecmuası*, İstanbul 1932, s. 152. Zeki Sarıkoyuncu, “Cumhuriyet Döneminde Türk Emniyet Teşkilatı”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi*, 1993, s. 17.

² Nihat Dünder, “Cumhuriyet İdaresinde 78 Yılı Geride Bırakan Bir Teşkilat: Polis Teşkilatı”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 65, Sayı: 401, Ankara 2001, s. 213.

³ Yılmaz Yaşar, *Açıklamalı Polis Meslek Hukuku*, Başkent Matbaacılık, Ankara 1997, s. 2.

⁴ Dünder, “Cumhuriyet İdaresinde 78 Yılı Geride Bırakan Bir Teşkilat: Polis Teşkilatı”, s.214.

Orta Asya Türk tarihinin aydınlatılmasında önemli kaynaklardan olan Orhun Kitabeleri, emniyet teşkilatı tarihi açısından da önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Kitabelerde kendisinden “subaşı” olarak söz edilen İnal Kağan’ın askerî görevlerinin yanında toplumsal düzenin sağlanmasındaki görevlerinden de bahsedilmektedir.⁵ Bu günkü anlamıyla polis müdürü olan subaşılar bilinen en eski devlet görevlilerindendir.

Güvenlik ihtiyacı, insanlık tarihi kadar eskidir. Türklerde toplumun güvenlik ve huzuruna tarih boyunca ayrı bir önem verilmiştir. Bu günkü anlamda bir polis teşkilatı kurulana kadar Türk devletlerinde iç güvenliğin sağlanması görevi, ordu içerisinde bazı birimler tarafından yerine getirilmekteydi. Başta Orhun Abideleri olmak üzere Türk tarihine ışık tutan pek çok kaynakta Türklerin toplumun güvenlik ve huzuruna büyük önem verdiklerinden bahsedilmektedir.⁶

Türkler, Orta Asya Türk devletlerinde genel olarak göçebe hayat tarzını benimsemişlerdi. Çok sayıda göçebe topluluk uyumlu bir vaziyette bir araya gelerek büyük devletler kurmuştur. Özellikle boylar kendi içlerinde genel olarak huzurlu bir hayat yaşamaktaydılar. Büyük hayvan sürülerine sahip olan ve bu sürüleri problemsiz bir şekilde sevk ve idare eden geniş ailelerin bu denli uyum içerisinde yaşaması, Türklerin huzur ve güvenliğe verdikleri değer bir göstergesidir. Bu durum Selçuklu ve Osmanlı devletleri zamanında aynen devam etmiştir. Kanunî Sultan Süleyman zamanında, Osmanlı Devleti’ni ziyaret eden Avusturya elçisi Busbecg’in padişahın ordugâhı hakkında “Bu muazzam kalabalıkla birlikte imrenilecek bir husus da sessizlik ve nizamdı. Hiçbir bağırışma uğultu ve gürültü yoktu. Herkes kendisine ait yerde sessiz ve sakin bir halde durmaktaydı. Sanki heykel gibiydiler. Bizde ise birkaç insan bir araya gelse gürültü ve patırtıdan durulmaz.” Demektedir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, huzur ve güvenlik Türk toplumlarında oldukça önemli görülmüştür.⁷

İslam dinini kabul eden Türkler, Selçuklulardan itibaren pek çok kültürü egemenlikleri altına almışlar ve devlet teşkilatlanmasında bu kültürlerden etkilenmişlerdir. Arap ve Fars kültürleri, Selçuklularla birlikte kurulan Türk

⁵ Eyüp Şahin, “Osmanlı Polis Teşkilatı”, *Polis Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 24, (Temmuz-Ağustos-Eylül), Ankara 2000, s. 117.

⁶ Dündar, *a.g.m.*, s. 215.

⁷ Osman Turan, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997, s. 123.

devletlerinde oldukça etkili olmuşlardır. Bu nedenle yönetim ve diğer alanlarda pek çok kavram Arapça ve Farsça kelimelerle ifade edilmiştir. Ancak subaşı, çavuş, bey ve beylerbeyi gibi kavramlar aynen kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum, bu kavramların halk nezdinde ne kadar yerleşik bir etkiye sahip olduklarının bir göstergesidir.⁸ Selçuklu komutanı İbrahim Yinal, Türk idaresinin devam ettiği yerlerde kimsenin nizamı bozamayacağından söz ederek, devlet yöneticilerinin önceliğinin halkın güvenliğini sağlamak olduğunu ifade etmiştir.⁹

Osmanlı Devleti'nin yöneticileri nizam ve intizamın sağlanmasına son derece önem vermişlerdir. Türklerin gelenek ve göreneklerinde ortak bir unsur olan adalet ve güvenlik anlayışı, Osmanlı Devleti zamanında da önemli görülmüştür. Emniyet Teşkilatı'nın bu günkü yapılanması ve gelişiminde, Osmanlı Devleti dönemindeki gelişmelerin payı oldukça büyüktür. Ancak 20. yüzyılın başlarında Batı ülkelerindeki teşkilatlanma esas alınmış ve Polis Teşkilatı tanzim edilmiştir.¹⁰

Osmanlı idarecileri, yönetimlerinde bulunan topluluklara karşı oldukça yumuşak huylu ve adil davranmışlardır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte hemen her yerleşim biriminde bir kadı ile subaşı görevlendirilmiştir. Devlete tabi olan toplumlar idarecilerin keyfi uygulamalarına bırakılmamışlar, düzenlenen kanunlarla keyfiliklerin önü alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenledir ki Timur istilasında, Balkan milletleri Osmanlı idaresinden kopmamıştır.¹¹

19. yüzyıla gelinceye kadar emniyet hizmetlerinin askerî teşkilat eliyle sağlanması nedeniyle Osmanlı Askerî Teşkilatı'nın tarihi gelişiminin ortaya konması, Emniyet Teşkilatı'nın daha iyi anlaşılabilmesi için gereklidir. Türk teşkilat yapısının bir devamı olarak Osmanlı Devleti'nde de kuruluş yıllarından itibaren, ordu teşkilatına büyük önem verilmiştir. 15. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı ordusu yapılan düzenlemelerle dünyanın en güçlü ve ileri tekniğe sahip ordusu durumuna yükselmiştir. Devşirmelerden oluşturulan Kapıkulu Ocakları, 16. yüzyılda Dünyanın en modern ordusuydu. Kapıkulu askerlerinden olan yeniçeriler, aynı zamanda başkentin güvenliğinden

⁸ Mehmet Altan Köymen, "Selçuklularda Devlet", *Belleten*, TTK Basımevi, Ankara 1998, s. 1366.

⁹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1995, s. 345.

¹⁰ Derviş Okçabol, *Zabıta Tarihi*, Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara 1940, s. 355.

¹¹ Metin Kunt, *Türkiye Tarihi (Osmanlı Devleti 1300 -1600)*, Cem Yayınları, Cilt: 2, İstanbul 1997, s. 60.

sorumluydular.¹² Başkent dışındaki güvenliğin sağlanması için, toprak sistemine bağlı olarak Tımarlı Sipahi birlikleri oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti'nde güvenlik hizmetleri kadı, subaşı, muhtesip, asesbaşı, yasakçıbaşı ve yeniçeri ağası gibi bazı yetkili kişiler ve bu kişilerin yönetimindeki organlarca yerine getirilmiştir.¹³

II. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrasında Seraskerlik makamı kurulmuştur. Seraskerler aynı zamanda kolluk görevlilerinin de en üst düzey amiri konumundaydılar. 1845 yılında polis teşkilatıyla ilgili düzenlemelerle birlikte kolluk görevleri Seraskerden alınarak Zaptiye Müşirliği'nin idaresine bırakılmıştır.¹⁴

Tanzimat dönemine kadar polis hizmetleri askerî sistem içerisinde yürütülmekteydi. Çağın gelişen şartları, tek işi iç güvenliğin ve asayişin temini olan polis teşkilatını gerekli kılmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla iç güvenliğin sağlanmasında önemli gelişmeler kaydedilmişse de, güvenlik hizmetlerinin pek çok makam tarafından yürütülüyor olması, aksaklıklara ve problemlere neden olmuştur. 10 Nisan 1845 tarihinde "Paris Polis Müdürlüğü'nün Görevlerini Düzenleyen Kararname" esas alınarak 17 maddeden oluşan bir düzenleme yapılmış ve Polis Teşkilatı resmen kurulmuştur.¹⁵ Daha sonra, 15 Şubat 1846 tarihinde Zaptiye Müşirliği kurulmuş ve zabıta işlerinden öncelikli sorumlu kurum haline getirilmiştir. Yayınlanmış olan genelgede askerin polis hizmetlerine bakmasının görevlerinde aksamalara neden olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle genelgede, kurulan müşirliğin seraskerlikten bağımsız çalışacağı ifade edilmiştir.¹⁶

Zaptiye Müşiriyeti her ne kadar iç güvenlikten sorumlu bir birim olarak kurulmuş ise de polis ve jandarmayı aynı çatı altında tutması nedeniyle Avrupa devletlerindeki uygulamalara uygun düşmemekteydi. Bu nedenle jandarma ve polis birbirinden ayrılmış ve polis teşkilatı 3 Aralık 1879 yılında Zaptiye Nezareti çatısı altında müstakil bir yapıya kavuşmuştur.¹⁷ 1893 tarihinde 15 vilayet merkezinde polis teşkilatı kurulmuştur. Vilayet polis teşkilatları başlangıçta serkomiserlik

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Kapıkulu Ocakları II*, T.T.K. Yayınları, Ankara 1984, s. 267.

¹³ Halil Cin, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Yenigün Matbaası, Ankara 1978, s. 1.

¹⁴ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yayınları, Ankara 2004, s. 81.

¹⁵ Mesut Gülmez, "Polis Örgütü'nün İlk Kuruluş Belgeleri ve Kaynağı", *Amme İdare Dergisi*, Cilt: 16, Ankara 1983, s. 6.

¹⁶ Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta*, Kozan Ofset, Ankara 2008, s. 82.

¹⁷ Alyot, a.g.e, s. 93.

şeklinde düzenlenmiş, zamanla polis müdürlüklerine dönüştürülmüştür. Zaptiye Nezareti idaresindeki polis, II. Meşrutiyet Dönemi başlarında güvenlikten sorumlu önemli bir unsur haline gelmiştir.¹⁸

1893 tarihinde kurulan 15 polis müdürlüğü içerisinde Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü de bulunmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu sınırları içerisinde bu günkü Sinop ve Çankırı illeri de yer almaktaydı.¹⁹ Kastamonu vilayeti, Kastamonu merkez sancağı, Sinop ve Çankırı liva merkeziyle, İnebolu, Safranbolu, Tosya, Taşköprü, Cide, Daday, Araç ve Sinop'un Boyabat, Ayancık ve Çankırı'nın Çerkeş kaza merkezleri olmak üzere, toplam on üç şehir ve kazadan oluşmaktaydı. Ayrıca vilayet sınırları içerisinde, Kastamonu'nun Devrekâni, İnebolu'nun Küre, Sinop'un Gerze, Çankırı'nın Koçhisar, Şabanözü, Tuht ve Karacaviran nahiye merkezleri olmak üzere toplam yedi kaza bulunmaktaydı.²⁰

II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin sınırları, bu günkü Kastamonu, Sinop ve Çankırı illerini kapsamaktaydı. Kastamonu Emniyet Müdürlüğü incelenirken sınırları çizilen çerçevede teşkilatın yapısı, görevleri ve son dönem Osmanlı Devleti bünyesinde taşra da ne gibi yapısal değişimler yaşandığı üzerinde durulacaktır.

II. Meşrutiyet Dönemi, devletin içerisinde bulunduğu olumsuzluklara rağmen, Polis Teşkilatı'nın yerleşip kök salması ve toplumsal güvenliği sağlamada ön plana çıkması açısından önemli bir dönem olmuştur. Osmanlı Devleti'nin modern polis teşkilatına kavuşma süreci sadece başkentle sınırlı kalmamıştır. İstanbul'da teşkilatlanma tamamlanınca vilayetlerde de Polis Teşkilatı'nın kuruluş çalışmaları başlamıştır.

Altı yılda oluşturularak yayınlanmış olan 21 Mayıs 1913 tarihli nizamnamede vilayet polis müdürlüklerinin yapısı belirlenmiştir. Vilayet ve bağımsız sancaklarda polis müdürleri tarafından yürütülen güvenlik hizmetleri, kazalarda komiserlerin yönetiminde yürütülmüştür.²¹ Bu dönem, vilayetlerde teşkilatlanmanın sağlandığı ve polisin daha verimli bir hizmet verdiği zaman dilimi olmuştur.

¹⁸ Alyot, a.g.e, s.182 -185.

¹⁹ Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 204.

²⁰ *Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye*, Selanik Matbaası, 1328 Selanik, s. 690-698. BOA, Fon Kodu: DH. EUM. MEM, DN: 27, GN: 92.

²¹ 2 Mayıs 1329 tarih ve 186 numaralı Polis Nizamnamesi, *Takvim-i Vekâyi*, Nu: 1467-1476, (16 Mayıs 1329), s. 100.

Polis Teşkilatının II. Meşrutiyet Döneminde taşrada kadrolaşması tamamlanmaya çalışılmış ancak devrin içinde bulunduğu siyasî, sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle teşkilatlanma tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle sancak ve kazalarda personel sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve Polis Müdürlüğünün imkânlarının da yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.²²

Çalışma alanına giren ve başlı başına bir bölüm olarak ele alınan Kastamonu'nun asayiş durumunu değerlendirilirken iki temel kaynaktan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar dönemin yerel gazetelerinden Kastamonu ve Köroğlu gazeteleridir. Kastamonu gazetesi resmî, Köroğlu gazetesi ise İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından çıkarılan özel bir gazetedir.²³

Kastamonu basınında, Meşrutiyetin ilanından 1914 yılına kadar sıklıkla, gündelik hayatın akışı içerisinde meydana gelen problemlerden kaynaklanan asayiş olayları görülmektedir. I. Dünya Savaşı esnasında ise daha çok genel güvenliğin sağlanamamasından kaynaklanan eşkıyalık olayları meydana gelmiştir. Kastamonu vilayetinin güvenlik durumunun tespit edilmesi, Osmanlı Devleti'nin II. Meşrutiyet yıllarındaki toplumsal güvenliğinin ne düzeyde olduğunun anlaşılması bakımından oldukça önemli bir gösterge olmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi, Kastamonu Polis Müdürlüğü ve vilayetin asayiş durumu hakkında yapılan bu çalışma, Osmanlı taşra toplumunun güvenlik ve asayiş durumunun tespit ve tahlile tabi tutulmasında önemli bir fayda sağlayacaktır. Polis Teşkilatı'nın taşrada yapılmasıyla ilgi bilgilerin oldukça yetersiz olduğu düşünüldüğünde yapılan çalışmanın önemi daha iyi anlaşılabacaktır.

²² Kastamonu Polis Müdürlüğü personelinin 1329 senesine ait maaşlarının bir bölümü ancak sonraki yıllarda ödenebilmiştir. BOA, Fon Kodu: DH.EUM.MH, D.N: 256, G.N: 111. Personel sayılarının yetersizliği bu durumun bir göstergesidir. BOA, Fon Kodu: DH. EUM. MH, D.N: 84, G.N: 97.

²³ Mehmet Serhat Yılmaz, II. Meşrutiyet Devri Kastamonu Basın Tarihi (1908-1918), Berikan Yayınevi, Ankara 2008, s. 15. Aziz Demircioğlu, 100 Yıllık Kastamonu Basını (1872-1972), Kastamonu 1973, s. 17.

I. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİNDE EMNİYET TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren oluşturulan ordu, yapılanması itibarıyla aynı zamanda iç güvenlik hizmetlerinden de sorumlu olmuştur. Yeniçeriler, İstanbul ve padişahların güvenliğinden sorumlu oldukları kadar İstanbul'un asayiş ve güvenliğinden de sorumluydular. Taşrada durum bundan farklı değildi. Tımarlı sipahiler savaş zamanı orduya katılırlar, barış zamanında bulundukları bölgenin güvenliğini sağlarlardı.²⁵

Osmanlı Devleti'nde, güvenlik hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesine en zor durumlarda bile oldukça önem verilmiştir. Emniyet Teşkilatı'nın bu günkü yapılanması ve gelişiminde, Osmanlı Devleti dönemindeki gelişmelerin payı oldukça büyüktür. 20. yüzyılın başlarında Batı ülkelerindeki teşkilatlanma esas alınmış ve Polis Teşkilatı tanzim edilmiştir.²⁶

Osmanlı Devleti'nin yöneticileri kendilerinden önceki Türk devletlerinde olduğu gibi nizam ve intizamın sağlanmasına son derece önem vermişlerdir. Türklerin gelenek ve göreneklerinde ortak bir unsur olan adalet ve güvenlik anlayışı, Osmanlı Devleti zamanında da önemli görülmüştür. Kuruluştan itibaren yollarda ve toplumsal hayattaki asayiş problemlerini ortadan kaldırmayı hedefleyen Osmanlı devlet yöneticileri bunu büyük oranda başarmışlardır.²⁷

Devlet yönetiminde adalet ve güvenliğin sağlanması yönündeki bu hassasiyet, güvenlik hizmetlerinde kurumsallaşmayı beraberinde getirmiştir. Kuruluş yıllarından II. Meşrutiyet Dönemi'ne kadar Osmanlı Devleti'nin emniyet unsurları çok çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundan imparatorluğun yıkılışına kadar geçen süre içinde emniyet hizmetlerinde önemli değişiklikler olmuştur. Bu nedenle Osmanlılar dönemindeki emniyet kurumları ve hizmetlerini dönemlere ayırarak incelemek gerekir. Bu çalışmada Emniyet Teşkilatı iki dönem halinde değerlendirilecektir. Bunlardan ilki 1845 yılına kadar gelen klasik

²⁵ Eyüp Şahin, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi", *Polis Dergisi*, Sayı: 39, Ankara 2004, s. 23.

²⁶ Derviş Okçabol, *Zabıta Tarihi*, Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara 1940, s. 355.

²⁷ Kafesoğlu, a.g.e, s. 345.

dönemdir. Diğeri ise 1845 yılı sonrası modernleşme dönemidir. 1845 yılı, Polis Teşkilatı'nın modern dünya standartlarına uygun tanzim edilmeye başlandığı dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Bu tarih itibariyle çağdaş bir Emniyet Teşkilatı'nın oluşturulması süreci hız kazanmıştır.

1.1. 1845 ÖNCESİ OSMANLI EMNİYET TEŞKİLATI

Osmanlı sultanları, kendilerine sığınanların ırz, can ve namus güvenliklerini korumayı kendileri için birinci vazife olarak görmüşlerdir. Âşıkpaşa-zâde, ismiyle anılan eserinde şöyle bir hadiseyi nakleder. “Bir gün Bilecik’te pazara kâfirler gelip, yükle testi getirdiler. Germiyanlı bir kişi bunlardan bir testi alıp parasını ödemedi. Ol kâfir dahi gelüp Osman Gazi’ye şikâyet etti. Osman Gazi, Germiyan Türkünü cezalandırarak kâfirin hakkını alıverdi. Bilecik’te o denli güvenlik vardı ki, Bilecik avratları gelip pazarlarını yaparlardı”.²⁸ Bu durum Osmanlı Devleti’nin de kuruluş yıllarında itibaren adalet ve güvenliğin sağlanmasına verilen önemin bir göstergesidir.

1.1.1. Emniyet Teşkilatı’nın Genel Unsuları

Osman Bey’in son zamanlarında beyliğin sınırlarının genişlemesi nedeniyle kurumsallaşma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın Orhan Bey zamanında belirgin olarak hissedilmesi nedeniyle başta güvenlik olmak üzere pek çok alanda teşkilatlanmanın temelleri atılmıştır. Orhan Bey önceliği asayişin sağlanmasına vermiş ve komutanlarını şehirlerin güvenliğinin sağlanması için görevlendirmiştir. Bu komutanların maaşları, kentlerde toplanan vergi gelirlerinden, köylerde ise toprak gelirlerinden temin edilmiştir.²⁹ I. Murat, Orhan Bey’in başlattığı kurumsallaşma çalışmalarına hız vermiş ve temel güvenlik mekanizmalarının şekillenmesini sağlamıştır.³⁰

Osmanlı Devleti’nin kuruluşuyla birlikte hemen her yerleşim biriminde bir kadı ile yanlarında subaşılar görevlendirilmişlerdir. Kadılar genellikle mülkî işlere

²⁸ Derviş Ahmet Aşıkî, *Aşık Paşazade Tarihi*, Mostar Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 10-11; Halim Alyot, *Türkiye’de Zabıta*, Kozan Ofset, Ankara 2008, s. 191.

²⁹ Metin Kunt, *Türkiye Tarihi (Osmanlı Devleti 1300 -1600)*, Cem Yayınları, Cilt: 2, İstanbul 1997, s. 39.

³⁰ Mustafa Akdağ, *Türkiye’nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Cem Yayınevi, Cilt: 1, İstanbul 1977, s. 390.

bakarken, subaşılar kadıların verdikleri görevleri yerine getirerek bulundukları yerlerin güvenliklerini temine çalışmışlardır.³¹

Kaza ve kasabalara tayin edilen kadı ve subaşılar halkın huzuru için kendilerine verilen görevleri yerine getirmişlerdir. Subaşı ve tımarlı sipahiler suçluların yakalanmasından, kadılarsa yargılanmalarından sorumlu tutulmuşlardır. Devlete tabi olan toplumlar idarecilerin keyfi uygulamalarına bırakılmamışlar, düzenlenen kanunlarla keyfiliklerin önü alınmaya çalışılmıştır. Bu nedendir ki, Timur istilasında Balkan milletleri Osmanlı idaresinden kopmamıştır.³²

Osman Bey'in halka gösterdiği hoşgörü ve adil yönetim kendisinden sonraki hükümdarlarca da benimsenmiştir. Orhan Bey, İzmit'i kuşatınca şehir halkı çaresiz kalmış ve kendilerine dokunulmaması karşılığında şehri teslim etmişlerdir. Orhan Bey İzmit halkının bir çöpüne bile dokunmamıştır.³³

Zaman içerisinde devletin sınırlarının genişlemesiyle idarî teşkilatlanmaya gidilmiş, ülke eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara ve kazalar da köylere ayrılmıştır. Eyaletleri beylerbeyi, sancakları sancakbeyi, kazaları kadılar idare etmişlerdir. Eyalet ve sancaklarda da kadı ve subaşılar bulunmakta ve bu şekilde güvenlik hizmetleri yürütülmektedir.³⁴

Osmanlı Devleti, kuruluş yıllarından itibaren, ordu teşkilatına büyük önem vermiştir. İlk başlarda aşiret kuvvetlerinden meydana gelen ordu, Orhan Bey zamanında teşkilatlanmaya başlamıştır. 15. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı ordusu yapılan düzenlemelerle dünyanın en güçlü ve ileri tekniğe sahip ordusu durumuna yükselmiştir. Ordu teşkilatı içerisinde devşirmelerden oluşturulan Kapıkulu Ocakları, 16 yüzyılda Dünyanın en modern ordusuydu. Emniyetin sağlanmasında disiplinli bir ordu, adil devlet adamları ve toplumdaki ekonomik ve

³¹ Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkilatı ve Görevlerini Gelişimi*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946, s. 95.

³² Kunt, a.g.e, s. 60.

³³ Fethedilen bir kale ise ilk önce asayişin ve halkın huzurunun sağlanması için "dizdar" adı verilen komutanlar tayin edilmesi, hükümdarların halkın güvenliğine verdiği önemin bir göstergesidir. Kunt, a.g.e, Cilt: III, s. 117. Yusuf Oğuzoğlu, *Osmanlı Devlet Anlayışı*, Eren Yayınları, İstanbul 2001, s. 114.

³⁴ Halil Cin - A. Akgündüz, *Türk İslam Hukuk Tarihi*, Timaş Yayınları, Cilt: I, İstanbul 1990, s. 253- 255.

sosyal refah oldukça etkili olmuş ve 17. yüzyıla kadar Osmanlı toplumu huzurlu bir yaşam sürmüştür.³⁵

Kapıkulu Ocakları 16. Yüzyıldan itibaren bozulmaya başlamıştır. Kanunî'den sonra hükümdarlar orduların başında seferlere çıkmaz oldular. Askerlikle alakası olmayanlar ocağa kabul edilmeye başlanmış, bu durum ordunun disiplinini ve savaş kabiliyetini bozmuştur. Duraklama döneminde Kapıkulu Ocakları ıslah edilmeye çalışıldıysa da başarılı olunamamıştır.³⁶

Padişahın ve İstanbul'un güvenliğinden sorumlu olan yeniçeriler yükselme döneminde tam bir sadakatle bu görevlerini ifa etmişlerdir. Daha önce ifade edildiği gibi çeşitli nedenlerle bozulmaya yüz tutan Yeniçeri Ocakları zamanla güvenliğin sağlanması bir yana güvenliğin sağlanamamasının ilk sorumlularından biri haline gelmişlerdir. Duraklama ve gerileme dönemleri, Yeniçerilerin başrolde oynadığı pek çok isyanla geçmiş ve bu olaylarla devlet daha da zayıf duruma düşmüştür.³⁷

Kuruluştan itibaren Osmanlı Devleti'nin ekonomisinde tarım en önemli unsur olmuştur. Tesis edilen toprak düzeni, ekonomik, sosyal, siyasal askeri ve kültürel yaşamın şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle toprak sisteminin analizi yapıldığında top yekûn devletin içinde bulunduğu durum anlaşılabilmektedir. Tımar sistemi, taşrada toprak sistemi olmasının yanında mükemmel bir emniyet mekanizması olarak da görev yapmıştır. Başkent dışında güvenliğin sağlanmasında toprak sistemine bağlı olarak oluşturulan Tımarlı Sipahi birlikleri görevlendirilmişlerdir.³⁸

Tımar sistemi mükemmel bir güvenlik ve iktisadî mekanizmaydı. Devrinde başka milletler tarafından da örnek alınan bu sistem sayesinde, Osmanlı Devleti hem

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Kapıkulu Ocakları II*, T.T.K. Yayınları, Ankara 1984, s. 267.

³⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Kapıkulu Ocakları II*, s. 267- 270.

³⁷ Solak-Zade Tarihi'nde nakledilen şu hadise yeniçerilerin bu durumunu göstermesi bakımından anlamlıdır. "3 Mart 1656 günü yeniçeriler ayaklanarak Orta Camii'nde toplandılar. Ayaklanma nedenlerinin Osmanlı Devleti'nde asayiş bozanlar olduğunu iddia ediyorlardı. Yeniçeri ağasıyla, sekbanbaşının görevden alınmasını sağladılar. Bununla da yetinmeyerek 18 kişinin kellesini istediler ve ellerine geçirdiklerini At Meydanı'ndaki çınara astılar. 6 Mart günü dağıldılar." Solak-Zade Mehmet Çelebi, *Solak-Zade Tarihi*, (Çev. Vahit Çabuk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Cilt: II, Ankara 1989, s. 619.

³⁸ Halil Cin, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Yenigün Matbaası, Ankara 1978, s. 1.

asker besliyor, hem tarımsal üretimi denetliyor hem de vergilerin düzenli bir şekilde toplanmasını temin ediyordu.³⁹

II. Mehmet dönemine kadar eyaletlerde güvenlik hizmetlerinden birinci derecede Tımarlı Sipahiler sorumluydular. Sipahiler asker yetiştirirler, vergi toplarlar, savaflara iştirak ederler ve bununla birlikte güvenlik hizmetlerini de yerine getirirlerdi.⁴⁰

Tımarlı Sipahiler, yükselme döneminde, devletin huzur ve bekasından başka bir şey düşünmeyen iyi yetişmiş ahlaklı kimselerdi. Reayadan birine tımar verildiği bu dönemde görülmemiştir. Bir sipahinin tımar sahibi olabilmesi için mutlaka savaşta yararlılık göstermesi ve bu işi yapabileceğini kanıtlaması gerekliydi. Bu nedenle ülkede asayişin sağlanması ve savaşların kazanılmasında tımarlı sipahiler başrolü oynamaktaydılar.⁴¹

Kanunî döneminde tımar sisteminde bozulma başlamış, daha III. Murat döneminde üst düzey devlet adamlarına rüşvet veren tımar sahipleri görevlerini savsaklamaya ve güvenlik hizmetlerini aksatmaya başlamışlardır. Rüşvet yoluyla beylerbeyini ve vezirleri kontrol altına alan tımar sahipleri ilerleyen dönemlerde vergi toplama işini mültezimlere vermişler ve böylece taşrada asayiş ve güvenlik

³⁹ Bizans Devleti'nde İmparator Manuel zamanında, Peleponnez Yarımadası'nda tımar sistemi uygulanmış ve toprak mülkiyeti kaldırılarak herkese devlet eliyle toprak dağıtılmıştır. Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mevkuresi Tarihi*, Turan Neşriyat, İstanbul 1997, s. 19.

⁴⁰ Bernard Lewis'in *Modern Türkiye'nin Doğuşu* adlı eserinde, tımar sisteminden şu şekilde söz edilmektedir. "Tımar, ta imparatorluğun başlangıcından beri, özel Osmanlı tipi feodalizmin temeli olmuştur. Tımar, bir sipahiye arazi tahsisiydi; o da bunun karşılığında arazinin genişliğinin ve gelirinin gerektirdiği sayıda silâhlı adamlarıyla birlikte şahsen askerî hizmet görmekle yükümlüydü. On altıncı yüzyılın sonlarından itibaren sistem çürümeye yüz tuttu. Orduda ücretli muntazam birliklerin önemi, tımar süvarisinin aleyhine olarak artıyordu; kır bölgesinde tımarlar gittikçe artan ölçüde havassı hümayun ve arpalık haline getiriliyor ve hiç bir askerî yükümlülük olmaksızın sadece malî yükümlülük karşılığında mültezimlere (İltizam ya da mukataa) veriliyordu. Sipahilerin bir sınıf olarak çökmesi ve kır bölgesinde tımarın yerine tedricen iltizam'ın geçmesi, Osmanlı çöküşünün en sık zikredilen nedenleri arasındadır." Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çeviren: Metin Kırıatlı), T.T.K. Yayınları, Ankara 2004, s. 91.

⁴¹ Koçi Bey Risalesi'nde Kanunî dönemine kadar tımar sisteminin oldukça başarılı bir şekilde işlediği ifade edilmiş ve o dönemde tımar sistemiyle ilgili şu tespitlerde bulunulmuştur; "Askerlerde gümüş at takımı ve süs yoktu. Tımar sahipleri kendi sancaklarında otururlardı. Başka yerlerde bulunmaları yasaktı. Tımar verilmesine bölgenin beylerbeyi karar verir ve tımarların dağıtılmasında ehliyet esas alınır. Eğer beylerbeyi bir yolunu bulup ehliyetsiz kimselere tımar verecek olursa ehliyet sahibi kimselerce bu durum sultana iletilirdi. O beylerbeyi padişahın pek çok azar yer ve bu durum azline bile neden olabilirdi." Bu tespitlerden anlaşıldığı gibi tımar sistemi yükselme döneminde hassasiyetle idare edilmiştir. Zuhuri Danışman, *Koçi Bey Risalesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, s. 9.

sağlanamaz hale gelmiştir. Mültezimlerin daha fazla gelir elde etmek amacıyla halka baskı uygulaması bu durumu daha da ağırlaştırmıştır.⁴²

16. yüzyılın ilk çeyreğinde nüfusun % 25'i konar-göçerlerden oluşmaktaydı. İlerleyen zamanlarda bu oran artmış bu durum yerleşik halkla aralarında sürtüşmelere neden olmuştur. 16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyıl boyunca sipahilerin lakaytlığı nedeniyle köylerde güvenlik problemleri hat safhaya çıkmıştır. Barutun, ateşli silahlarda kullanımıyla yavaş yavaş önemini yitiren Tımarlı Sipahiler, sistem açısından önemini yitirince birer vergi memuru haline geldiler. Emirleri altında eğitilmiş askerlerden yoksun olan sipahilerin, konar-göçerlerden oluşturdukları birliklerle halka eziyet ettikleri de bilinmektedir.⁴³

Başlangıçta köylüler ve toprak sahibi halktan aldığı vergilerle güvenliği sağlamakla yükümlü olan tımarlı sipahiler, 18. yüzyıla gelindiğinde köylüyü ve toprak sahiplerini kendisine bağlayan birer derebeyi konumuna gelmişlerdir. I. Ahmet, IV. Murat, IV. Mehmet ve pek çok Osmanlı hükümdarı bozulan sistemi ıslah etmeye çalıştılsa da başarılı olamamışlardır. Zamanla görevlerini aksatan ve yerine getiremeyen sipahilerden bu görev alınmaya başlandıysa da 1846 yılında Zaptiye Müşirliği'nin kurulmasına kadar taşrada güvenliği, değişik isimler altında sağlamaya devam etmişlerdir.⁴⁴

18. yüzyılın başlarında İstanbul'un güvenliğinden sorumlu Kapıkulu Ocaklarıyla, eyaletlerin güvenliğini sağlamakla görevli Tımarlı Sipahilerin durumu ifade edildiği üzere oldukça kötüydü. Kuruluş amaçlarına aykırı çalışan teşkilatlar haline gelen bu güvenlik birimleri, artık ne halk ne de devlet tarafından taşınamaz bir yük durumuna gelmişlerdi.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme döneminde güvenliğin sağlanmasında idarî ve askerî teşkilatların yanında, köylerde oluşturulan mirî sistem ve şehirlerdeki esnaf teşekkülleri huzur ve güvenliğin sağlanmasında oldukça önemli roller üstlenmişlerdir. Ahi Teşkilatı, iktisadî hayatın düzenlenmesi görevinin yanında

⁴² 1594 yılında yaşanan olay, Tımar sisteminin içine düştüğü olumsuzlukları gösteren önemli bir örnektir. Özdemiroğlu Osman Paşa, 300 akçe karşılığında ecnebilere tımar vermiştir. Bu hadise sistemin kuruluş amacından ne kadar uzaklaşmış olduğunu göstermektedir. Cin, a.g.e, s. 109.

⁴³ Suraiya Faroqhi, *Türkiye Tarihi (İktisat Tarihi 1300 -1600)*, Cem Yayınevi, Cilt: 2, s. 160 -165.

⁴⁴ Tarihçilerin ekserisi tımar sisteminin Tanzimat'ın ilanı ile tamamen sona erdiğini ifade etmektedirler. Cin, a.g.e, s. 110.

asayişin sağlanabilmesi için de önemli görevler üstlenmiştir.⁴⁵ Ancak zamanla her alanda olduğu gibi bu teşkilatlanma da önemini kaybetmiş ve varlığını sürdürememiştir.

1.1.2. Emniyetin Sağlanmasından Sorumlu Görevliler

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren padişahlar kamu düzeninin sağlanmasına son derece önem vermişlerdir. Osmanlı hükümdarlık telakkisi, kendisinden önceki Türk devletlerinin bir devamı niteliğindedir. İslam öncesi Türk-Oğuz töresinin etkisi ve devamında kurulan İslamî inanca sahip devletlerin anlayış tarzlarını Osmanlı Devleti'nde görmek mümkündür. Dolayısıyla bu etkilenmeler güvenlik birimlerinde de kendisini göstermektedir.⁴⁶ Güvenlik hizmetleri kadı, subaşı, muhtesip, asesbaşı, yasakçı başı ve yeniçeri ağası gibi bazı yetkili kişiler ve bu kişilerin yönetimindeki organlarca yerine getirilmiştir.

1.1.2.1. Kadı

Osmanlı Devleti'nde kuruluş yıllarından itibaren fethedilen yerlere öncelikle kadılar tayin edilmiştir. Bu durum adaletin tecellisine ne denli önem verildiğinin göstergesidir. Devlet idarecileri, bir yerin tam anlamıyla Osmanlı toprağı olmasının ancak fethedilen bölgedeki halkın güvenliğinin sağlanmasıyla mümkün olacağını düşünmekteydiler. Bu nedenle fethedilen yerlere kadı ve subaşı tayini yapılmasını öncelikle gerçekleştirmişlerdir.⁴⁷

Kadılıklar seviye itibarıyla küçük ve büyük kadılıklar olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Bu ayrım yapılırken yetkilerine giren alanların büyüklüğü göz önünde bulundurulmuştur. Kazalarda görev yapan kadılar, adli, idari ve belediye işlerinin amiri konumunda olmuşlardır. Sancak ve eyaletlerde görev yapan kadılarsa, sancak beyi ve beylerbeyi ile ortak konumda olup güvenlik ve asayişin temininde onlardan

⁴⁵ Avrupalı seyyahlar ve tarihçiler kuruluş ve yükselme dönemlerinde Türk şehirleri ve köylerindeki yüksek ahlak düzeyi ve nizamını hayranlıkla eserlerinde ve anılarında ifade etmektedirler. Turan, a.g.e, s.21.

⁴⁶ Mehmet İpşirli, "Osmanlı Saray Teşkilatı, Osmanlı Padişahı", (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu) *Osmanlı Devleti Tarihi*, Feza Yayıncılık, Cilt: 1, İstanbul 1999, s. 141.

⁴⁷ Mehmet İpşirli, "İlmiye Teşkilatı", (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu), *Osmanlı Devleti Tarihi*, Feza Yayıncılık, Cilt: 1, İstanbul 1999, s. 263.

yardım alırdı.⁴⁸ Osmanlı nüfusunun büyük bölümünün kazalarda yaşadığı düşünülürse kadıların uzun bir süre emniyet hizmetlerinde en önemli görevliler oldukları anlaşılır.

Kadılar doğrudan padişahın şahsını temsil ederlerdi. Atanmaları ve yargılanmaları Divan-ı Hümayun'da yapılırdı. Kadılar görevlerine iki yıllık bir süreyle atanırlardı. Bu süre sonunda bir yıl İstanbul'da bekletilirler ve ikinci bir atama bu bekleme sonrasında mümkün olurdu.⁴⁹

Kadılar, hükümdardan aldıkları beratla ancak mahkeme tesis ederlerdi. Bu denli geniş yetkilere sahip olan kadılar, değişik unvanlarla anılırlardı.⁵⁰ Mahkemelerin tesis edilmesi ve kadıların adli ve idari hizmetlerini yürütebilmelerine bu kadar önem verilmesi, kadıların yaptıkları görevin hassasiyeti ve yetkilerinin genişliği nedeniyledir.⁵¹

Kadılar güvenlik ve asayişin sağlanması için tam yetkilidirler. Şer'i ve örfi hukukun uygulanmasını tam bir bağımsızlık ve serbestlik içerisinde yerine getirirlerdi. Hukuk kurallarının uygulanması ve nizamın sağlanmasında en üst düzey yetkiye sahip olan kadılar, bu yetkilerini padişahları temsilen kullanmaktaydılar.⁵² Köylerde yaşayan halkın adli meselelerinin hallini kadının görevlendirdiği "naib" yerine getirmekteydi. Yetkisini kadıdan alan naibler sayesinde en ücra yerleşim yerlerine kadar adalet mekanizması ulaştırılmaktaydı.⁵³

Kadı, asayişin temini için bazı görevlileri doğrudan atama yetkisine sahipti. Kadılar tarafından atanan "muhtesip" alış veriş yerlerinin kontrolüyle esnafın halkla olan münasebetlerini kontrol etmekle mükellefti. Ayrıca, davası olan tarafların mahkemede hazır bulunmasıyla yükümlü olan ve "muhzır" unvanı verilen görevlilerde bulunmaktaydı. İl erleri olarak bilinen ve kadıların halk arasından seçtiği

⁴⁸ İpşirli, "İlmiye Teşkilatı", a.g.e, s. 265.

⁴⁹ Akdağ, a.g.e, s. 77.

⁵⁰ Kadıların aldığı çeşitli unvanlardan bazıları şunlardır: Devlet nizamının tesisinde tam yetki ve tam serbestiyete sahip olmaları nedeniyle "Hakimü'l-vakt veya Hakimüş-şer", her ihtiyacın takipçisi olmaları nedeniyle "Kadi-ül-hacat" ve bunlardan "Şeyhül-İslam" konumunda olanlara da Kadiül-kudat denilirdi. Hasan Yağar, a.g.m, s. 630.

⁵¹ Halil İnalçık, "Mahkeme", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 7, s. 9.

⁵² İlber Ortaylı, "Osmanlı Kadısı", *S.B.F.D.*, Ankara 1977, Cilt: 30, Sayı: 1, s. 17.

⁵³ Akdağ, a.g.e, s. 408.

görevliler de kadıların önemli yardımcılarıdır. Bu kişiler asayişle ilgili istihbarî bilgileri kadılarına iletmekteydiler.⁵⁴

Kadılar adaletin sağlanmasında en üst düzey yetkili olmalarına rağmen verdikleri kararların hayat bulması ve sağlıklı karar vermeleri ancak kolluk hizmetlerini yapan görevlilerin çalışmalarıyla mümkün olmaktaydı⁵⁵.

Kadılık müessesesi, tek başına adaletin sağlanması için yeterli değildir. Çünkü suçun tespiti ve suçlunun yakalanması aşamalarında kadılarla birlikte pek çok görevli polis hizmetlerini yapmaktadır. Ayrıca Osmanlı kadısı, bu günkü anlamda bir mahkeme hâkiminin yetkilerinin yanında pek çok idarî yetkileri üzerinde taşıyan önemli bir yöneticiydi. Aynı zamanda, bulundukları bölgenin en üst düzey polis amiri konumundaydılar.

1.1.2.2. Subaşı

Subaşı, Türk İslâm devletlerinde değişik unvanlarla anılan önemli bir görevlidir. Polis Müdürü karşılığı olarak görev yapan subaşılar, bazen vali olarak da görev yapmışlardır. Bazı dönemlerde subaşılar vergi memuru ve gece bekçisi konumundadırlar. Osmanlı devletinde şehirlerde ve taşrada güvenlik hizmetlerinden sorumlu kişilere bu unvan verilmiştir. Şehir merkezlerinde polis müdürü gibi görev yapan subaşı, taşrada jandarma görevlilerinin koordinasyonundan sorumluydular.⁵⁶

Suçluların mahkemelere sevkı, gerek görülürse bizzat cezalandırılmalarının temininden sorumlu olan subaşı, gerek gördüğünde yeni karakolların tesis edilmesinden de sorumluydu. Asayişin temininin yanında gerek görüldüğünde muhtesiplere vergi toplamada yardım ederdi. Köylerde vuku bulan mera ve otlak uyuşmazlığı problemlerini de çözmeye yetkili olan subaşılar, emniyet teşkilatının önemli yapı taşlarından biri olmuşlardır.⁵⁷

⁵⁴ Hasan Yağar, “ Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci”, Türkler Ansiklopedisi, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 631.

⁵⁵ Ahmet Mumcu, Osmanlı Devleti’nde Rüşvet, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1985, s.146.

⁵⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal, T.T.K.Yayınları, Ankara 1988, s. 265.

⁵⁷ Yağar, a.g.m, s. 633.

Kadıllardan sonra en önemli güvenlik görevlisi olan subaşılar bulundukları şehrin büyüklük durumuna göre sınıflandırılmışlardır. Kuruluş yıllarından İstanbul'un fethine kadar olan zaman içerisinde önemli subaşılıklar Bursa, Ankara ve Edirne subaşılıklarıdır. Çelebi Mehmet Dönemi'nde Bursa Subaşı olan Hacı İvaz Paşa ve II. Murat Dönemi'nde Saruhan Subaşı olan Sarıca Paşa yaptıkları görevin öneminden dolayı vezirliğe kadar yükseltilmişlerdir.⁵⁸

Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey, Karahisar'ı ele geçirince şehrin yönetimini oğlu Orhan Bey'e bırakmıştır. Orhan Bey, şehrin güvenliğinden Gündüz Alp'i sorumlu yapmıştır. Osmanlı Devleti'nde Gündüz Alp ilk subaşı olduğu gibi aynı zamanda ilk polis amiri olarak da kabul edilmektedir. Daha önceki Türk Devletleri'nde olduğu gibi subaşılar, barış dönemlerinde savaş için gerekli hazırlıkları yapmaktan sorumlu olmakla birlikte bulundukları bölgenin güvenliğinin sağlanmasından da sorumlu olmuşlardır.⁵⁹

Subaşılik sistemi Selçuklulardan Osmanlılara intikal etmiştir. Ancak Selçuklu subaşıları Osmanlılardaki beylerbeyliği konumundaydı. Eyaletin bütün idaresinden sorumlu olan Selçuklu subaşılarının yetkileri Osmanlılarda daraltılarak zabıta amiri konumuna getirilmiştir. Bu yönüyle Osmanlı subaşıları, Selçuklu subaşılarından ayrılmaktadır. Subaşılar, kadıların icra kuvvetlerinin başıdır. Osmanlı subaşıları, mirî subaşı ve tımar subaşı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.⁶⁰

Bunlardan mirî subaşılar, divan tarafından, il subaşıları ise sancakbeyi tarafından atanmaktaydılar. Bunlar atama mercilerine karşı sorumludurlar. Ayrıca bulundukları yerlerin kadılarına karşı da sorumlu olmuşlardır. Şehir subaşıları, emrinde bulunan asesbaşıyla güvenlik görevlerini ifa ederdi. Asesbaşına bağlı bulunan "ases bölükleri" kendilerine verilen görevleri yaparak asayişin teminine çalışırlardı. Eğer Subaşının görev yaptığı şehrin kalesi mevcutsa kale komutanı olan

⁵⁸ Akdağ, a.g.e, s. 406.

⁵⁹ Nihat Dündar, "Polis Teşkilatı'nın Kuruluş, Değişme ve Gelişimi", Polis Dergisi, 150. Yıl Özel Sayısı, s. 16.

⁶⁰ M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB Yayınları, İstanbul 1971, C. 2, s. 572. Mustafa Akdağ, a.g.e, C. 2, s. 29. Selçuklularda şahne unvanıyla anılan subaşılar harman yerleri dahil şehrin genel güvenliğine bakmaktaydılar. Süleyman Kaynar, "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatı Üzerine Bir Araştırma", Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2002, s. 10.

Dizdar, emrindeki “kale erleriyle” subaşının emrinde ve ona yardımcı olurlardı.⁶¹ Subaşılar sefere çıktıklarında asesbaşı ve emrindeki birliklerle, dizdar ve emrindeki kale erenleri sefere iştirak etmezler ve şehrin güvenlik işlerini yürütmeye devam ederlerdi.⁶²

Subaşılar çarşı ve pazar denetimini yaparlar, uygunsuz davranışlara engel olurlardı. Subaşının bir görevi de asesbaşıyla geceleri devriye gezmektir.⁶³ Asesbaşılar, emrindeki neferlerle huzur ve sükûnu sağlamak için geceleri devriye gezerlerdi. Aseslerin aslı görevi gece bekçiliği idi.⁶⁴ Subaşların yanında görevli olan şurta ise genel güvenlikten sorumluydu ki ilerleyen zamanda valilik görevini yapmışlardır.⁶⁵

Subaşılar, şehirlerin güvenliğinin sağlanmasında önemli bir görevli olmuştur. İstanbul’un fethiyle Subaşı ve emrinde görevli olan yasakçı ve ases birlikleri, İstanbul’daki görevlerini yeniçerilere devretmişlerdir. Osmanlı Devleti’nin başkent dışındaki yerlerinde bu önemli görevi uzun yıllar devam ettiren subaşı, Türk polis tarihinde önemli bir yere sahiptir.⁶⁶

1.1.2.3. Muhtesip

Muhtesiplik, Osmanlı Devleti’ne kendisinden önceki İslam devletlerinden intikal eden bir kurumdur.⁶⁷ Osmanlı Devleti’nde nereye bir kadı görevlendirilmişse mutlaka beraberinde bir muhtesip görevlendirilmiştir. Görevlendirilen muhtesipler, esnafın ve alış veriş yerlerinin denetiminden sorumluydular. Çarşı ve pazar yerlerinin

⁶¹ Hasan Yağar, *a.g.m.*, s. 632.

⁶² Akdağ, *a.g.e.*, s. 408.

⁶³ Subaşılar, ücretlerini topladıkları vergi ve parasal cezaların bir bölümüyle temin etmekteydiler. Ayrıca Subaşılar siyasi idamlara da nezaret etmişlerdir. Akdağ, *a.g.e.*, s. 72. Ayrıca Tomruk adı verilen hapisanelerin idaresi de subaşılar aitti ki bu görevleri Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine kadar devam etmiştir. Bu görevin Subaşı tarafından ifası son derece lüzumlu bir uygulama olmuştur. Çünkü kaçan zanlıların yakalanması görevi de subaşıların olduğu için hapisanelerin güvenliğine son derece önem vermişlerdir. Yağar, *a.g.m.*, s. 622.

⁶⁴ Şenol Arslan, “*Kolluk Tarihinde Ases, Şurta ve Hisbenin Görevleri*”, *Polis Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 26, s. 367.

⁶⁵ Arslan, “*a.g.m.*”, s. 367.

⁶⁶ Alparslan İltis, “*Türk Emniyet Teşkilatı*”, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2005, s.7.

⁶⁷ Hz. Ömer, S’ad İbn-ül As’ı Mekke Muhtesibi olarak görevlendirmiştir. Yağar, “*a.g.m.*”, s. 633.

güvenliğine son derece önem veren hükümdarlar bu nedenle muhtesiplere geniş yetkiler vermişlerdir.⁶⁸

Kadıların özellikle küçük yerleşim yerlerinde, yürütmeye ilgili pek çok alanda devletin temsilcisi olduğu ifade edilmişti. Yürütmeye ilgili olan bu görevlerden biri de ekonominin denetimi ve vergilerin toplanmasıdır. Muhtesip, çarşı ve pazarların denetimi, satılan mallarda olması gereken vasıfların belirlenmesi ve fiyat denetimini yapan önemli bir mahalli idarecidir.⁶⁹ Devrin sosyal şartları göz önüne alınırsa asayiş ve emniyetin tesisinde muhtesiplik kurumunun önemi daha iyi anlaşılabacaktır.

Muhtesip, Osmanlı toplumunun emniyet ve huzurunun sağlanmasında önemli görevleri yerine getirmekteydiler. Toplum düzeninde önemli yerlerden olan vakıfların idaresinden vergilerin adil ve kanunlara uygun olarak toplanmasına kadar pek çok konuda muhtesipler yetkiliydiler. Emniyetin sağlanmasında taşrada önemli birimlerden olan tımarlı sipahilerin denetimi ve tımarların işleyişini de muhtesipler kontrol etmekteydiler. Bu görevlerin yapılmasında muhtesip, kadıya karşı sorumlu tutulmuştur.⁷⁰

Şeriata aykırı eylemler içerisine girenlerin takibi, yakalatılması ve cezalandırılması da muhtesibin görevlerindendir. Kadıların mahkeme kurmasına ihtiyaç duymadan, ibret alınmasını temin için olay sonrası suça karışanları cezalandırma yetkileri vardı. Trafiği düzenleme, hamal ve hayvanların çalışma şartlarının denetim ve eğitim kurumlarının güvenliğinin sağlanması da muhtesibin görevleri arasındadır.⁷¹

Muhtesiplerin toplumsal hayatın güvenli ve yaşanılabilir olması için hayati vazifelerinin olduğu görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerin düzenli olmadığı toplumlarda suç oranlarının daha yüksek olduğu göz önünde bulundurulursa muhtesiplerin ne denli önemli bir vazife icra ettikleri daha iyi anlaşılır. Muhtesiplerin

⁶⁸ Pakalın, a.g.e, s. 572.

⁶⁹ Mehmet Akif Aydın, “Osmanlı’da Hukuk”, (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu) **Osmanlı Devleti Tarihi**, Feza Yayıncılık, Cilt: 2, s. 397.

⁷⁰ Aydın, a.g.e, s. 397.

⁷¹ Pakalın, a.g.e, s. 572.

yetkileri, ifade edilen çerçeve içerisinde düşünüldüğünde mevcut kanun hükümlerinden aldıkları görülmektedir.⁷²

1.1.2.4. Asesbaşı

Asesbaşı, emrindeki ases birlikleriyle beraber şehirlerin gece güvenliklerinden sorumlu emniyet mensubudur. Ases birlikleri huzurun temini için geceleri bulundukları bölgede devriye gezerlerdi. Tanımdan da anlaşılacağı üzere asesler gece bekçiliği yapmaktaydılar.⁷³

Osmanlı Devleti'nde aseslerin güvenliğin temininde uzun yıllar hizmet verdikleri ve ilerleyen zamanlarda gece devriyesi görevlerinin yanında genel zabıta işlerinden de sorumlu oldukları görülmektedir. Ases birlikleri bölükler halinde teşkilatlanmışlar ve ülke genelinde güvenliğin teminine çalışmışlardır.⁷⁴

Subaşların yardımcıları arasında önemli bir yeri olan asesbaşı, emrindeki ases birlikleriyle asayişin sağlanmasından subaşına karşı sorumluydu. Asesbaşı ve emrindeki ases birlikleri bağlı oldukları şehirlerin ve bu şehirlere yakın yerleşim yerlerinin güvenlik hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Merkezden uzak ve büyük dirliklerin içerisinde kalan köylerin güvenliğini ise dirlik sahibi sağlamakla mükellefi.⁷⁵

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde ases birliklerinin Fatih zamanında tesis edildiği ifade edilmektedir. Kuruluşundan itibaren geceleri şehirlerin güvenliğini sağlamak için devriye gezen asesler işsiz güçsüz, serserilikle meşgul olanları gözaltına alır, herhangi bir suça karışanları nezarete koyar ve durumlarını mahkemelere intikal ettirirlerdi.⁷⁶

⁷² Kadıların denetimlerinde görev yapan Muhtesip, malî suçların cezasını direk kendisi verir, adli suçları da kadılarına havale ederlerdi. Muhtesiplerin yetkilerine bakıldığında oldukça etkili kamu görevlileri oldukları anlaşılmaktadır. Suraiya Farghi, *Türkiye Tarihi (İktisat Tarihi 1300 -1600)*, Cem Yayınevi, Cilt: 2, s. 153.

⁷³ Arslan, *a.g.m*, s. 367.

⁷⁴ Yağar, *a.g.m*, s. 634.

⁷⁵ Akdağ, *a.g.e*, s. 408.

⁷⁶ Arslan, *a.g.m*, s. 368.

1.1.2.5. Yasakçıbaşı

Yasakçıbaşı, yasakçı adı verilen ve yeniçeri birliklerinden seçilen erlerle birlikte güvenlik hizmetlerini yürüten görevlidir. Yasakçıbaşı, emrindeki “yasakçılar” adı verilen birliklerle şehir giriş ve çıkışlarının kontrolünü sağlarlardı.⁷⁷ Ticarî faaliyetlerin denetiminden ve taşınan malların kanunlara uygun olmasından sorumluydular. Yasakçıbaşı, faaliyetlerinden dolayı subaşına karşı sorumluydu.⁷⁸

Yasakçıların bir kısmına “Yasakçı Kul” denmekteydi ki bunlar, yasaklanmış değerli madenlerin denetimini sağlamaktaydılar. Tanzimat Dönemi’ne kadar sefaretlerin korunmasından sorumlu olan yasakçıların, Tanzimat Dönemi’nde bu görevleri son bulmuştur. Yasakçı birlikleri şehirlerin önemli noktaların güvenliğini temin etmeleri nedeniyle Osmanlı Emniyet tarihinde önemli bir yere sahiptirler.⁷⁹

1.1.2.6. Yeniçeri Ağası

İstanbul’un fethedilmesinden yeniçeri Ocağı’nın kaldırıldığı 1826 yılına kadar İstanbul’un asayişinden yeniçeriler sorumluydular. Savaşa katılmadıkları dönemde şehrin zabıta işleri yeniçeriler tarafından yürütülmekteydi. İstanbul, yeniçeri ağasının başında olduğu beş büyük güvenlik bölgesine ayrılmıştı. Bu bölgeler sırasıyla; yeniçeri ağasına ayrılan bölge, cebecibaşına ayrılan bölge, kaptan paşaya ayrılan bölge, topcubaşına ayrılan bölge ve bostancıbaşına ayrılan bölgelerdir. Bu bölgelerin yanında bazı küçük ve müstakil bölgeler vardı ki buraların güvenliğinden “usta” adı verilen zabıta memurları sorumluydu.⁸⁰ Bu bölgelerin tamamında karakollar tesis edilmiş ve yeniçeriler arasından seçilen neferler bu

⁷⁷ Koçi Bey Risalesi’nde bütün kasaba ve şehirlerde yasakçıların görev yaptığı “Hiçbir kasaba ve şehir yoktur ki orada yasakçı olmasın” şeklinde anlatılmaktadır. Danışman, a.g.e, s. 78.

⁷⁸ Akdağ, a.g.e, s. 87.

⁷⁹ Yağar, a.g.m, s. 634.

⁸⁰ Koçi Bey Risalesi’nde; “Yeniçeri ağası sefere gittiği vakit, sekbanbaşının İstanbul’da yeniçeri ağasının yerine bakar. İstanbul’un her kapısında yeniçeri bekler, bunlara yasakçılar derler. Asesbaşılar gece gündüz İstanbul’u dolaşırlar. İstanbul’u muhafaza eden bunlardır” diyerek yeniçeri ağası ve ona bağlı emniyet görevlilerinden bahsetmektedir. Danışman, a.g.e, 79.

karakollarda görev yapmışlardır. Bu bölgelerin başında bulunan görevliler Yeniçeri Ağasına bağlıydılar.⁸¹

Yeniçeri ağası, bu bölgelerin güvenliğinden sadrazama karşı sorumluydu. Ayrıca emirleri altında bulunan falakacıbaşı, yeniçeri ağasının talebi halinde derhal cezalandırmaları yapmaktaydılar. Bir de Yeniçeri Ağasına bağlı olan ve görevi istihbarat işleri olan “böcekçi” vardı ki, emrindeki böcekçi neferleriyle suç ve suçluları denetim altında tutmaktaydılar. Böcekçiler daha önce suça bulaşmış kadın ve erkekler arasından seçilirlerdi. Bu nedenle mücadele ettikleri kitleyi yakından tanımaktaydılar.⁸²

Yukarıda belirtilen görevliler dışında, Osmanlı Devleti’nin yükselme döneminde, güvenliğin sağlanmasından sorumlu kişi ve organlar oldukça çeşitlilik arz etmiştir. Özellikle taşrada mülkî idarede görülen çeşitlilik ve halkın ihtiyaçlarının farklılaşmasından dolayı zaptiye görevleri de farklı görevlilerce yapılmaya başlanmıştır. Ticaret yollarının ve önemli geçitlerin güvenliğini sağlayan derbentçiler ile martolozlar önemli polis görevlilerinden sayılmışlardır.⁸³

1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasıyla birlikte polis hizmetleri yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu bünyesindeki birliklerce sağlanmıştır.⁸⁴ Bu dönemde iç güvenlikten sorumlu olan teşkilatın başına yeniçeri

⁸¹ Alparslan İlter, “*Türk Emniyet Teşkilatı*”, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2005, s. 7.

⁸² Atilla Bayram, “*Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2001, s. 8.

⁸³ Hamdi Erdoğan, “*Polis Hizmetleri’nin Tarihi Gelişimi ve Teşkilat Yapısı*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987, s. 33. Özellikle duraklama ve gerileme dönemlerinde artan iç isyanlar nedeniyle yol güvenliği, ticaretin temel problemlerinden biri haline gelmişti. Derbentçiler ve mortolozlar olarak adlandırılan bu görevliler yolların ve yolcuların güvenliğini sağlamaktan sorumluydular. Bu görevliler sayesinde daha güvenli bir ticaret ortamı sağlanmaya çalışılmıştır.

⁸⁴ Bernard Lewis, Modern Türkiye’nin Doğuşu adlı eserinde yeniçeri ocaklarının kaldırılması sürecini şöyle anlamaktadır. “II. Mahmut, 28 Mayıs 1826 günlü bir Hatt-ı Şerifle yeni askerî birlikler kurdu. Yeni birliklerin resmî törenle kurulmasından on gün sonra, yeniçeriler 15 Haziranda son defa ayaklandılar. Beş yeniçeri taburu, geleneksel isyan hareketi olarak çorba kazanlarını devirerek, At Meydanı’nda toplandı; kısa bir süre içinde de 1807 katliamını tekrarlamak niyetinde olan çılgın bir kalabalık bunlara katıldı. Fakat bu kez halkın çoğu onlara karşıydı, Mahmut da onların hakkından gelmeğe hazırды. Kendisine bağlı yüksek rütbeli bir subay, Ağa Hüseyin Paşa, asker ve toplarıyla Saraya erişti, yeniçeriler ağır toplar karşısında çaresiz kaldılar. Dolu meydana ve barakalara sadece otuz dakikalık bir top peşrevi, bir zamanlar Avrupa’ya, daha sonra da sultanlara ve kanuna bağlı tebaasına dehşet salan yeniçerileri yok etmeğe ve yüzyıllarca eski bir kurumu yıkmaya yetti. 17 Haziranda yayınlanan bir hatt-ı hümayun yeniçeri ocağını kaldırdı, onların yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye olarak bilinen yeni bir ordu kurdu. Kendisi de eski bir Yeniçeri Ağası olan Ağa

ağasının yetkilerini taşıyan serasker getirilmiştir. Bu dönemde güvenlikten her bölgede ayrı bir birimin sorumlu olması nedeniyle istenen verim elde edilememiştir. Tanzimat Dönemi'ne gelindiğinde her kurumda olduğu gibi polis teşkilatında da önemli düzenlemeler yapılmış ve çadaş polis teşkilatının temelleri atılmıştır.

1.2. POLİS TEŞKİLATININ KURULUŞ VE MODERNLEŞME SÜRECİ

Tanzimat Dönemi'nin başlamasıyla birlikte zabıta güçlerinin halkı da yanına alarak suç ve suçlularla mücadeleyi sürdürdükleri görülmektedir. Toplumsal asayiş ve düzenin sağlanması için suç ortaya çıkmadan önce önlemlerinin alınması çalışmalarına bu dönemde özel bir önem verilmiştir. Önleyici polis hizmetleri sayesinde bu dönemde, suçu engellemeye dönük faaliyetler yürütülmüştür.⁸⁵

Güvenlik hizmetlerinde geleneksel yöntemlerin yanında Avrupa ülkeleri örnek alınarak yeni düzenlemeler yapılmış ve suç ve suçlularla mücadelede uygulamaya konmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan siyasi gelişmelerin de tesiriyle ülke bütünlüğü tehlikeye girmiş, bu nedenle Tanzimat'ın getirdiği serbestliğin yanında jurnal faaliyetlerine de önem verilmiştir.⁸⁶ Bu dönemde polisin denetim ve müdahale yetkisi oldukça genişti. Polis olayların gelişimini kontrol altında tutmak için gerekli müdahaleyi kendi isteğine göre yapabilmekteydi. Suçun fiilen işlendiği durumlarda ise olay mahkemelere intikal ettirilirdi.⁸⁷

1.2.1. Polis Teşkilatı'nın Kurulması (10 Nisan 1845)

19. yüzyıla gelindiğinde merkezi otorite bozulmuş ve taşra idaresi güvenliği sağlamada yetersiz bir konuma gelmişti. II. Mahmut yeniden merkeziyetçi bir yapı tesis etmek amacıyla valilerin yetkilerini azaltarak kolluk güçlerini merkezi teşkilatlara bağlamıştır. Bu durum merkezi yapının güçlenmesini sağlamışsa da

Hüseyin Paşa yeni kuvvete kumanda ediyordu. Bir ay sonra, Sultan, yeniçeri ocağının yıkılışına karşı protesto ayaklanmaları kışkırtıkları bahanesiyle, yüzyıllarca yeniçerilerle yakın işbirliği yapmış olan Bektaşî tarikatını dağıttı. Şeyhülislâmın ve başlıca ulemanın desteğiyle tarikatı yasakladı, tekkelerini yıktırdı, liderlerinin üçünü alenen idam ettirip, gerisini sürdürdü. Lewis, a.g.e, s. 79.

⁸⁵ Eyüp Şahin, "Osmanlı Devletinde Suç ve Suçluluğun Kontrolüyle, Hükümlü ve Sanıkların Yakalanması", Polis Dergisi, Yayın No: 238, (Temmuz-Ağustos-Eylül), Ankara 2004, s. 48.

⁸⁶ Eyüp Şahin, "Osmanlı Devletinde Suç...", s. 47.

⁸⁷ Ali Rıza Sami, "Önleyici Zabıta", Polis Mecmuası, Yıl: 1, Sayı: 9, İstanbul 1943, s. 203.

olaylara kolluk güçlerinin yerinde ve zamanında müdahale etmesine fırsat vermemiştir. Bu nedenle çok başlı ve her biri başka merkezlerden idare edilen kolluk kuvvetlerinin yerine tek işi asayişin temini olan bir polis gücünün oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.⁸⁸

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla iç güvenliğin sağlanmasında önemli gelişmeler kaydedilmişse de güvenlik hizmetlerinin pek çok makam tarafından yürütülüyor olması aksaklıklara ve problemlere neden olmuştur. 10 Nisan 1845 tarihinde “Paris Polis Müdürlüğü’nün Görevlerini Düzenleyen Kararname” esas alınarak 17 maddeden oluşan bir düzenleme yapılmış ve Polis Teşkilatı resmen kurulmuştur.⁸⁹

Polis Teşkilatı ilk olarak İstanbul’da oluşturulmuş ve 19. yüzyılın sonlarına doğru tüm vilayetlerde teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Teşkilatın kurucu vesikası olan nizamnamenin yayınlanmasından ilk olarak yabancı elçilikler haberdar edilmiştir. Polis Nizamnamesi’nin birinci maddesi polise iç güvenlik ve asayişin sağlanmasında gerekli düzenlemeleri yapma ve uygulama yetkisi vermektedir.⁹⁰ Bu nedenle dönemin polis gücü oldukça geniş ve caydırıcı yetkilere sahipti.

1.2.2. Zaptiye Müşirliği Dönemi (1846 -1879)

II. Mahmut Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması sonrasında Seraskerlik makamını kurmuştur. Seraskerler aynı zamanda kolluk görevlilerinin de en üst düzey amiri konumundaydılar. 1845 yılında polis teşkilatıyla ilgili düzenlemelerle birlikte kolluk görevleri Seraskerden alınarak Zaptiye Müşirliği’nin idaresine bırakılmıştır.⁹¹

Tanzimat Dönemi’ne kadar polis hizmetleri askerî sistem içerisinde yürütülmekteydi. Çağın gelişen şartları tek işi iç güvenliğin ve asayişin temini olan polis teşkilatını gerekli kılmıştır. Bu nedenle 15 Şubat 1846 tarihinde Zaptiye Müşirliği kurulmuş ve zabıta işlerinden öncelikli sorumlu kurum haline getirilmişti.⁹² Yayınlanmış olan genelgede askerin polis hizmetlerine bakmasının görevlerinde

⁸⁸ Alyot, a.g.e, s. 74.

⁸⁹ Mesut Gülmez, “*Polis Örgütü’nün İlk Kuruluş Belgeleri ve Kaynağı*”, *Amme İdare Dergisi*, Cilt: 16, Ankara 1983, s. 6.

⁹⁰ Dündar, *Polis Teşkilatının Kuruluş, Değişme...*, s. 19.

⁹¹ Lewis, a.g.e, s. 81.

⁹² Alyot, a.g.e, s. 82.

aksamalara neden olduğu belirtilmiştir.⁹³ Ayrıca genelgede oluşturulan Zaptiye Müşirliği'nin, Seraskerden bağımsız bir kurum olduğu ifade edilmiştir.

Zaptiye Müşirliği, 1846 tarihinden itibaren polis ve jandarmanın bağlı olduğu tek kurum olarak 1879 yılına kadar varlığını devam ettirmiştir. İstanbul ve eyaletlerde güvenliğin sağlanması için ilgili polis serkomiserlikleri ve jandarma komutanlıkları Zaptiye Müşirliği bünyesinde hizmet vermiştir. 1879 yılında ise jandarma ve polis teşkilatı ayrılarak Müşirlik lağvedilmiş ve Zaptiye Nezareti ismiyle müstakil bir polis teşkilatı kurulmuştur.⁹⁴

1.2.3. Zaptiye Nezareti Dönemi (1879 -1909)

Zaptiye Müşirliği her ne kadar iç güvenlikten sorumlu bir birim olarak kurulmuş ise de polis ve jandarmayı aynı çatı altında tutması nedeniyle Avrupa devletlerindeki uygulamalara uygun düşmemekteydi. Bu nedenle jandarma ve polis birbirinden ayrılmış ve polis teşkilatı 3 Aralık 1879 yılında Zaptiye Nezareti çatısı altında müstakil bir yapıya kavuşmuştur.⁹⁵

Zaptiye Nezareti'nin tesis edilmesiyle güvenlik hizmetleri polise devredilmiş olsa da, polisin yetki ve sorumluluklarını ifade eden bir nizamname ancak 1907 yılında yayınlanabilmiştir. Dolayısıyla, 1907 tarihine kadar geçen zaman diliminde polis teşkilatı teamüllere ve işin icabına göre yönetildiği söylenebilir.

Nezaret bünyesinde İstanbul birtakım mıntıkalara ayrılmış, bu mıntıkların başında bir polis müdürü ve her mıntıkanın başında bir serkomiser görev yapmıştır. Yine 1893 tarihinde 15 vilayet merkezinde polis teşkilatı kurulmuştur. Vilayet polis teşkilatları başlangıçta serkomiserlik şeklinde düzenlenmiş, zamanla polis müdürlüklerine dönüştürülmüştür. Zaptiye Nezareti idaresindeki polis, II. Meşrutiyet Dönemi başlarında güvenlikten sorumlu önemli bir unsur haline getirilmiştir.⁹⁶

⁹³ 18 Safer 1262 (15 Şubat 1846) tarihinde Takvim-i Vekayi gazetesinde yayınlanan resmi bir tebligatta bu husus üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Tebligatta şehirlerin güvenliğinin, çağın gerekliliğine uygun olması nedeniyle polis tarafından sağlanmasının uygun olacağı bildirilmiştir. Ayrıca verilen pek çok örnekle askerin asli görevinin aksamasına neden olan önceki uygulamalara değinilmiştir. Alyot, a.g.e, s. 75.

⁹⁴ Rana Pirdal, "İlk Polis Teşkilatı'nın Kuruluşu", *Polis Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 51, Ankara 2007, s. 3.

⁹⁵ Pirdal, a.g.m, s. 4. Alyot, a.g.e, s. 93. Sadece İstanbul'da Dersaadet Jandarma Birliği adında küçük bir jandarma birliği bırakılmış ve geri kalan bütün güvenlik Polis Teşkilatı tarafından yürütülmüştür.

⁹⁶ Alyot, a.g.e, s.182 -185.

Tablo 1.1. 1918 Yılında Ülke Geneline Görev Yapan Polis Kuvvetleri.⁹⁷

Vilayet ve Livalar	Merkez Memuru	Ser Komiseri	İkinci Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru
İstanbul	29	42	46	192	2524
Adana	1	2	6	17	113
Aydın	2	4	7	50	474
Ankara	0	1	5	18	67
Edirne	0	1	6	45	208
Erzurum	0	1	5	19	124
Bitlis	0	1	5	17	100
Bursa	1	1	5	10	56
Bağdat	1	1	5	13	130
Beyrut	2	1	10	29	45
Halep	1	1	5	18	100
Hicaz	0	1	1	3	16
Hüdavendigar	1	1	2	17	111
Diyarbakır	0	1	4	15	79
Suriye	1	1	6	24	177
Sivas	0	1	6	30	132
Trabzon	1	1	5	17	114
Kastamonu	0	1	4	17	89
Konya	1	1	3	19	85
Mamuratülaziz	0	1	4	18	84
Musul	0	1	4	14	67
Van	0	1	3	17	120
Yemen	0	1	1	3	12
Urfa	1	0	2	5	20
Eskişehir	1	0	1	2	24
İzmit	1	0	2	6	40
Bolu	1	0	2	0.	22
Kali Sultaniye	1	0	2	7	37
Canik	1	1	1	8	51
Çatalca	0	0	1	4	13
Zor	0	1	2	6	30
Kudüs	0	2	3	12	131
Karesi	1	1	2	9	47
Medine	0	1	2	4	20
Menteşe	1	0	3	4	20
Teke	0	1	4	4	33
Kayseri	1	1	1	4	36
Karahisar	0	0	1	3	16
İçel	0	1	0	3	8
Kütahya	0	0	1	3	17
Maraş	0	0	1	1	13
Niğde	0	0	1	3	13
Toplam	50	77	180	710	5618
Genel Toplam	6635				

Yukarıda verilen tabloya göre, 1918 yılına gelindiğinde polisin ülke genelinde teşkilatlandığı görülecektir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin fiilen sona erdiği bu dönemde en azından şehirlerde güvenliğin sağlanmasında polisin öncelikli birim haline geldiği söylenebilir.

⁹⁷ Verilen tabloya göre, ülke genelinde görev yapan 6635 polisten yalnızca 89 kişi Kastamonu vilayetinde görev yapmaktadır. Aslında diğer vilayetlerde de durum bundan farklı değildir. İstanbul'da ise 2524 polis görev yapmaktadır. Tek başına İstanbul'un polis sayısı ülke genelindekine yakındır. Bu durum, Polis Teşkilatı'nın ilk önce İstanbul'da kurulmasının bir sonucudur. Verilen sayılara bakıldığında, vilayetlerde polis sayıları istenen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Dündar, a.g.m, s. 27.

II. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU EMNİYET TEŞKİLATI

2.1. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ ÖNCESİNDE KASTAMONU VİLAYETİ

1071 yılında yapılan Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra Süleyman Şah'ın komutanlarından Kara Tekin 1075 yılında Kastamonu'yu fethederek Türk idaresine dâhil etmiştir.⁹⁸ Bu fethin gerçekleşmesinde Danişmentlilerin katkısı büyüktür.⁹⁹ I. Haçlı Seferinde Haçlıların eline geçen Kastamonu, Danişmentlilerce alınmış ve takip eden zaman içerisinde Bizans, Selçuklu ve Danişmentliler arasında sık sık el değiştirmiştir.¹⁰⁰ Kastamonu'nun Selçuklu idaresine girmesi ancak Miryakefolon Muharebesi'yle kesinleşmiştir.¹⁰¹

Alâeddin Keykubat zamanında Kastamonu'nun yönetimine, Hüsamettin Çoban Bey getirilmiştir. Hüsamettin Çoban'ın başarıyla idare ettiği bu bölge Köseadağ Savaşı'ndan sonra önemli siyasî ve demografik değişikliklere sahne olmuştur. Moğol baskısından kaçan Türkmenlerin sığınağı haline gelen Kastamonu'da nüfus patlaması yaşanmıştır. Bu dönemde Kastamonu ve civarında 100.000 çadırılık bir topluluğun bulunduğu söz edilmektedir.¹⁰²

Çobanoğulları zamanında yoğun Türk nüfusu nedeniyle Moğollara karşı önemli direniş üslerinden biri olan Kastamonu'da XIV. yüzyılın başından itibaren Çobanoğulları idaresi sona ermiştir. Çobanoğulları idaresinin sona ermesiyle birlikte Candaroğulları idaresi başlamıştır.¹⁰³ Kastamonu 1461 yılında, Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı idaresine katılınca kadar Candaroğulları idaresinde kalmıştır.

⁹⁸ Yaşar Yücel, *Çobanoğulları – Candaroğulları Beylikleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 3.

⁹⁹ Mükremin Halil Yinanç, *Anadolu'nun Fethi*, İstanbul 1944, s. 90.

¹⁰⁰ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 219.

¹⁰¹ Refik Turan, *"Selçuklular Döneminde Kastamonu"*, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu – Tebliğler-* (Kastamonu 1988), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989, s. 2.

¹⁰² Turan, a.g.e, s. 611.

¹⁰³ Yücel, a.g.e, s. 58.

Osmanlı Devleti'nin idaresinde Kastamonu Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancak durumuna getirilmiştir.¹⁰⁴ Bu durum XVI. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da devam etmiştir.¹⁰⁵ 1831 yılında Kastamonu sancağına bağlı kazaların sayısı otuz üçtür. II. Mahmut Dönemi'nde ayanlıkların kaldırılmasıyla kısa süreliğine de olsa Ankara Müşirliği'ne bağlanan Kastamonu'nun bu statüsü uzun sürmemiş, müşirliklerin kaldırılmasıyla Tanzimat Dönemi'ne kadar sancak statüsü devam etmiştir.¹⁰⁶

Tanzimat'ın ilk yıllarında Kastamonu'nun, eyalet merkezi olduğu görülmektedir. Bu dönemde Kocaeli, Bolu, Sinop ve Safranbolu sancakları Kastamonu'ya bağlıydı.¹⁰⁷ Vilayetin durumu ve bağlı sancakların sayısında II. Meşrutiyet Dönemi'ne kadar sürekli değişiklikler yaşanmıştır. 1903 yılına gelindiğinde Kastamonu Vilayetine; Kastamonu, Bolu, Sinop ve Çankırı Sancaklarıyla bunlara bağlı Kastamonu Merkez, İnebolu, Safranbolu, Tosya, Taşköprü, Araç, Daday, Cide, Bolu Merkez, Ereğli, Bartın, Düzce, Hamidiye, Zonguldak, Gerede, Göynük, Mudurnu, Sinop Merkez, Boyabat, Ayancık, Çankırı Merkez ve Çerkeş kazalarından oluştuğu görülmektedir. 1907 yılında Bolu Sancağı Kastamonu vilayetinden ayrılmıştır.¹⁰⁸

1831 tarihli nüfus sayımında vilayet merkezi ve bağlı birimlerde toplam 126.497 erkek nüfusu olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁹ 1901 yılında vilayetin genel nüfusu 328.749 olarak tespit edilmiştir.¹¹⁰ Aynı tarihler de Rumların nüfusu 5.561, Ermeni nüfusu 1.262 olarak belirlenmiştir.¹¹¹

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ise vilayetin idarî yapılanması, 23 Mart 1913 tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü tarafından görevlendirilen müfettişlerce hazırlanan bir raporda, Kastamonu vilayeti, Kastamonu merkez, Sinop, Çankırı livaları

¹⁰⁴ Yücel, a.g.e, s. 54.

¹⁰⁵ Burhan Şahin, "*Cumhuriyet Öncesinde Kastamonu'nun İdari-Nüfus ve Etnik Yapısı*", Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1992. s. 4.

¹⁰⁶ Muzaffer Sencer, "*Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetimsel Gelişmeler*", *Amme İdaresi Dergisi*, C. 17, Ankara 1984, s. 3.

¹⁰⁷ Talat Mümtaz Yaman, "*Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma*", *İdare Dergisi*, Sayı:141, Ankara 1939, s.125.

¹⁰⁸ Şahin, a.g.e, s. 21.

¹⁰⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: 6, Ankara 1983, s.185.

¹¹⁰ Şahin, a.g.e, s. 119.

¹¹¹ Şahin, a.g.e, s. 119.

merkeziyle, İnebolu, Safranbolu, Tosya, Taşköprü, Cide, Daday, Araç ve Sinop, Boyabat, Ayancık ve Çankırı, Çerkeş kaza merkezleri ki toplam on üç şehir ve kazalık, Kastamonu'nun Devrekani, ve İnebolu'nun Küre ve Sinop'un Gerze ve Çankırı'nın Koçhisar ve Şabanözü, Tuht, Karacaviran nahiye merkezleriyle toplam yedi kazası olduğu anlaşılmaktadır.¹¹²

2.2. KASTAMONU POLİS MÜDÜRLÜĞÜNÜN TEŞKİLAT YAPISI

Kastamonu Emniyet Müdürlüğü incelenirken yukarıda sınırları çizilen çerçevede teşkilatın yapısı, görevleri ve son dönem Osmanlı Devleti bünyesinde taşra da ne gibi yapısal değişimler yaşandığı üzerinde durulacaktır. II. Meşrutiyet Dönemi, Polis Teşkilatı'nın yerleşip kök salması ve toplumsal güvenliği sağlamada ön plana çıkması açısından önemli bir dönem olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin modern polis teşkilatına kavuşma süreci sadece başkentle sınırlı kalmamıştır. İstanbul'da teşkilatlanma tamamlanınca vilayetlerde Polis Teşkilatının kuruluş çalışmaları başlamıştır. 1893 tarihinde 15 vilayet merkezinde polis teşkilatı kurulmuştur. Vilayet polis teşkilatı, başlangıçta ser komiserlik şeklinde düzenlenmişken zamanla polis müdürlüğüne dönüştürülmüştür.¹¹³

II. Meşrutiyet Dönemi'ne gelindiğinde vilayetlerde oluşturulan şube sisteminin yerini müdüriyet sisteminin aldığı görülmektedir. Altı yılda oluşturularak yayınlanmış olan 21 Mayıs 1913 tarihli nizamnamede vilayet polis müdürlüklerinin yapısı tanzim edilmiştir. Vilayet ve bağımsız sancaklarda polis müdürleri tarafından yürütülen güvenlik hizmetleri, kazalarda komiserlerin yönetiminde yürütülmüştür. Bu dönem, vilayetlerde teşkilatlanmanın sağlamlaştırıldığı ve polisin daha verimli bir hizmet verdiği zaman dilimi olmuştur.

Kaynaklarda adı geçen ilk Kastamonu vilayet serkomiseri, Ruhi Efendi'dir. Ruhi Efendi Ankara'da komiser olarak görevli iken 1900 yılında Kastamonu'ya polis ser komiseri olarak görevlendirilmiştir.¹¹⁴ Zaman içerisinde polis ser komiserlikleri

¹¹² BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹¹³ Alyot, a.g.e, 500 -505.

¹¹⁴ BOA, İ.DUİT, nr. 86/5.

yerini polis müdürlüklerine bırakmış ve bu durumuma paralel olarak 1905 yılında Harun Bey, Kastamonu'ya polis müdürü olarak atanmıştır.¹¹⁵

Teşkilatlanma, vilayet merkezi ve bağlı idarî birimlerde II. Meşrutiyet Dönemi'nde daha da kökleşmiştir. 1907 ve 1913 yıllarında çıkarılan nizamnameler Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu nizamnameler, Avrupa örnek alınarak düzenlenmiş olmakla birlikte, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığından Cumhuriyet Dönemine geçilmeden önce sağlam bir polis teşkilatının kurulmasına öncülük etmişlerdir.

Tablo 2.1. Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü, Merkez Teşkilatının Yapısı¹¹⁶

Mülki Amir ¹¹⁷			
Polis Müdürü ¹¹⁸			
Kısm-ı Adlî Reisliği	Kısm-ı İdarî Reisliği	Heyet-i İntihabiye	Tabiplik

Yukarıda verilen Tablo 2.1 incelendiğinde, merkez teşkilatın dört birimden oluştuğu görülmektedir. Bunlardan Kısm-ı Adlî Reisliği suç ve suçlularla olan mücadeleleri yürüten birimdir. Mahkemelere kolluk hizmetinin verilmesi ve güvenliğin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması bu birimin görevlerindendir. Kısm-ı İdarî Reisliği, teşkilatla müdürlük arasındaki idarî görevlerin yürütülmesini sağlayan birimdir. Heyet-i İntihabiye yazı işlerinden ve personelin her türlü hak ve sorumluluklarının karşılanmasından, Tabiplik ise sağlık işlerinden sorumlu birimlerdir.

¹¹⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 615/44.

¹¹⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23.

¹¹⁷ Vilayetlerde vali, müstakil livalarda mutasarrıf, ilçelerde kaymakam ünvanlı mülkî amirler.

¹¹⁸ Vilayet ve müstakil livalarda polis müdürü, gayri müstakil liva ve ilçelerde komiserlikler teşkil edilmiştir.

Tablo 2.2. Sancak ve Kazalarda Teşkilat Yapısı¹¹⁹

Kaymakam	
Polis Komiseri	
Polis Noktalarında Görevli Memurlar	İnzibatla Görevli Memurları

Vilayet merkezi ve kazalarda üç sınıf polis görev yapmaktaydı. Bunlar; piyade, süvari ve sivil emniyet mensuplarıdır. Ayrıca polis silsilesi şu şekildeydi; Polis namzetliği, polis memurluğu, komiser muavinliği, komiserlik, merkez memurluğu ve polis müdürlüğü. Kastamonu Vilayeti'nin yapılanması polis müdürlüğü şeklindedir.¹²⁰

Kastamonu vilayet merkezi Polis Müdürlüğü kadar olmasa da benzer bir teşkilatlanmaya bağlı sancak ve kazalarda komiserlikler şeklinde tanzim edilmiştir. Polis Teşkilatının II. Meşrutiyet Dönemi'nde taşrada kadrolaşması, tamamlanmaya çalışılmış ancak devrin içinde bulunduğu siyasî, sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle teşkilatlanma tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle sancak ve kazalarda personel sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve Polis Müdürlüğünün imkânlarının da yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.¹²¹

Kastamonu Polis Müdürlüğü, güvenlik ve asayişin yeterli düzeyde sağlanabilmesi için Kastamonu vilayeti genelinde yapılanmaya gitmiştir. Öncelikle II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu merkeziyle bağlı idarî birimlere ne kadar personel ile hizmet götürüldüğünün anlaşılması gerekir. Bu nedenle vilayet merkezi ve bağlı idarî birimlerin teşkilat yapıları burada ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

¹¹⁹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23.

¹²⁰ Alyot, a.g.e, s. 505 -506.

¹²¹ Kastamonu Polis Müdürlüğü personelinin 1329 senesine ait maaşlarının bir bölümü ancak sonraki yıllarda ödenebilmiştir. BOA, DH.EUM.MH, nr. 256/111. Yine polis dairesi ve karakolların kiralarnın eksik gönderilmesi bu durumun açık bir göstergesidir. BOA, DH. EUM. MH, nr. 84/97.

2.2.1. Kastamonu Merkez Sancağı

1913 yılı Kastamonu Merkez Sancağı'nın polis kadrosunda bir ikinci sınıf komiser, dört üçüncü sınıf komiser, altı komiser muavini olmak üzere on bir amirle, kırk beş polis memuru ve iki polis namzedi olmak üzere toplam elli sekiz personel bulunmaktadır.¹²²

Kastamonu Vilayet merkezinin nüfusu 1898'de 16.961 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfus 33 mahallede ikamet etmekteydi. Aynı yılda şehrin genel nüfusunun 66.411 bin olduğu görülmektedir.¹²³ Söz konusu nüfusun II. Meşrutiyet Dönemi'nde bir miktar arttığı düşünüldüğünde, şehir nüfusunun kadro durumuna oranla oldukça fazla olduğu söylenebilir. Ancak polisin görev alanı açısından genel nüfusu değil de yukarıda ifade edilen merkez nüfusun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

16 Mart 1913 yılında Kastamonu Polis Müdürlüğü hakkında düzenlenerek Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne sunulan bir raporda, elli sekiz polisle, yedi inzibat mıntikasının idare edildiği belirtilerek bu durumun yeterli olmadığı belirtilmiştir. Asayişin layıkıyla sağlanabilmesi için birisi vilayet merkezinde diğeri hastane önünde iki karakol inşasının gerekli olduğu, yapılacak olan karakollarda beşer kişiden on polisin görevlendirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Müdüriyet merkezinde yapılan çalışmaların verimli olması için toplam olarak kırk polis memurunun mevcut kadroya ilave edilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.¹²⁴

Kastamonu Vilayeti'nde bulunan polislerden bir bölümü merkez vilayet binasında, dört odalı bir daire ve bir odaya sahip beş daire olmak üzere toplamda altı dairede görev yapmaktadırlar. Polislerden bir bölümü de merkezde iki eski karakol da görevliydi. Personelin önemli bir bölümü ise hükümet dairesine tahsis edilen odalarda ikamet etmek suretiyle asayişini temin ediyorlardı. Bu odaların ihtiyacı karşılamadığı, karakolların da yıkılmaya başladığı, dolayısıyla bakıma muhtaç olduğu, teşkilatla ilgili tutulan raporlardan anlaşılmaktadır.¹²⁵

¹²² BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹²³ Şahin, a.g.e, s. 104.

¹²⁴ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹²⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

Kastamonu'nun içinde bulunduğu durumu ülkenin genel durumuyla birlikte değerlendirmek gerekir. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanıyla, Osmanlı Devleti'nin fiilen son bulmasına neden olan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihine kadar geçen süre zarfında ekonomik ve sosyal açıdan meydana gelen yıkım nedeniyle, polis kadrolarının istenen ölçüde düzenlenemediği anlaşılmaktadır.¹²⁶

Polis Müdürlüğü'nün görevini layıkıyla yapabilmesi için 1913 yılı içerisinde, Kastamonu Müdüriyet Merkezindeki mevcut on beş odaya ilaveten bir daire, iki karakol için üçer oda ve birer odası bulunan beş polis merkezine de ikişer odanın ilavesi planlanmıştır. Gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için atmış altı bin kuruş ödeneye ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu paranın temin edilememesi durumunda ihtiyaçların karşılanması için yeni binaların kiralanması ve kiralanacak binalara dokuz yüz kuruş ödenek ayrılması kararlaştırılmıştır.¹²⁷

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ekonomik sıkıntılar nedeniyle, vilayetlerde görevli polis kadroları için gerekli olan altyapı hizmetleri istenen ölçüde karşılanamamış hatta karakol binalarının kiralalarının ödenmesinde bile zorlanılmıştır. Bu nedenle kadro ve bina eksikliklerinin tespiti belirli aralıklarla yapılmış ancak gerekli iyileştirmeler sağlanamamıştır.

¹²⁶ II. Meşrutiyeti büyük ümitlerle karşılanması ve sonrasında yaşanan hayal kırıklığını Lewis şu şekilde ifade etmiştir. "Önce liberal ve ılımlı fikirler gerçekten hâkim olmak üzere gibi göründü. Meşrutiyet döneminin ilk iki Sadrazamı Sait Paşa ve Kâmil Paşa, hem Osmanlı hürriyetçilerinin desteğine, hem diğer birçoklarının saygısına sahip yaşlı devlet adamlarıydılar. Fakat Genç Türklerin niyetleri ne olursa olsun, âdeta derhal imparatorluğun içinden ve dışından kendilerini öfke, üzüntü ve hayal kırıklığına düşüren bir darbeler dizisine mâruz kaldılar. Genç Türklerin hürriyet ve eşitlik vaatlerinde ve ilânlarında ne kadar samimî oldukları hakkında bir yargıda bulunmak güçtür; fakat şurası inkâr edilemez ki Temmuz 1908'in gönülleri coşturucu olaylarına karşı Avrupa ve Balkan Hristiyanlarının doğrudan doğruya tepkisi, Türklerin gözünde ancak tecavüz ve ihanet olarak tanımlanabilirdi. Avusturya, Bosna - Hersek'in ilhakını ilân etmek fırsatını kaçırmadı; Bulgaristan bağımsızlığını ilân etti; Girit Yunanistan'la birleştiğini bildirdi. Bu ilk örnekleri Eylül 1911 de İtalya'nın Osmanlı Trablusgarp'ına tecavüzü, Ekim 1912'de de Balkan devletlerinin hep birlikte Türkiye'ye saldırısı izledi." Lewis, a.g.e, s. 213.

¹²⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

Tablo 2.3. 1913 Yılı Kastamonu Merkez Sancağı Kadro Durumu.¹²⁸

Vilayet, Liva ve Kazalar	Nüfus	2. Sınıf Komiser	3. Sınıf Komiser	Komiser Yardımcısı	Polis Memuru	Polis Namzedi	Toplam Mevcut
Kastamonu	66.411	1	4	6	45	2	58
İnebolu Kazası	78.757	-	-	1	8	-	9
Cide	40.903	-	-	1	1	-	2
Safranbolu	61.962	-	-	1	2	-	3
Tosya	39.643	-	-	1	2	-	3
Araç	29.640	-	-	1	1	-	2
Daday	45.800	-	-	1	1	-	2
Taşköprü	50.079	-	-	1	1	-	2
Toplam	417.794	1	4	13	61	2	81

Yukarıda Tablo 2.3’de görüldüğü üzere, 1913 yılında polis kadrosunda bir ikinci sınıf komiser, dört üçüncü sınıf komiser, altı komiser muavini, kırk beş polis memuru ve iki polis namzedi olmak üzere toplam elli sekiz polis görev yapmaktaydı.¹²⁹ 1918 yılında (Meşrutiyetin devrinin sonuna gelindiğinde) ise bir serkomiser, iki ikinci sınıf komiser, dokuz komiser muavini, elli üç polis memuru olmak üzere toplam atmış beş polis görev yapmaktadır.¹³⁰ Dolayısıyla II. Meşrutiyet Dönemi polis kadrosunda görev yapan polis sayısının 50 ila 65 arasında değiştiği ve genel asayiş hizmetlerinin bu kadro ile yerine getirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

¹²⁸ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹²⁹ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹³⁰ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

Tablo 2.4. 1918 Yılı Kastamonu Merkez Polis Müdürlüğü'nün Amir Kadrosu¹³¹

İSMİ	GÖREVİ
Ali Şuuri Bey	Kastamonu Polis Müdürü
Sami Sükutî Efendi	Serkomiser
Mehmet Ziyaeddin Efendi	2. Sınıf Komiser
Sadi Efendi	2. Sınıf Komiser
Mehdi Efendi	Komiser Muavini
Hafız Münib Efendi	Komiser Muavini
Ali Hilmi Efendi	Komiser Muavini
Ahmet Haşim Efendi	Komiser Muavini
Osman Efendi	Komiser Muavini
Necip Efendi	Komiser Muavini
İhsan Efendi	Komiser Muavini
İsmail Hakkı Efendi	Komiser Muavini

Tablo 2.4'e göre; 1918 yılında Kastamonu Polis Müdürlüğü kadrosunda, bir serkomiser, iki ikinci sınıf komiser ve sekiz komiser muavini görev yapmaktadır.

2.2.1.1. İnebolu Kazası

İnebolu Kazası merkezinde, polis komiserliği şeklinde bir teşkilatlanma vardır. 1913 yılında kaza merkezinde bir komiser muavini ve sekiz polis memuru görev yapmaktadır. Bu dönemde İnebolu'nun nüfusu 78.757 kişi olarak gösterilmektedir. İnebolu'nun oldukça büyük ve işlek bir limanı bulunmaktadır. Aynı zamanda şehir geniş bir alana yayıldığından mevcut polis sayısının yetersiz olduğu ve güvenliğin sağlanması için daha fazla polisin görevlendirilmesi gerektiği, dönemin teftiş raporlarından anlaşılmaktadır.¹³²

¹³¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹³² 16 Mart 1913 tarihli teftiş raporunda şu tespitler yer almaktadır. "İnebolu Kazası merkezinde bir komiser muavini ile yedi polis memuru bulunmaktadır. Kazanın oldukça büyük bir limanının olması ve nüfusuyla yerleşme alanının büyüklüğü göz önüne alındığında 25 polis memuru, 3 komiser

1913 yılı içerisinde İnebolu Polis Komiserliği'nin imkânlarının yetersizliği ve bu eksikliklerin giderilmesi için yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilmiştir; “İnebolu da bir liman olmasa da önemli bir iskelesi mevcut olup buradan bilumum yolcu ve mal sevki yapılmaktadır. Her hafta Osmanlı ve ecnebilere oluşan gemiler gelip gitmekte bu yüzden daima surette kasabada birkaç yüz yabancı nüfusu bulunmakta olup bu nedenle iskele oldukça işlektir. İnebolu kazası merkezinde hükümet merkezinden başka iki karakol inşası için on bir bin kuruş tahsisat yapılması ancak bu miktar karşılanamazsa birer odası olan iki eski karakolun tamiri için dört bin lira tahsis edilmesinin gerekli olacağı buda karşılanamazsa kira bedelleri olarak iki yüz kuruş tahsis edilmesi gerekmektedir. Gelen gidenlerin denetimi için bir polis sandalına ihtiyaç vardır. Kontrol edeceği bölgenin özelliği nedeniyle motorlu olması gereken bu sandal için gerekli ödenek Dersaadetçe karşılanmalıdır. Sandalı idare edebilecek bir adama beş yüz ve yahut iki bin kuruşluk adı bir sandalla, iki kürekçi için ikişerden dört yüz kuruş ödenek ayrılması gerekmektedir.”¹³³

Aynı raporda, İnebolu İskelesi'nin korunması için sandal talep edilmesi, sahil ve limanın da polisin görev alanına dâhil olduğu anlamına gelmektedir. İnebolu'da bulunan, ülkeler arasında ve ülke içinde seyahat eden yolcuların güvenliği polisin görev alanına girmektedir. Polis, İnebolu İskelesi'nin güvenliği ve değişik nedenlerle İnebolu'ya gelen insanların kontrolünden sorumludur. Bu nedenle polisin görevini tam olarak yapabilmesi için, belirtilen raporda şu tespitler yer almıştır. İnebolu Kazası merkezinde, bir komiser muavini ile yedi polis memuruna ek olarak kazanın oldukça büyük bir limanının olması ve nüfusuyla yerleşme alanının büyüklüğü göz önüne alınarak yirmi beş polis memurunun daha atanması ve dört polis mevkisinin daha kurulması gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁴

1918 yılında İnebolu Kazası'nda bir komiser, bir komiser yardımcısı ve altı polis memuru görev yapmaktadır. 1913 yılındaki mevcut durum göz önüne alındığında dönemin siyasî ve ekonomik şartları nedeniyle kadroda gerekli iyileştirmeler yapılamadığı söylenebilir.

muavini ve bir üçüncü sınıf komiser daha görevlendirilmelidir.” BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹³³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹³⁴ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

Tablo 2.5. 1918 Yılı İnebolu Komiserliği'nin Personel Listesi¹³⁵

İSMİ	GÖREVİ
Mehmet Zeki Efendi	İnebolu Polis Komiseri 2. Sınıf Komiser
Mehmet Halis Efendi	Komiser Muavini
Emin Efendi	Polis Memuru
Hakkı Efendi	Polis Memuru
Şevki Efendi	Polis Memuru
İbrahim Efendi	Polis Memuru
Mehmet Efendi	Polis Memuru
Salih Zeki Efendi	Polis Memuru

Tablo 2.5'e göre; 1918 yılında İnebolu Komiserliği'nde sekiz personel görev yapmaktadır.

2.2.1.2. Cide Kazası

Cide de, II. Meşrutiyet Dönemi'nin başlarında bir komiser muavini ve bir polis memuru görev yapmaktaydı. Kaza nüfusunun 40.903 olduğu ve önemli bir vapur iskelesinin olduğu düşünüldüğünde iki polisin asayişin sağlanmasında ne derece yetersiz olduğu görülmektedir. Polis Komiserliği'nin müstakil bir karakolunun olmadığı bu nedenle bir karakol inşa edilmesinin talep edildiği 1913 tarihli, Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne sunulan rapordan anlaşılmaktadır.¹³⁶

Cide kazasında mevcut kadro ve bina durumunun yeterli olmadığı Kastamonu Polis Müdürlüğü ile ilgili Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne sunulan 1913 tarihli teftiş raporunda şu şekilde ifade edilmiştir. “Üç odalı bir karakol inşası için gerekli ödenek sağlanmalı, gerekli ödenek sağlanamazsa seksen kuruş kira bedeli tahsis edilmelidir. Kazaya yeterli düzeyde komiser, komiser muavini ve polis memuru istihdam edilmesi gerekmektedir. Ayrıca acilen bir üçüncü sınıf komiser atanmalıdır. Cide Kazası Karadeniz sahilinde olup önemli bir iskeleyle sahiptir. Bir komiser

¹³⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹³⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

muavini ve bir polis memuruyla asayişin teminine çalışılmasına nazaran mevcuda dört polis memuru ilave edilmeli ayrıca bir de polis mevkii tanzim edilmelidir.” Denilmekteyse de belirtilen ihtiyaçlar karşılanamamıştır.¹³⁷

1918 yılına gelindiğinde, Cide kazasında polisin görev yapmadığı görülmektedir. Bu durumun nedeni, 1914 yılında Kastamonu Vilayeti’nin bazı kaza ve nahiyelerinde polisin güvenliğin sağlanması görevini jandarmaya devretmesidir. Dâhiliye Nezareti, 1914 yılında meydana gelen savaş durumu nedeniyle Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü ve Jandarma Kumandanlığı’nın müşterek görüşleri doğrultusunda polis kuvvetlerini bazı ilçelerden geri çekmiş ve vazifelerini jandarmaya devretmiştir.¹³⁸

2.2.1.3. Safranbolu Kazası

II. Meşrutiyet Döneminde Safranbolu 61.962 nüfuslu bir sahil şehridir. Burada Komiserlik şeklinde bir teşkilatlanmaya gidilmişti. II. Meşrutiyet Dönemi başlarında, bir komiser muavini ve iki polis memurunun görev yaptığı Safranbolu Kazasında bir tanede polis inzibat mıntıkası bulunmaktaydı.

Şehrin dağınık bir yerleşim alanına sahip olması ve büyüklüğü düşünüldüğünde, mevcut polis komiserliğinin asayişin sağlanmasında yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durum teşkilatla ilgili tutulan bir raporda da belirtilmiştir. Rapora göre; “Safranbolu Kazası merkezinde iki polis memuru ve birde komiser muavini bulunmaktadır. Ayrıca Safranbolu da bir de inzibat mıntıkası tesis edilmiştir. Kazanın büyüklüğü göz önüne alındığında dokuz polis memuru ve iki polis mıntıkası daha oluşturulmalıdır.” Denilerek mevcut durum ve bu durumun yeterli olması için yapılması gerekenler ifade edilmiştir.¹³⁹

1913 yılında Kastamonu Polis Müdürlüğü’nün, Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü ile yaptığı yazışmada, Safranbolu kazasında üç odalı üç karakol inşası için on üç bin lira ödenek aktarılması istenmiş, olmadığı takdirde kiralanacak yer için

¹³⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹³⁸ Kastamonu’da İnebolu haricindeki kaza ve nahiyelerde görevli polislerin vilayet ve liva merkezlerine alınması ve görevlerinin jandarmaya devredilmesi, ayrıca polisin ikmal ettiği müdde-i umumilik (bu günkü savcılık) vazifesinin gerekli yerlerde polis tarafından devam ettirilmesi talebinin Kastamonu Valiliğince, Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne sunulmasını ihtiva eden yazışma. BOA, DH. EUM. MTK, nr. 44/2.

¹³⁹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

doksan kuruş tahsisat talep edilmiştir. Ayrıca süvari polisine yalnızca Safranbolu da ihtiyaç olduğu ve bu görevin yerine getirilmesi için üç polis memuru yeterli olacağı belirtilmiştir.¹⁴⁰

1918 yılında Safranbolu Kazasında hala bir komiser muavini ve iki polis memurunun görev yaptığı görülmektedir. Bu durumun, teşkilatın taleplerinin karşılanamadığının bir göstergesi olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2.6. 1918 Yılı Safranbolu Polis Komiserliği Personeli¹⁴¹

İSMİ	GÖREVİ
Hüseyin Hani Efendi	Safranbolu Polis Komiseri Komiser Muavini
Mahir Efendi	Polis Memuru
Selim Efendi	Polis Memuru

2.2.1.4. Tosya Kazası

Tosya Kazasının genel nüfusu 1901 tarihinde 26.095 kişidir. 1896 yılında Tosya kaza merkezi, 16 mahallede 1.750 hane ve 7906 kişilik bir nüfusa sahipti.¹⁴² Kaza genelinde ise toplam nüfus 39.643 kişiydi. Kazada teşkilatlanma komiserlik şeklindeydi. 1913 yılında bir komiser muavinin yönetiminde iki polis memuru toplam üç polisten oluşan kadroya ifade edilen nüfusa hizmet vermekteydi. 1918 yılına gelindiğinde, mevcut kadroda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 2.7. 1918 Yılı Tosya Komiserliği Personeli¹⁴³

İSMİ	GÖREVİ
Hasan Fehmi Efendi	Tosya Polis Komiseri Komiser Muavini
Haşim Efendi	Polis Memuru
Ali Efendi	Polis Memuru

¹⁴⁰ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁴¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁴² Şahin, a.g.e, s. 116.

¹⁴³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

2.2.1.5. Araç Kazası

Araç Kazası, komiserlik olarak teşkilatlanmıştır. Araç kazasının nüfusu 20. Vilayet Salnamesinde 17.309 kişi olarak ifade edilmektedir.¹⁴⁴ Bağlı nahiyelele bu sayı 29.640 kişidir. Bu dönemin başlarında polis mevcudu, bir komiser muavini ve bir polis memuru olmak üzere iki kişidir.¹⁴⁵ Bu sayının yeterli olduğu dönemin teşkilat raporlarından anlaşılmaktadır. 1918 yılında ise kaza merkezinde polis bulunmamaktadır.¹⁴⁶ Bunun nedeni daha önce ifade edildiği gibi, 1914 yılından itibaren savaş koşulları nedeniyle bazı kaza merkezlerindeki güvenliğin polisten jandarmaya devredilmesidir.¹⁴⁷

2.2.1.6. Daday Kazası

Daday, 1901 yılında kendisine bağlı olan Azdavay nahiyesiyle birlikte toplam 43.434 nüfusa sahipti. Aynı tarihte Daday kazasının tek başına nüfusu 17.669 olarak hesaplanmıştır. Şehir merkezinin nüfusu ise 3.013 kişiydi.¹⁴⁸ 1913 yılında bu sayı 45.800 kişiydi.¹⁴⁹ II. Meşrutiyet Dönemi'nin başlarında Daday kazasında bir polis memuru ve birde komiser muavini olmak üzere iki polis görev yapmaktaydı. Dönemin sonunda ise kazada polis görevlendirilmemiştir. Polisin görevleri jandarmaya devredilmiştir.¹⁵⁰

2.2.1.5. Taşköprü Kazası

1896 yılında Taşköprü merkezinde 11 mahallede toplam 3.640 kişi yaşamaktaydı. Taşköprü'nün genel nüfusu ise 1899 yılında 42.334 kişiydi.¹⁵¹ 1913 yılına gelindiğinde genel nüfus 50.079 olarak hesaplanmıştır.¹⁵² Taşköprü Polis Komiserliği'nde 1913 yılında bir komiser muavini ve iki polis memuru olmak üzere

¹⁴⁴ Şahin, a.g.e, s. 114.

¹⁴⁵ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁴⁶ BOA, DH.EUM.MEM., nr. 127/60.

¹⁴⁷ BOA, DH. EUM. MTK, nr. 44/2.

¹⁴⁸ Şahin, a.g.e, s.118.

¹⁴⁹ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁵⁰ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁵¹ Şahin, a.g.e, s.112.

¹⁵² BOA, DH. EUM. THR, Nr. 87/64.

üç polis görev yapmaktaydı. Ayrıca kaza merkezinde asayiş bir polis mevkiıyla sağlanmaya çalışılmaktaydı.¹⁵³

1913 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne sunulan, Taşköprü Polis Komiserliği ile ilgili düzenlenmiş olan raporda; Taşköprü Kazasında iki polis memuruyla bir komiser muavini bulunduğu, bu kadroyla bir polis mıntıkası idare edilmekte olduğu, bu kadroyla güvenliğin sağlanmasına çalışıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca raporda, kazanın büyüklüğü göz önüne alındığında mevcut polis kadrosuna beş polis memuru ilave edilerek, bir polis mevkiinin daha tesis edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁵⁴

1918 yılına gelindiğinde, kadro durumunda ve ihtiyaçların karşılanması noktasında değişen fazla bir şey olmamıştır. 1918 yılında, polis kadrosu bir komiser muavini ile iki polis memurundan oluşmaktadır. Rakamlardan anlaşılacağı üzere Taşköprü Polis Komiserliğinin talepleri karşılanamamıştır.¹⁵⁵ 1918 yılında Taşköprü’de görev yapan polislerin görev ve isimleri Tablo 1.8’de verilmiştir.

Tablo 2.8. 1918 Yılı Taşköprü Polis Komiserliği Personeli¹⁵⁶

İSMİ	GÖREVİ
Mustafa Efendi	Taşköprü Polis Komiser
İsmail Efendi	Polis Memuru
Remzi Efendi	Polis Memuru

¹⁵³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁵⁴ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁵⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁵⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

Tablo. 2.9. 1918 Yılında Kastamonu Sancağı ve Bağlı Birimlerde Nüfus ve Kadro Durumu.¹⁵⁷

Kastamonu Merkez ve Kazalar	Nüfus	Ser komiser	2.Sınıf Komiser	Kom. Yrd.	Polis Memuru	Toplam Kadro
Kastamonu	66.411	1	2	9	53	65
İnebolu	78.757	-	1	1	6	8
Cide	40.902	-	-	-	-	-
Safranbolu	61.962	-	-	1	2	3
Tosya	39.643	-	-	1	2	3
Araç	39.240	-	-	-	-	-
Daday	40.800	-	-	-	-	-
Taşköprü	50.079	-	-	2	1	2
Toplam	417.794	1	3	14	64	81

Yukarıdaki tabloda verilen 1913 yılına ait nüfus bilgilerinin 1918 yılı için de kullanıldığı görülmektedir.

Polis, 1913 yılında Kastamonu Sancağına bağlı bütün kazalarda görev yaparken, 1918 yılına gelindiğinde Araç, Cide ve Daday kazalarında görev yapmadığı görülmektedir. Bu durumun nedeni daha önce ifade edildiği gibi, I. Dünya Savaşı yıllarında bazı kazalarda görev yapan polislerin merkeze çekilerek yerine jandarma birliklerinin görevlendirilmesidir. Belirtilen kazalarda görev yapan polislerin sancak merkezinde görevlendirilmeleri nedeniyle toplam sayıda azalma meydana gelmemiştir.

2.2.2. Sinop Sancağı

Sinop Sancağı, bağlı nahiyelele birlikte 63.514 nüfusa sahipti. Bu nüfusla birlikte, Sinop sancağının bir liman şehri olması da güvenlik ihtiyacının önem kazanmasında etkili olmuştur.

¹⁵⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

Tablo. 2.10. 1913 Yılında Sinop Sancağı ve Bağlı Birimlerde Nüfus ve Kadro Durumu¹⁵⁸

Sinop ve Kazalar	Nüfus	3. Sınıf Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Toplam Mevcut
Sinop Sancağı	63.514	1	1	6	8
Boyabat Kazası	60.432	-	1	1	2
Ayancık Kazası	43.917	-	1	1	2
Toplam	167.863	1	3	8	12

1913 yılında teşkilatın durumu ile ilgili düzenlenmiş olan raporda Sinop Livasından şu şekilde söz edilmektedir. “Kastamonu Vilayeti biri Sinop, diğeri Cide merkezi olmak üzere iki limana malikse de, Cide Limanı, Sinop Limanı kadar önemli değildir. Sinop Limanı, Karadeniz sahilinde İstanbul Boğazı ile Batum arasında, altı yüz millik mesafenin üstünde bulunan, yalnız gün doğusu rüzgârına maruz güzel bir limandır. Şehir liva merkezi olması, öteden beri sahilde kalesi bulunması ve yaz mevsiminde Rusya ile arasında gemilerin faaliyetleri nedeniyle oldukça ehemmiyete haiz bir yerdir.” Denilerek Sinop’un özellikle limanına vurgu yapılmış ve bu liman sayesinde Rusya ile ticaretin canlı olduğuna değinilmiştir. Bu durum Sinop şehrinin güvenliğinin de önem arz etmesine neden olmuştur.¹⁵⁹

Sinop Livasına bağlı olan Gerze Nahiyesi, merkeze uzak ama önemli bir yer olması nedeniyle¹⁶⁰ burada bir adet polis memuru bulunmaktadır. Dönemin önemli ticaret merkezlerinden olan nahiye II. Meşrutiyet Dönemi’nin sonuna kadar burada bir polis memuru görev yapmıştır.¹⁶¹

Mevcut kadronun ve fiziki koşulların, Sinop şehrinin güvenliğini sağlama konusunda yeterli olmayacağı ve takviye kuvvet ve malî desteğe ihtiyaç olduğu 1913 senesinde, Sinop Komiserliğiyle ilgili düzenlenen teftiş raporunda komiserliğin mevcut durumu ve yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilmektedir. “1913 yılında

¹⁵⁸ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁵⁹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁶⁰ Gerze’de bu dönemde kereste ticareti oldukça önemli bir ekonomik faaliyetti.

¹⁶¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

Sinop Livası Polis Komiserliği'nde, beş polis memuru bir komiser muavini ve bir üçüncü sınıf komiser görev yapmaktadır. Liva merkezinin asayişini temin etmek için bir polis mıntıkası bulunmaktadır. Bir polis mıntıkayla asayiş temin edilmekteyse de üç polis memuru daha ilave edilerek mevcudun ona çıkarılması ve bir de asayiş mıntikasının oluşturulması gerekmektedir. Sinop hükümet merkezi yanında bir karakol inşası için on bir bin kuruş tahsis edilmelidir. Bu ödenek sağlanamazsa birer odalı iki eski karakolun tamiri için dört bin kuruş tahsis edilmelidir. Bu da sağlanamazsa kiralanacak karakol binaları için iki yüz kuruş tahsisat yapılmalıdır.”¹⁶²

Tablo 2.11. 1918 Yılı Sinop Komiserliği Personeli¹⁶³

İSMİ	GÖREVİ
Remzi Efendi	Sinop Komiseri 2. Sınıf Komiser
Salih Niyazi	Komiser Muavini
Mehmet Halit Efendi	Polis Memuru
Sadi Efendi	Polis Memuru
Hamdi Efendi	Polis Memuru
Sami Efendi	Polis Memuru
Şükrü Efendi	Polis Memuru
Mustafa Efendi	Polis Memuru
Ali Rıza Efendi	Polis Memuru
Mehmet Efendi	Polis Memuru
Hasan Efendi	Polis Memuru
Osman Efendi	Polis Memuru
Behçet Efendi	Polis Memuru
Abdi Efendi	Polis Memuru
Hüseyin Avni Efendi	Polis Memuru

1918 yılında Sinop Komiserliği kadrosunda bir ikinci sınıf komiser, bir komiser muavini ve on üç polis memuru görev yapmaktadır. Bu durum talep edilen ihtiyaçlardan en azından personel ihtiyacının karşılandığını göstermektedir.¹⁶⁴

¹⁶² BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁶³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁶⁴ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

2.2.2.1. Boyabat Kazası

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Boyabat kazası oldukça yoğun bir nüfusa sahipti. Bağlı nahiyelele birlikte kazanın toplam nüfusu 60.432'dir. Bu dönemde Boyabat'ta bir polis teşkilatından söz edemeyiz. 1913 yılında bir komiser muavini ve bir polis memuru kazada görev yapmaktadır. Polisin bakmakla yükümlü olduğu bir polis mıntıkası vardı. 1918 yılına gelindiğinde bir komiser muavini ve iki polis memurunun yine bir polis noktasında görev yaptıkları görölmektedir.¹⁶⁵ Aşağıda verilmiş olan Tablo 1.12'de Boyabat'ta görev yapan komiserlik personelinin unvan ve isimleri verilmiştir.

Tablo 2.12. 1918 Boyabat Komiserliği Personeli¹⁶⁶

İSMİ	GÖREVİ
Mehmet emin Efendi	Boyabat Komiseri Komiser Muavini
Emin Efendi	Polis Memuru
Mehmet Hilmi	Polis Memuru

2.2.2.2. Ayancık Kazası

Ayancık kazası kendisine bağlı kırsal alanlarla birlikte II. Meşrutiyet Dönemi'nde 43.917 kişilik bir nüfusa sahipti. 1913 yılında bir komiser muavini ve bir polis memurunun, bir polis mıntıkasında görev yaptığı kazada 1918 yılına gelindiğinde Emin Efendi adında bir polis memurunun görev yaptığı anlaşılmaktadır.¹⁶⁷

¹⁶⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁶⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁶⁷ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

Tablo 2.13. 1918 Yılında Sinop Sancağı ve Bağlı Birimlerde Kadro Durumu¹⁶⁸

Sinop ve Kazaları	Nüfus	2. Sınıf Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Toplam Mevcut
Sinop Sancağı	63.514	1	1	13	15
Boyabat Kazası	60.432	-	1	2	3
Ayancık Kazası	43.917	-	-	1	1
Toplam	167.863	1	2	16	19

2.2.3. Çankırı Sancağı

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Çankırı sancağının, polisin görev yaptığı Koçhisar, Şabanözü, Tuht ve Karacaviran nahiye merkezleriyle birlikte toplam yedi nahiyesi bulunmaktadır. Çankırı'nın bu nahiyelele birlikte toplam nüfusu 93.991 kişidir. 1913 yılında Çankırı merkezinde, bir üçüncü sınıf komiser, bir komiser muavini, yedi polis memuru olmak üzere toplam dokuz polis memuru görev yapmaktadır.¹⁶⁹

Tablo. 2.14. 1913 Yılında Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazasında Nüfus ve Kadro Durumu.¹⁷⁰

Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazası	Nüfus	3. Sınıf Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Toplam Mevcut
Çankırı Sancağı	93.991	1	1	7	9
Çerkeş Kazası	59.533	-	-	2	2
Toplam	153.524	1	1	9	11

¹⁶⁸ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁶⁹ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁷⁰ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

1913 tarihli Kastamonu Polis Müdürlüğü ile ilgili düzelenmiş olan raporda şu tespitlerde yer almaktadır: “Çankırı livası merkezinde bir üçüncü sınıf komiser, bir komiser muavini ile yedi polis memuru bulunmaktadır. Bu mevcut ile bir mıntika-i inzibatiye idare edilmekte olmasına mebni mevcut hale bir ikinci sınıf komiserle iki polis memuru daha ilave edilerek, bir mıntika daha tesis edilmesi gerekmektedir. Çankırı’nın Şabanözü ve Koçhisar ve Karacaviran nahiye merkezleri içinde ikişerden altı ve Tuht nahiyesi merkezi içinde bir zabıta olmak üzere toplamda on polis memuruna ihtiyaç vardır.” Mevcut polis kadrosunun yetersiz olduğu bu tespitlerden anlaşılmaktadır.

Aynı raporda fiziki koşulların yetersizliğine değinilmiş ve bu durumun düzeltilebilmesi için yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilmiştir. “Çankırı Livası merkezinde hükümet merkezi yanında üç odalı iki karakol inşa etmek için on bir bin kuruş tahsis edilmesi gerekmektedir. İstenen miktar karşılanamazsa kiralar için yüz yetmiş yedi kuruş tahsis edilmelidir.”¹⁷¹ Yapılan tespitlerden de anlaşılacağı üzere Polis Komiserliği’nin fiziki imkânlarının yetersiz olduğu ve temel ihtiyaçların başında gelen kendisine ait bir karakol binasının dahi olmadığı anlaşılmaktadır.

Çankırı Polis Komiserliği ile ilgili yapılmış olan bu tespitlerden personel ve altyapı açısından önemli eksikliklerin olduğu görülmektedir. 1918 yılı Çankırı Polis Komiserliği kadrosunda, bir ikinci sınıf komiser, bir komiser muavini ve yedi polis memuru olmak üzere toplam dokuz polis memuru görev yapmaktadır.¹⁷² 1918 yılına gelindiğinde bu eksikliklerin hala giderilemediği anlaşılmaktadır.

¹⁷¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁷² BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

Tablo 2.15. 1918 Yılı Çankırı Polis Komiserliği Kadrosu¹⁷³

İSMİ	GÖREVİ
Rasim Tahsin	Çankırı Polis Komiseri 2. Sınıf Komiser
Mustafa Kamil	Komiser Muavini
Ali Rıza Efendi	Polis Memuru
Ali Rıza Efendi	Polis Memuru
Mustafa Efendi	Polis Memuru
Rıza Efendi	Polis Memuru
Osman Nuri Efendi	Polis Memuru
Avni Sabri Efendi	Polis Memuru
Halit Efendi	Polis Memuru

2.2.3.1. Çerkeş Kazası

Çerkeş kaza merkezinde II. Meşrutiyet Dönemi süresince iki polis memuru görev yapmış ancak dönemin sonlarına doğru bir komiser muavini görevlendirilebilmiştir.¹⁷⁴ Bu dönemde Çerkeş komiserliğinde görev yapan polislerin isim ve unvanları Tablo 1.16’da gösterilmiştir.

Tablo 2.16. 1918 Yılı Çerkeş Polis Komiserliği Personeli¹⁷⁵

İSMİ	GÖREVİ
Kamil Efendi	Çerkeş Polis Komiseri Komiser Muavini
Ahmet Hamdi Efendi	Polis Memuru
İbrahim Efendi	Polis Memuru

¹⁷³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁷⁴ BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

¹⁷⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr.127/60.

Tablo 2.17. 1918 Yılında Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazasında Kadro Durumu.¹⁷⁶

Çankırı Sancağı ve Çerkeş Kazası	Nüfus	2. Sınıf Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Toplam Mevcut
Çankırı Sancağı	93.991	1	1	7	9
Çerkeş Kazası	59.533	-	1	2	3
Toplam	153.524	1	2	9	12

II. Meşrutiyet Dönemi'nin sonuna gelindiğinde polis kadrolarında istenen iyileştirmenin yapılamadığı ve mali ihtiyaçların karşılanamadığı görülmektedir. 1913 yılında Kastamonu Polis Müdürlüğü'ne bağlı merkez ve bağlı birimlerde karakol inşaatı personel maaşları ve araç ve gereçlerin temini için toplamda yüz otuz üç bin kuruşa ihtiyaç duyulmaktaydı. Kastamonu Polis Müdürlüğü ile kazalardaki komiserliklerin toplam on sekiz bin beş yüz kuruşluk mefruşat tahsisatına ihtiyaçları vardı.

Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün 1913 yılından önce yıllık ortalama; altı bin kuruş sağlık, dokuz yüz kuruş kırtasiye ve matbu evrak, üç bin kuruş müteferrik, bin altı yüz sair giderlere olmak üzere on bir bin beş yüz kuruş gideri vardır. 1913 yılından sonra ise Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nden on üç bini kırtasiye ve sağlık giderlerine, beş bin beş yüzü de sair giderlere olmak üzere toplamda yıllık on sekiz bin beş yüz lira ödenek talep edilmiştir.¹⁷⁷

İstenen ödenekler sağlanamamış, bu nedenle gerekli tesislerin inşasının gerçekleştirilememiştir. 1918 yılı Kastamonu Merkez Sancağı ve bağlı idarî birimlerde bulunan polis kadrosu incelendiğinde Meşrutiyet döneminin başlarındakinden farklı bir durum görülmemektedir. Hatta çoğu kazadan I. Dünya Savaşı nedeniyle polis komiserlikleri kaldırılmıştır.¹⁷⁸

II. Meşrutiyet büyük ümitlerle ilan edilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti artık dağılma sürecine girmişti. Problemler sadece iç dinamiklerden değil, aynı zamanda

¹⁷⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁷⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

¹⁷⁸ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

dış gelişmelerden de kaynaklanmaktaydı. İttihat ve Terakki yönetimi iktidara geldiği günden itibaren önemli sorunları kucağında bulmuş ve uzun süren savaşların da etkisiyle ülkede tam bir yokluk dönemi baş göstermiştir. Genç Türkler, bu şartlar altında hedeflerinden uzaklaşmışlardır. Başta savaş hali olmak üzere Osmanlı Devleti'nin sona ermesine neden olan olaylar dizisi nedeniyle Kastamonu Polis Müdürlüğü temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamamıştır. Kastamonu'nun personel durumu Osmanlı Devleti'ndeki genel polis sayısı ve Kastamonu'nun nüfusu düşünüldüğünde oldukça yetersiz kalmıştır. Bu dönemde Kastamonu Polis Müdürlüğü, eldeki imkânların el verdiği ölçüde güvenlik hizmetlerini yerine getirmeye çalışmıştır.¹⁷⁹

2.3. KASTAMONU POLİS MÜDÜRLÜĞÜNÜN GÖREVLERİ

Tanzimat Dönemi'nde devletin kurum ve kuruluşlarıyla yeniden teşkilatlanması esas alınmıştır. Bu dönem yenileşme hareketinin temelinde, Batıyı örnek alan bir modernleşme anlayışı bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılan düzenlemelerin pek çoğu taklitten öteye gidememiştir. Buna rağmen, polis hizmetlerinde önemli gelişmeler olmuştur. Emniyet hizmetlerinde suç ve suçlularla etkin bir mücadele için yeni yöntem ve teknikler kullanılmaya başlanmıştır.

1845 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nde Avrupa'daki ismiyle bir polis teşkilatının varlığından söz edilse bile, uygulamada ancak II. Meşrutiyet Dönemi'nde bu durumdan söz edilebilir. Polis Teşkilatı'nın gelişimi diğer kurumların aksine son derece özgündür. Bu nedenledir ki taşrada güvenlik hizmetlerinin polis tarafından yürütülmesi ancak II. Meşrutiyet Dönemi'ne gelindiğinde mümkün olabilmıştır. 19 Nisan 1907 tarihli Polis Nizamnamesi, çağdaş olmasının yanında Osmanlı toplumunun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmış son derece önemli bir düzenlemedir.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Lewis'e göre, İkinci Meşrutiyet rejimi birincisinden daha uzun sürdü; fakat o da başarısızlık, acı ve hayal kırıklığı ile sona erdi. İçerde ve dışarıda, tehlikeler ve güçlükler pek büyüktü; Meşrutiyetin savunucuları pek az, pek zayıf, pek yeteneksiz idiler. Anayasa yürürlükte kalmış ve seçimler yine yapılmış olmakla beraber, rejim, Genç Türk liderlerinin, elinde askeri bir oligarşik yapıya dönüşerek yozlaşmıştır. Lewis, a.g.e, s. 226.

¹⁸⁰ Alyot, a.g.e, s. 191.

Polisin yetki ve sorumlulukları incelendiğinde ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır. Polisin başlıca vazifesi rejimin ve hükümetin emniyet ve asayişini muhafaza etmektir. Elbette bu vazife icra edilirken polis, asıl yapması gereken iş olan vatandaşın mal ve can güvenliğinin korunması, toplumsal düzenin sağlanması ve suç ve suçlularla mücadele görevini de yürütmüştür. Ancak polise yüklenen asıl görevin siyasi olduğu anlaşılmaktadır.

Kanun ve nizamların gerektirdiği şekilde vazife yapması istenen polis, hükümetin gerekli gördüğü durumlarda bu görevinin de ötesinde, hükümetin beklentilerine cevap vermek zorundaydı. Bu nedenle dönemin nizamnamelerinde vatandaşın haklarından ziyade, hükümdarın ve hükümetin haklarının korunması polisten beklenen öncelikli görev olmuştur.¹⁸¹

Polis kendisine biçilen bu rol doğrultusunda vatandaş takip etmek, her vasıtayı kullanarak ne yaptıklarını öğrenmek kısacası rejimin hafiyeliğini yapmak ve onu ayakta tutmak amacıyla elindeki gücü kullanmakla da vazifelendirilmiştir.¹⁸² II. Abdülhamit zamanında muhalefetin her yönden kontrol edilmesi anlayışı II. Meşrutiyetin ilanından sonra da devam etmiştir. Bu amaçla ülke içindeki seyahatler bile polis kontrolünde yapılmaktaydı. Seyahatler mürur tezkeresiyle yapılabilmekteydi. Aşağıda bu amaçla düzenlenmiş bir mürur tezkeresi örneği verilmiştir.

¹⁸¹ Alyot, a.g.e, s. 189.

¹⁸² 9 Nisan 1907 Tarihili Nizamnamenin yayınlandığı dönemin şartları göz önüne alındığında polisten beklenen bu vazifinin yadırganamayacağı görülmektedir. Gerek II. Abdülhamit gerekse özgürlük ve adalet vaadiyle iş başına gelen ancak pek çok problem, toplumsal ve siyasal muhalefetle karşılaşan İttihat ve Terakki yönetimi zamanı göz önüne alındığında polisten beklenen bu vazife oldukça manidardır. Dolayısıyla polis nizamnameleri hazırlanırken devrin gelişmiş devletleri örnek alınsa da mevcut şartlar polise farklı görevlerin yüklenmesini beraberinde getirmiştir.

Tablo 2.18. Cide Harmangeriş karyesinde ikamet eden Halil Efendiye bir yıllığına verilen ülke içinde seyahat yapma izni.¹⁸³

BÂB-I ÂLÎ (Tuğra: Abdulhamid)
MÜRUR TEZKERESİ DÂHİLE MAHSÛSDUR

Mahall-i Azimet ve Ahvâli		Eşkâli		
İsmi	Karahasanoğullarından Halil	Hâmil-i tezkerenin nizamı dâiresinde karyesi muhtarlığından getirip bîl- kayd hıfz olunan ilmühaber mucibince zahr-ı varakada neferden ibaret olan rütfe-kâsıyla azimet edeceğinden esnâ-yı râhda bulunan memûr-ın Devlet-i Aliyye tarafından müruruna mümanaat olunmamak ve ledel-iktiza iane ve himâyet kılınmak ve bir sene hükmü olmak üzere iş bu mürur tezkeresi Cide Kazası Nüfus Dâiresinden itâ kılındı. 26 Nisan 1322 (Pul ve Mühtir)	Sınn	29 yaşında
Mahall-i velâdeti	Cide kazası		Boy	Orta
Mahall-i ikâmeti	Harmangeriş karyesi		Göz	Elâ
Sanatı	Yokdur		Burun	Adetâ
Pederinin İsmi ve mahall- i velâdeti	Mustafa		Ağz	
Mahall-i azimeti	Dersaadete		Bryk	Kumral
Tabiiyyeti	Devlet-i Aliyye		Sakal	Tıraş
Mezhebi	İslam		Çene	Adetâ
			Çehre	Keza
			Ve ten	Buğday
			Alâmet-i fârikâ-i sabite	Yüzünde çiçek kesigi olduğu
İllet-i sâriyeden salım ve çiçek izi bulunduğu tabibin ol bâbdaki derkenârından anlaşılmakla şerh verildi. 26 Nisan 1322 Cide Nüfus Memuru				

Memleket içerisinde seyahat edecek olan kişiler yukarıda ifade edilen seyahat tezkerelerini yanlarında bulundurmak zorundaydılar. Bu belge yola çıkacakları yerin en büyük polis amirince düzenlenmekteydi. Seyahat belgeleri, polisin bulunmadığı yerlerde kaymakamlarca onaylanmaktaydı. Bu belge sayesinde eşkal belirleme ve vatandaşların takibi sağlanmaktaydı. Vilayet içi seyahatlerde bu belgenin taşınmasına gerek yoktu. Bir takım suçlara karışanlar ve siyasî yönden mahzurlu görülen kişilere seyahat tezkereleri verilmezdi. Bu kişiler bulundukları yerlerde tutularak yeni hadiselerle sebep olmalarının önüne geçilirdi.¹⁸⁴

19 Nisan 1907 tarihli Polis Nizamnamesi, polisin idarî, adlî ve siyasî görevleriyle, merkez ve taşra kuruluşlarının hiyerarşi sistemini belirlemiştir. Nizamname, polisin asâkir-i nizamiye ve jandarmayla ilişkilerini belirlemektedir.

¹⁸³ Osmanlıdan Günümüze Polisin Özlük Dosyaları, EGM Basımevi, Ankara 2002. Mürur tezkeresi uygulaması 23 Eylül 1844 tarihli bir talimata kadar dayanmaktadır. Ayrıca 8 Ağustos 1877 tarihinde mürur tezkeresi adıyla bir de genelge yayınlanmıştır. Türk ya da ecnebi olsun, herkes seyahat esnasında bu tezkereleri yanında bulundurmak zorundaydı. Alyot, a.g.e, s. 211.

¹⁸⁴ Alyot, a.g.e, s. 565.

Ayrıca nizamname, polisin yetkileri, izinde iken polisin görev ve yetkileri, polis müfettişlerinin görevleri, polisin seçim ve tayin usulü, polisin cezalandırılması, yargılanması, polisin ödenekleri ve benzeri hususları da kapsamaktaydı.¹⁸⁵

1907 yılında yayımlanan polis nizamnamesine göre polisin üç temel görevinden söz edilmektedir. Bu görevler:

1. Önleyici zabıta hizmetlerini yürütmek, güvenliği, asayişi ve genel huzuru temin etmek.
2. Siyasî zabıta hizmetleri olarak ifade edilen siyasî suçları önlemek ve suça sebep olabilecekleri denetim altında tutmak.
3. Adlî zabıta hizmetleri olarak belirlenen, adlî kanunlara göre suç işleyenleri tespit ederek adlî makamlara teslim etmek.

Aynı nizamnameye göre polisler; ser komiser, ikinci komiser, üçüncü komiser, komiser muavini ve polis olmak üzere beş sınıfa ayrılmaktaydı. Kastamonu vilayeti Polis Müdürlüğü, ifade edilen görev ve sorumluluklar çerçevesinde emniyet hizmetlerini yürütmüştür. Bu nizamnamenin hükümleri Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nce 1913 yılına kadar İstanbul ve vilayetlerde uygulanmıştır.¹⁸⁶

Nizamnameye göre, her vilayet bağımsız bir daire olarak kabul edilmiştir. Vilayet merkezlerine bu amaçla polis müdürleri atanmıştır. Polis müdürleri, lüzumu kadar komiser, komiser muavini ve polis memuruyla görevlerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Polis amirleri, görevlerini yerine getirirken vilayet merkezlerinde valiye, bağlı birimlerde ise kaymakama bağlı görev yapmışlardır. Amirler, önemli görevleri yerine getirirken Zaptiye Nezareti'ne de bilgi vermek zorundaydılar.

1907 Nizamnamesi son derece iyi hazırlanmış olmasına rağmen II. Meşrutiyet'in ilanı, yeni bir nizamnamenin yayınlanmasını zorunlu kılmıştır. Başkent ve vilayetlerde II. Meşrutiyet'in temel ilkelerini ihtiva eden bu nizamname ile polisin görev ve sorumlulukları idarî ve adlî olmak üzere yeniden belirlenmiştir.¹⁸⁷

Polisin idarî vazifeleri, idarî ve beledî olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Belediye kararlarına karşı oluşan fiil ve durumların oluşumunu engellemeye memur olan polis,

¹⁸⁵ Alyot, a.g.e, s. 194.

¹⁸⁶ Alyot, a.g.e, s. 195.

ayrıca umumun asayiş ve emniyetini sağlamakla yükümlü olan, hükümet ve yetkili adli makamların verdiği emirleri yerine getirmekle mükellefi.

Polisin adli zabıta vazifeleri ise siyasi ve adli olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. İşlenen suçları araştırmak, failleri yakalayarak gerekli tahkikatı yaptıktan sonra adli makamlara teslim etmek, idari ve siyasi suçlara karşı gerekli tedbirleri almak, adli ve siyasi suçları engellemek, takip ve tahkikatını yapmaktır. Ayrıca anarşistleri, şüpheli ve sabıkalı şahısları gözetim altında bulundurmak, hükümdar asker ve askerlik aleyhinde bulunanları takip etmek, suçluların iadesi ve ecnebileri ilgilendiren meseleler polisin başlıca siyasi ve adli görevlerinden olmuştur.¹⁸⁸

2.3.1. Kastamonu Polis Müdürlüğü Personelinin Görev Dağılımı

Kastamonu Polis Müdürlüğü personelinin görev dağılımı ileriki sayfalarda her liva için ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Tablolar incelendiğinde özellikle merkez vilayeti dışındaki yerlerde personelin oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum teşkilatlanmanın tam anlamıyla sağlanamadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kaynaklarda adı geçen ilk Kastamonu vilayet ser komiseri, Ruhi Efendi'dir. Ruhi Efendi Ankara'da komiser olarak görevli iken 1900 yılında Kastamonu'ya polis ser komiseri olarak ataması yapılmıştır.¹⁸⁹ Yapılan çalışmada, II. Meşrutiyet Dönemi'nde görev yapan polis müdürlerinin görev süreleri tam olarak tespit edilememekle birlikte, polis müdürlerinin hangi yıllarda görev yaptıkları belirlenmiştir.

¹⁸⁸ Alyot, a.g.e, s. 505.

¹⁸⁹ BOA, İ.DUİT, nr. 86/5.

Tablo 2.19. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu'da Görev Yapan Polis Müdürleri (1908- 1918)

İSMİ	GÖREV YAPTIĞI YILLAR
İZZET EFENDİ	1907- 1909
MUSTAFA EFENDİ	1909- 1910
ESAT EFENDİ	1910- 1911
HALİL RIFAT EFENDİ	1911- 1913
ŞEVKİ EFENDİ	1913- 1914
ESAT EFENDİ	1914- 1915
ALİ KEMAL NABİ BEY	1915- 1915
MUSTAFA BEY	1915- 1916
ALİ ŞUÛRÎ BEY	1916- 1918

Yukarıdaki tablo incelendiğinde on senede dokuz polis müdürünün görev yaptığı görülmektedir. Devletin içinde bulunduğu istikrarsızlığın adeta bir göstergesi olarak yorumlanabilecek olan bu durumun bir başka nedeni de, polis müdürleriyle ilgili yapılan şikâyetlerdir. Her türlü şikâyetin değerlendirilme ve soruşturma konusu yapılması polis müdürlerinin azlinde önemli rol oynamıştır.¹⁹⁰

Polis Müdürlüğü bünyesinde, hangi personelin ne işle meşgul olduğuna dair Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtlarında ayrıntılı bilgiye rastlanamamıştır. Bununla birlikte personelin rütbelerine göre belirli sayılarda hangi birimlerde istihdam edildiğini gösteren sınırlı sayıda yazışma mevcuttur. Personelin görev yerleri ifade edilirken yıllara göre ufak çaplı değişimler görülmektedir. Personelin görev durumları örnek olması bakımından 1916 yılı esas alınarak ifade edilecektir. 1916 yılı polis müdürlüğü kadrosunda 105 polis ve 25 yardımcı personel görev yapmaktadır. Bu personelin vilayet merkezi ve bağlı sancak merkezlerindeki ihtiyaca göre görevlendirilmesi yapılmıştır.¹⁹¹

¹⁹⁰ BOA, Zb, nr. 615/44. Kastamonu Polis Müdürlerinden Mustafa Şevki Efendi, hakkındaki bir şikâyet nedeniyle tevkif edilmiş ve yapılan tahkikat neticesinde tenzil-i sınıf cezası alarak Trabzon merkez memurluğu görevine atanmıştır. Haksızlığa uğradığını düşüne Mustafa Şevki Efendi bu göreve gitmeyerek emekliye ayrılmıştır. BOA, DH. EUM. MEM, nr. 53/71.

¹⁹¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

2.3.1.1. Kastamonu Sancağı

Kastamonu merkez sancağında bir ser komiser görevliydi. Ser komiser, Kısım-1 Adli Reisliği'nde (Asayiş Şube Başkanlığı) çalışmaktaydı. Merkezde görev yapan üç ikinci sınıf komiserden birisi Kısım-1 İdari Riyaseti (İdari Şube Başkanlığı), birisi Tahrir Riyaseti'nde, biriside İnebolu Komiserliği'nde görev yapmaktaydı.

1916 yılında Kastamonu sancağında toplam on dört komiser muavini görev yapmaktadır. Bunlardan bir tanesi özel kalemde görevliydi. Komiser muavinlerinden sekizi sancak merkezinde, birisi İnebolu, birisi Safranbolu birisi Tosya ve birisi de Taşköprü ilçelerinde görev yapmaktaydılar. Komiser muavinlerinden birisi ise Araç ya da Daday ilçelerinden birinde görev yapmaktaydı.¹⁹²

Sancak merkezi ve bağlı kazalarda elli altı polis memuru istihdam edilmiştir. Bunlardan sekizi müdüriyet ve meşihat kalemlerinde, diğerleri sancak merkez ve bağlı kazalarda görevlendirilmişlerdir.

Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün yardımcı hizmetler sınıfında yirmi üç personel olup, on sekizi vilayet merkezinde, ikisi Tosya, ikisi Araç ve bir tanesi de Daday'da görev yapmaktaydı. Bu kadroda görev alan personel, polis merkezlerinin güvenliği, binaların temizliği, personelin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarının karşılanması ve kendilerine verilen diğer görevlerin yerine getirilmesinden sorumludurlar.

Merkez memurunun Kastamonu vilayetinde görev yapmadığı, 1913 yılında Polis Müdürlüğü ile ilgili hazırlanan rapordan anlaşılmaktadır. Aynı raporda, Kastamonu'da merkez memuruna ihtiyaç olmadığı ifade edilmektedir.¹⁹³

¹⁹² Bu dönemde Araç ve Daday ilçelerindeki komiserliklere bazen bir polis memurunun vekâlet ettiği de görülmektedir. Bu nedenle 1916 yılında bu ilçelerden hangisinde komiser muavininin görev yaptığı belirlenememiştir. BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

¹⁹³ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92. Merkez memuru, bu dönemde önemli bir polis yetkilisiydi. Polis müdüründen sonraki en yetkili polisti. Alyot, a.g.e, s. 505.

Tablo 2.20. 1918 Yılı Kastamonu Polis Müdürlüğü'nde Görevli Komiserlerin Listesi.¹⁹⁴

No	İsmi	Babasının İsmi	Rütbesi
1	Niyazi Efendi	Usta Raşit Efendi	Serkomiser
2	Remzi Efendi	Mehmed Efendi	İkinci Komiser
3	Sami Sukuti Efendi	Mehmed Efendi	İkinci Komiser
4	Cemil Efendi	Ali Efendi	İkinci Komiser
5	Rasim Tahsin Efendi	Mehmed Efendi	İkinci Komiser
6	Mehmed Zeki Efendi	Zekeriya Efendi	İkinci Komiser
7	Mehmed Ali Efendi	Hüseyin Efendi	Komise Muavini
8	Hüseyin Hani Efendi	Yusuf Efendi	Komise Muavini
9	Hasan Fehmi Efendi	İdris Efendi	Komiser Muavini
10	Hafız Münib Efendi	Mehmed Efendi	Komiser Muavini
11	Mehmet Ziyaeddin Efendi	Esat Fuat Efendi	Komiser Muavini
12	İsmet Efendi	Osman Efendi	Komiser Muavini
13	Usta Kamil Efendi	İsrafil Efendi	Komiser Muavini
14	Mustafa Kamil Efendi	Süleyman Efendi	Komiser Muavini
15	Mehmed Halis Efendi	Mustafa Efendi	Komiser Muavini
16	Salih Niyazi Efendi	Necip Efendi	Komiser Muavini
17	Osman Efendi	Osman Efendi	Komiser Muavini
18	Mustafa Efendi	İsmail Efendi	Komiser Muavini
19	Ali Sami Efendi	Mustafa Efendi	Komiser Muavini
20	Abbas Efendi	Mehmed Efendi	Komiser Muavini
21	Mehmed Emin Efendi	Hakkı Efendi	Komiser Muavini
22	Aydın Efendi	Mehmed Efendi	Komiser Muavini
23	İsmail Hakkı Efendi	Abdulkadir Efendi	Komiser Muavini

¹⁹⁴ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 103/63.

Tablo 2.21. 1916 Yılı Kastamonu Sancağı Polis Teşkilatında Görevli Personelin Görev Dağılımı¹⁹⁵

Livası	Polis Memurları	Polis Takviye Efradı	Kastamonu merkez sancağı ve bağlı kaza merkezlerindeki personelin görev yaptığı yerler
Kastamonu Merkez Sancağı	1		Serkomiser olup, Kısmı Adli Riyaseti'nde görevlidir.
	3		İkinci Komiser olup birisi Kısm-ı İdari Riyasetinde, birisi tahrir de, biriside İnebolu Komiserliği'nde görevlidir.
	14		Komiser muavini olup birisi kalemde, on üçü Kastamonu merkez ve Livalarında görevlidirler.
	56		Sekizi müdüriyet ve meşihat kalemiyle müteferrikasında, kırk yedisi vilayet merkeziyle Kastamonu Livası emrinde görevlidir.
	-	23	Polis takviye efradı olup on sekizi vilayet merkezinde ikisi Tosya, ikisi Araç ve bir tanesi de Daday'da görevlidir.
Toplam	74	23	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde 1916 yılında Kastamonu merkez sancağında hangi birimlerde ne kadar personelin görev yaptığı anlaşılmaktadır. Tabloya göre, toplam 74 polis memuru ve 23 polis takviye efradının görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durum, personelin önemli bir bölümünün vilayet merkezinde istihdam edildiğini göstermektedir.

¹⁹⁵ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23. Ayrıca ilgili tablolarda görüleceği üzere polislerin kullandıkları silahlar Alman yapımı Şınaydır marka silahlardır. Bu durum, devrin siyasi durumunun bir yansımasıdır. Bu durum İttihat ve Terakki iktidarı zamanında Almanya ile kurulan yakın ilişki ile açıklanabilir.

2.3.1.2. Sinop Sancağı

Tablo 2.22. 1916 Yılı Sinop Komiserliği Personelinin Görev Dağılımı¹⁹⁶

Livası	Polis Memurları	Polis Takviye Efradı	Verilen Silahın Cinsi (Şımaydır)	Sinop Komiserliği Personelinin Görev Dağılımı
			Silah sayısı	
Sinop Sancağı	1	-	1	2. Komiser olup Sinop Livası komiseridir.
	1	-	1	Komiser muavini olup, Sinop Livası Komiserliği'nde görevlidir.
	17	-	17	Polis memurları olup merkez liva ve kazalarda görevlidirler
Toplam	19	-	19	-

Tabloya göre, Sinop sancağında, on dokuz polis görev yapmaktadır. Sinop polis komiserliği görevine, ikinci sınıf komiser görevlendirilmiş olup, yardımcılığını da bir komiser muavini yapmaktaydı. Komiserlik bünyesinde görevli on yedi polis memurundan on üçü Sinop merkez, ikisi Ayancık ve ikisi de Boyabat kazalarında görev yapmaktadır.¹⁹⁷

Mevcut kadronun ve fizikî koşulların, Sinop şehrinin güvenliğini sağlama konusunda yeterli olmayacağı ve takviye kuvvet ve mali desteğe ihtiyaç olduğu 1913 senesinde, Sinop Komiserliğiyle ilgili düzenlenen teftiş raporunda ifade edilmektedir. Bu rapora göre, 1913 yılında Sinop Livası Polis Komiserliği'nde, beş polis memuru bir komiser muavini ve bir üçüncü sınıf komiser görev yapmaktadır. Liva merkezinin asayişini temin etmek için bir polis mıntıkası bulunmaktadır.

¹⁹⁶ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23

¹⁹⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.

2.3.1.3. Çankırı Sancağı

Tablo 2.23. 1916 Yılı Çankırı Sancağı Polis Komiserliği Personelinin Görev Dağılımı.¹⁹⁸

Livası	Polis Memurları	Polis Takviye Efradı	Verilen Silahın Cinsi Şınaydır	Çankırı Sancağı'nda Görevli Personelin Görev Dağılımı
Çankırı Sancağı	1			İkinci Komiser olup Çankırı Livası komiseridir.
	2			Komiser Muavinleri olup birisi merkez kazada diğer Çerkeş Kazası'nda görevlidirler
	9			Polis memurları olup merkez ve Çerkeş Kazası emir ve inzibatında görevlidirler
		2	2	Takviye efradı olup Çankırı Livası merkezinde polis rüfekasına inzibat vazifesiyle görevlidirler.
Toplam	12	2	2	

Verilen tablo incelendiğinde, 1916 yılında Çankırı Sancağı Polis Komiserliği'nde, on iki polis ve iki yardımcı personel olmak üzere on dört kişi görev yapmaktaydı. Bunlardan birisi ikinci sınıf komiser olup, polis komiserliği görevini yürütmekteydi. Sancakta görevli iki komiser muavininden birisi Çankırı merkezinde, diğeri de Çerkeş komiseri olarak görevlendirilmişlerdir.

Komiserlik bünyesinde, on yedi polis memuru görev yapmaktaydı. Bunlardan on beşi Çankırı merkezinde, ikisi ise Çerkeş kazasında görevlendirilmişlerdir. Ayrıca polis kadrosuna yardımcı olması için iki kişi komiserlikte istihdam edilmekteydi.¹⁹⁹

¹⁹⁸ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23

¹⁹⁹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23

Tablo 2.24. 1913 Yılında Kastamonu Merkez ve Kazalardaki Polis Kadrosuyla Genel Nüfusu ve Komiserlerin Efrada Nispetini Gösteren Cetvel²⁰⁰

Vilayet, Liva ve Kazalar	Nüfus	Vilayetin İstanbul'a ve bağı birimlerin vilayete olan uzaklığı		1. Sınıf Komiser	2. Sınıf Komiser	3. Sınıf Komiser	Komiser Muavini	Komiserlik Sınıfı	Pollis Memuru	Pollis Namzeti	Yekün-u Umum	VilayetinUmumi Yekünü	Komiserlerin Efrada Nispeti
		Den.mili	saat										
Kastamonu Merkez	66.411	237	57	-	1	4	6	11	45	2	58		
İnebolu Kazası	78.757	-	18	-	-	-	1	1	8	-	9		
Cide	40.903	-	24	-	-	-	1	1	1	-	2		
Safranbolu	61.962	-	24	-	-	-	1	1	2	-	3		
Tosya	39.643	-	12	-	-	-	1	1	2	-	3		
Araç	29.640	-	10	-	-	-	1	1	1	-	2		
Daday	45.800	-	6	-	-	-	1	1	1	-	2		
Taşköprü	50.079	-	8	-	-	-	1	1	1	-	2		
Çankırı Sancağı	93.991	-	24	-	-	1	1	2	7	-	9		
Çerkeş Kazası	59.533	-	24	-	-	-			2	-	2		
Sinop Sancağı	63.514	-	36	-	-	1	1	2	6	-	9		
Boyabat Kazası	60.432	-	18	-	-	-	1	1	1	-	1		
Ayancık Kazası	43.917	-	24	-	-	-	1	1	1	-	2		
Toplam	721.811	-	-	-	1	6	17	24	78	2	104	104	3.1/3

Yukarıda verilen tabloya göre, Kastamonu Vilayeti'nde II. Meşrutiyet Dönemi'nde polisin yetki ve sorumluluk alanına giren liva ve kazalar sırasıyla Kastamonu Merkez, İnebolu Kazası, Cide, Safranbolu, Tosya, Araç, Daday, Taşköprü, Sinop Sancağı, Boyabat kazası, Ayancık kazaları. Çankırı sancağı ve Çerkeş kazasıdır.²⁰¹

²⁰⁰ Verilen tabloda görüldüğü gibi büyük bir nüfusa sınırlı sayıda personel güvenlik hizmeti verilmektedir. BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.

²⁰¹ BOA, DH. EUM. THR, 87/64.

Polis Müdüriyeti'nin görev yapt ı bölgelerde ki toplam nüfus ise 1913 yılına ait Osmanlı arşiv belgesinde 721.811 olarak ifade edilmiştir. Kastamonu Vilayeti'nin II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki sınırları ve bu sınırlar içerisindeki nüfus durumu dikkate alınd ı zaman polis kadrolarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

2.3.2. Polisin Hak ve Yetkileri

Polis, görevini yerine getirirken kendilerini dinlemeyen ve engel çıkaranları ilgili makamlara bildirerek gözaltına alırdı. Polis, acil müdahale gereken durumlarda kendi vereceği karar doğrultusunda tutuklama yetkisine sahipti.

Tanzimat Dönemi'yle birlikte, suçluların takip ve yakalanması görevi, büyük oranda zabıta kuvvetlerine bırakılmıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde polis teşkilatı ülke geneline yayılmasının bir sonucu olarak, suçla mücadelede en önemli etken olmuştur. Bu dönemde, geçmişte bütün askerî ve inzibat  birimlerin birlikte yürüttükleri mücadelenin yerini, polisin tek elden y r tt ğu bir mücadele almaya başlamıştır.²⁰²

Nizamnamenin kendilerine tanıdığı yetki doğrultusunda polis, silahla karşı koyan suçlulara karşı silah kullanma yetkisine sahiptirler. Bu yetki nedeniyle doğabilecek olumsuz durumlardan polis sorumlu tutulmamıştır. Polis ancak tacizle karşılaştığı durumlarda bu yetkiyi kullanma hakkına sahipti.

Söz konusu dönemde kanun, polisin silah kullanabilmesi için şu şartların ortaya çıkmasını zorunlu kılmaktadır.

1) Kendi nefisini müdafaa etmek zorunda kalması

²⁰² Bu maksatla polisin suç ve suçlularla olan mücadelesindeki us l ve esasların belirlendiği kılavuz kitaplar hazırlanmıştır. Bunlardan biri olan "Rehnuma-i Zabıta" adlı eserde suçlunun kendisini nasıl gizleyebileceği ve ne şekilde yakalanması gerektiğinden bahsetmektedir.  lke genelinde aranan suçluların vasıflarının polis müdürlüklerine bildirileceği, vücut özelliklerinin ayrıntılı olarak anlatılacağı, suçluyu başkalarından ayıracak hususların neler olduğunun ayrıntılı bir şekilde tasvirinin yapılacağından bahsedilen eserde suçlunun resimlerinin de muhakkak dosyasında bulunması gerektiğinden bahsedilmiştir. Eserde, suçlunun kendini gizlemek için şekil değişikliğine gidebileceği bu nedenle şüpheli davranışları olanların gizli bir takibe alınması gerektiğinden bahsedilmektedir. Sivil polis memurlarının, kahvehane, tiyatro, misafirhane, kumarhane ve toplu taşıma araçlarında suçluları gözetim altında tutmaları aranan şahıslara rastladıklarında tevkif etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Polisin kılavuz kitabı olarak hazırlanan bu eserde, polisin hangi usul ve esaslarla suçlularla mücadele etmesi gerektiğine değinilmiş olması, polisin Avrupa devletlerindeki uygulamaları bu dönemden itibaren hayata geçirmeye  alışt ının bir göstergesidir. şahin, "Osmanlı Polisinin Eğitimi...", s. 143.

- 2) Başkasının ırz ve namusuna yönelen saldırıları başka yollarla engelleyemediği takdirde
- 3) Cinayet ve önemli suçlardan yakalanan veya başka bir yere nakledilmesi gereken suçlu ya da suçluların polise saldırarak firar etmek istemesi, bu eylemin engellenemez hale gelmesi nedeniyle
- 4) Görev yerlerini ve cephaneleri korurken ortaya çıkan bir saldırıya karşı koymak gerektiğinde
- 5) Özellikle cinayet suçları gibi önemli suçlarla ilgili aramalar yapıldığı esnada şüpheli şahsın firar etmek istemesi durumunda
- 6) Cinayet ve benzer ağır suçlar nedeniyle yakalanmak üzereyken kaçan ve dur ihtarına uymayan şahıslara karşı

Yukarıda belirtilen durumlarda, polis silah kullanma yetkisine sahipti. Bütün bu yetkilere rağmen polisin silah kullanması son çare olarak alınması gereken bir tedbirdi. Polis öncelikle elinde bulunan boru ve trampetle ilgili kişileri ikaz eder ve yüksek sesle kanunlara ve nizamata tabi olunması gerektiğini söyler ve gereken nasihatlerde bulunurdu. Bu nasihatler dinlenmezse üç defa ikaz edilir, ancak ondan sonra harekete geçilirdi. Polise silahlı direniş vuku bulursa, ilgili amirin emri doğrultusunda polis de silah kullanırdı.²⁰³

2.3.3. Polis Memur ve Komiserlerinin Seçimi, Terfi ve Görevden Alınmaları

İstanbul'da polis müfettişleri, komiser ve memurları seçilirken Zaptiye Nazırı başkanlığında İstanbul polis müdürü ve önemli birilerin amirlerinden oluşan bir komisyon toplanmaktaydı. Vilayetlerde, dolayısıyla Kastamonu Vilayetinde, vali başkanlığında, vali yardımcıları, jandarma komutanı ve polisi müdürü ve daire amirlerinden oluşan bir komisyon görev yapmaktaydı.

Polis adaylarında aranan şartlar şunlardır:

- 1) Devlet tebaasından olmak

²⁰³ Polisin bulunmadığı ve yetersiz kaldığı takdirde en yakın jandarma birliği polisin vazifesini yapmakla mükellefti. Bütün bu hususlara rağmen nizamnamede polis jandarma münasebetleri açıkça ifade edilmemiştir. Bu durum hala geleneksel asayiş hizmetleri anlayışının tam olarak yerini çağdaş kolluk anlayışına bırakamamasından kaynaklanmaktadır. Alyot, a.g.e, s. 199 -202.

- 2) 25 yaşını tamamlamış ve 40 yaşını geçmemiş olmak
- 3) Türkçe okuyup yazmak
- 4) Sağlam olduğu hekim raporuyla tasdik olmak
- 5) Ağır suçlardan yargılanmamış olmak
- 6) İyi ahlak sahibi olmak

Bu özelliklerin yanında, ordu da başçavuşluk, çavuşluk, bölük eminliği yapmış olanlar ile yabancı bir lisana vakıf olanlar öncelikle tercih edilmekteydiler.²⁰⁴

Polis adayları, memuriyete geçebilmek için şu şartları yerine getirmeliydi:

- 1) Polis okuluna kaydolan öğrenci şahadetnamesini başarıyla almalıdır.
- 2) Okul yönetimince, okula devam ettiği sürede ahlak, bünye ve iktidar açısından mesleğe uygun olduğuna karar verilmelidir.

Belirtilen şartları taşımayan polis adaylarının kaydı silinir, gerekli şartları taşıyanlarınsa atamaları, haklarında tutulan raporlara göre yapılırdı.²⁰⁵

Polis memurları ve komiserlerin terfileri 1913 yılında yayımlanmış olan nizamnamede belirtilmiştir. Buna göre;

- 1) Bir sınıfta görev yapan personelin terfi edebilmesi için öncelikle bulunduğu sınıfta en az iki yıl görev yapması gerekmektedir.
- 2) Hizmet süresi içinde ahlak ve iktidar açısından terfi hak edilmeliydi.
- 3) Polis memurluğundan ser komiserliğe kadar olan yükselmeler için yapılan imtihanlar başarılmalıydı.

Aynı nizamnamede polis müdürleri ve merkez memurlarının terfi edebilmeleri, kıdem ve ehliyetle bağlanmıştır. Vilayet polis müdürleri isterlerse kaymakam olarak da atanabilmekteydiler.²⁰⁶

²⁰⁴ Şahin, "Osmanlı Polisinin Eğitimi Bu Amaçla Açılan Polis Okulları", Polis Dergisi, Sayı: 25, Ankara 2000, s. 139. Alyot, a.g.e, s. 200.

²⁰⁵ Alyot, a.g.e, 508.

²⁰⁶ Alyot, a.g.e, s. 509.

2.3.4. Polis, Jandarma İlişkileri

II. Meşrutiyet Dönemi'nde polis müstakil bir kolluk kuvveti haline gelmiştir. Bununla birlikte gerekli durumlarda jandarmayla birlikte hareket edilmiştir. Nizamnamenin ilgili hükümlerine göre bir olay anında, polisin yeterli olamadığı durumlarda en yakın askerî birlik komutanı, polis amirinin isteği ve valinin oluruyla yardım göndermek zorundaydı.²⁰⁷

Olayların meydana geldiği yere en yakın jandarma birliği gerekli hazırlığı yapar ve emrindeki birliği müdahaleye hazır hale getirirdi. Polis mıntıkasında gerçekleşen hadiselerle jandarma istek doğrultusunda müdahil olur, aksi takdirde harekete geçmezdi.²⁰⁸

Kastamonu Vilayetinde, I. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle bazı kazalardaki polis komiserlikleri kaldırılmış ve görevleri jandarmaya devredilmiştir. Bu nedenle Cide, Araç, Daday ve Ayancık gibi bazı kazalarda 1914 -18 yılları arasında polis görev yapmamıştır. Bu dönemde polis ve jandarma birimlerinin tam bir uyum içerisinde görev yaptıklarını gösteren pek çok uygulama mevcuttur.²⁰⁹

Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü'yle ilgili düzenlenmiş olan raporlarda; "Kastamonu ve bağlı idarî birimlerde 80 polis memuru mevcut olup, bu miktara 103 polis memuru ilave edilerek miktarın toplamda 186 polis memuruna çıkarılması gerekmektedir." Denilerek, polis kadrolarının asayişin sağlanmasında yetersiz kaldığı ifade edilmiştir.²¹⁰

²⁰⁷ Polisin gerekli durumlarda jandarmadan yardım istediği ve bazı olayların birlikte yapılan çalışmalarla çözümlendiğine dair Köroğlu gazetesinde şöyle bir hadise nakledilmektedir. Nisan ayının on sekizinde Yalnızköy karyesinden Hatip oğlu Ahmet, arkadaşı Ömer ve Hasan, yanlarına fahişelikleriyle bilinen Devrekâni'den Hamide ve Kırıkçeşme mahallesinden Sakineyi de alarak Ahmet'in evine gitmişlerdir. Ancak Ahmet'in babası bu kişileri eve almamıştır. Bunun üzerine Ahmet ve arkadaşları köyden çıkarak gece yarısı Civil deresi yakınlarındaki Sultan Türbesi mevkiinde durmuşlardır. Burada Kel Hamide ile Ahmet arasında tartışma yaşanmıştır. Hamide'nin bir daha Ahmet'le birlikte buralara gelmeyeceğini söylemesi sonrasında yaşanan tartışma esnasında Ahmet, silahıyla Hamideyi vurarak öldürmüştür. Ahmet olaydan sonra kaçmıştır. Olayın polise intikali sonrasında polis, jandarmayla birlikte geniş çaplı bir tahkikat yürütmüştür. Öncelikle olaya şahit olan kişilerin ifadeleri alınmıştır. 2. sınıf komiser olan Azat Efendi, jandarma ile birlikte yürüttüğü tahkikat sonrasında Ahmet'in yakalanmasını sağlamıştır. Polis dairesine getirilen Ahmet gerekli işlemlerden sonra adliye sevk edilmiştir. *Köroğlu Gazetesi*, Nu: 207, 23 Nisan 1330, s. 2.

²⁰⁸ Alyot, a.g.e, s. 202- 204.

²⁰⁹ BOA, DH. EUM. MTK, nr. 44/2.

²¹⁰ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.

2.4. TAHKİKAT, MUHAKEME, İNZİBATİ CEZALAR, İSTİFA, ÖDÜLLENDİRME ve NAKİL İŞLERİ

2.4.1. Tahkikat ve Muhakeme (Polis Divanları)

Polis aday ve memurlarıyla amir kadrolarında bulunanlar, kanuna aykırı fiiller işlediklerinde kendilerine inzibati cezalar uygulanmaktadır. Cezalandırma yapılmadan evvel gerekli merciler tarafından usul ve kanunlara uygun bir tahkikat yapılması uygun görülmüştür.²¹¹ Amir, memurla ilgili tahkikata, olayla ilgisi olanların yazılı ifadelerini alarak başlar ve tahkikatını tamamlayınca divana intikal ettirirdi. Polis divanı, uygun görürse tahkikat genişletilir ve son haline getirildikten sonra ilgili cezalar tatbik edilirdi.²¹²

Polis divanları, başkentte ve vilayetlerde, teşkilat içersindeki tahkikatların yürütülmesi ve karara bağlanmasından sorumludurlar. Kastamonu Vilayeti'nde oluşturulan polis divanı, diğer vilayetlerde olduğu gibi başkanlığını adli bölümün sorumlusu olan memurun yaptığı ve birinci ve ikinci sınıf komiserlerden oluşan iki üyesi olan bir kuruldu. Bu divanın vereceği karar, valinin onayıyla yürürlüğe girmektedir.²¹³

2.4.2. İdarî Cezalar

Kastamonu Polis Müdürlüğü'nde görevli memurların taltif ve tecziyelerini gösteren raporlar düzenli aralıklarla Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne sunulmuştur. Görevli memurlarla ilgili yapılan tahkikatların önemli bir bölümünün herhangi bir ceza işlemine tabi tutulmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun en temel nedeni görevlilerle ilgili yapılan asılsız ihbarlardır.²¹⁴

²¹¹ Kastamonu'da Çifti Yurdu olarak bilinen ve ekseriyetle İttihatçıların toplandığı yerde rüşvet ve iltimasın polis eliyle yürütüldüğü vakaları araştırılmış ve asılsız olduğu ortaya çıkmıştır. BOA, DH. KMS, D.N: 51-2/4. Üst düzey amirler önemli usulsüzlüklere karışıklarında öncelikle görev yerlerinin değiştirildiği görülmektedir. Örneğin 1908 yılının eylül ayı içerisinde Almanyalı Mösyö Brundel'in evine, Kastamonu vali yardımcısının emriyle arama yaptıran Kastamonu Ser Komiseri Halil Bey, Almanya Büyük Elçiliği'nce Dâhiliye Nezareti'ne şikâyet edilmiştir. Yapılan tahkikat sonrasında, Halil Bey'in yaptığı eylemin usule aykırı olduğu anlaşılmış ve görevinden uzaklaştırılmıştır. Yerine Kosova'dan İzzet Efendi atanmıştır. BOA, ZB, nr. 440/41.

²¹² Alyot, a.g.e, s. 518.

²¹³ Alyot, a.g.e, s. 518.

²¹⁴ Yapmış olduğumuz bu çalışma sırasında 1914 yılına kadar her üç ayda bir, 1914 yılından sonrada savaş şartları nedeniyle olsa gerek her ay kadrolarla ilgili bu türden bilgilerin Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne düzenli olarak rapor edildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte pek çok polis amir ve memuru yapılan tahkikatlar neticesinde önemli cezalara çarptırılmışlardır. Bu cezalar şu şekildedir:

- 1) Terkin-i Kayt (Meslekten ihraç)
- 2) Tenzil-i Sınıf (Rütbe indirme)
- 3) Tenkis-i Kıdem (Kıdem düşürme)
- 4) Kat'ı Maaş (Maaş kesintisi)
- 5) Tevbih (Uyarı)
- 6) Tenbih (Nasihat)²¹⁵

2.4.2.1.Terki-i Kayt

Terkin-i kayıt cezasını gerektirecek fiiller şunlardır:

- 1) Hırsızlık, sahtekârlık, dolandırıcılık, iftira, görevi kötüye kullanmak ve devlet sırlarını ifşa etmek
- 2) Mahkemelerce altı aydan fazla hapis cezasına çarptırılmak
- 3) Cinayet işlemek
- 4) Sarhoş olup toplumun huzurunu bozmak
- 5) Amirlerin kanuni emirlerine itaatsizlik yoluyla devlete zarar vermek
- 6) Polis mesleğinin izzetine uymayacak tavır ve davranışlarda bulunmak
- 7) Memuriyet vazifesine ve tarafsızlık kaidesine uymayan davranışlar sergilemek
- 8) Siyasetle uğraşmak

Bu fiillerden birini ya da birkaçını işledikleri ortaya çıkan polisler meslekten ihraç edilirler.

²¹⁵ Alyot, a.g.e, s. 519.

Bunlardan başka:

- 9) Polis memurluğu yapmaya iktidarı kalmayanlar
- 10) Karakol ya da nokta ve devriye görevleri esnasında içki kullananlar
- 11) Üniforma ile görevde değilken dahi içki içenlerden daha önce tenzil-i rütbe cezası alanlar
- 12) Sivil olarak alenen içki içen memurun birincisinde yevmiye kesintisi yapılır, ikincisinde kıdem tenzili cezasına çarptırılır, üçüncüsünde terki-i kayıt cezasına çarptırılır.
- 13) Resmi üniforma ile uygunsuz yerlerde dolaşan, oturan ve mesleki terbiyeye uygun olmayan söz ve davranışlarda bulunanlar öncelikle amirleri tarafından ikaz edilirler fakat bütün ikazlara rağmen aynı fiillerde bulunanlar
- 14) Amirin izni olmaksızın mevkiini ve noktasını halefine devretmeden terk edenler
- 15) Haftalık çalışma saatlerine riayet etmeyenlerle bir defalığına bile olsa memuriyete üç gün üst üste gelemeyenler
- 16) Vazifeli olmadığı halde resmi ya da sivil genelevlere gidenler
- 17) Gelirine uygun yaşamayarak sağdan soldan sürekli borç alıp ödemeyenler
- 18) Amirlerin emrine uymayıp verilen emirleri yapmayarak başka yerlerde tenkit etmek fiillerini işleyenlerin memuriyetle ilişkileri kesilirdi.

Meslekten atılanlar tekrar mesleğe alınmazlardı. Ancak sicilleri affa uğramış olanlardan yüz kızartıcı suçlar dışındaki bir suç nedeniyle meslekten atılanlar tekrar uygun şartları taşımaları halinde mesleğe kabul edilirdi.²¹⁶

Yukarıda ifade edilen fiillerden bir ya da birkaçını işleyen Kastamonu Vilayeti Polis Müdürlüğü bünyesinde bulunan personelden 1908- 1917 yılları arasında

²¹⁶ Alyot, a.g.e, s. 522.

toplam 27 polisin meslekle ilişiği kesilmiştir. 1909 senesi içerisinde iki, 1910'da on dört, 1911'de on dört, 1912'de beş, 1913'de on, 1914'de on beş, 1915'de dokuz, 1916'da sekiz polisin terkin-i kayıt cezalarına çarptırıldıkları görülmektedir.²¹⁷

2.4.2.2. Tenzil-i Sınıf

Aşağıda belirtilen fiilleri işleyenlerin rütbeleri alınır ve daha aşağı bir rütbe kendilerine verilirdi;

- 1) Bulunduğu sınıfın gerektirdiği iktidardan mahrum olanların bu durumu resmi muameleyle tespit edildiğinde,
- 2) Vazife başında olmasa bile herkesin girebileceği yerlerde içki kullanan komiser ya da muavinlerinin,
- 3) İzinli olmadığı günler dışında bir kez uyarılan ve yevmiyesi kesildiği halde aynı fiili işleyen komiser ve muavinlerinin,
- 4) Amirlerinin emirlerine itaat etmediği gibi bu emirleri farklı yer ve zamanlarda tenkit eden komiser ve muavinlerinin rütbeleri tenzil edilir.²¹⁸

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu da polis müdürlüğü yapan Mustafa şevki Efendi, görevi ihmal iddiasıyla soruşturma geçirmiş ve suçlu bulunarak tenzil-i sınıf cezası almıştır. Mustafa şevki Efendi, vilayette en st rütbeye sahip kişi olması nedeniyle, Trabzon vilayetine merkez memuru olarak atanmıştır. 1915 yılında gerçekleşen bu atamayı kabullenemeyen şevki Efendi emekliye ayrılmıştır.²¹⁹

2.4.2.3. Tenkis-i Kıdem ve Kat'ı Maaş

Aşağıda belirtilen davranışları sergileyen polisler tenkis-i kıdem (kıdem azaltma) veya kat'ı maaş (maaş kesintisi) cezalarından biriyle cezalandırılırdı.

- 1) Vazife başında olmasa bile herkese açık yerlerde üniformayla içki içen polisler,

²¹⁷ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/38.

²¹⁸ Alyot, a.g.e, s. 522.

²¹⁹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 53/71.

- 2) İzinli oldukları halde sivil bir halde umuma açık yerlerde içki içtikleri tespit edilerek uyarıldıkları halde aynı fiili tekrar yapan polisler,
- 3) Amirlerinin emrine itaat etmeyen ve bu emirleri eleştiren memurların işledikleri fiil rütbe tenzilini gerektirmiyorsa kıdem tenkisiyle cezalandırılırlar.

Bunlardan başka:

- 4) İlk defa olmak kaydıyla izinli olduğu halde alenen içki içen,
- 5) Memuriyet sıfatlarıyla uyuşmayacak yerlere giren çıkan ve ahaliye haksız muamelede bulunan ve birinci defa uyarıldıkları halde bu fiilleri tekrar eden,
- 6) Haftalık görev saatlerine mazeretsiz olarak riayet etmeyen polislere kat'ı maaş cezası verilmektedir.²²⁰

2.4.2.4. Tevbih ve Tembih

Tevbih azarlama ikaz etme anlamına, tembih ise nasihat etmek anlamındadır gelmektedir. Polis memurlar, eğer hafif düzeyde kusurları ilk defa yapmış ise amiri tarafında tevbih ve tembih cezalarından birisiyle cezalandırılmışlardır.

2.4.3. İstifa

Polis Nizamnamesi'nde istifa ile ilgili hususlar şu şekilde tanzim edilmiştir:

- 1) Polis namzetliğine kaydı yapılan kimse bir sene hizmet etmedikçe istifa edemez.
- 2) Sene sonunda istifa etmez ve polis sınıfına dâhil olursa en az iki yıl hizmet vermeden istifa edemez.
- 3) Polisin belirlenen sürelerden önce istifa edebilmek için önemli ve geçerli mazeretlerinin olması gereklidir.

²²⁰ Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün kendisine verdiği vazife esnasında kendi muntakasını terk ederek bir yakınının hanesine giren polis memuru Abdulkadir Efendi, polis divanınca bir haftalık kat'ı maaş cezasına çarptırılmıştır. Ağustos 1918 tarihli polis memurlarının taltif tecziyelerini gösteren cetvel. BOA, DH. EUM. MEM, nr. 103/63.

- 4) Belirlenen süreleri doldurarak istifa eden kimseler, tekrar mesleğe girmek isterlerse diğerlerinden öncelikli tercih edilirler.
- 5) Belirlenen süreleri tamamlamadan istifa edenler bir daha mesleğe alınmazlar.

1909–1916 yılları arasında Kastamonu Polis Müdürlüğü kadrosunda görev yapan personelden toplam on altısı değişik nedenlerle görevlerinden istifa etmişlerdir.²²¹

Tablo. 2.25. Kastamonu Polis Müdürlüğü Kadrosunda, II. Meşrutiyet Dönemi'nde Görülen Terkin-i Kayt, Vefat ve İstifalar. (1908-1916)²²²

Görevden Ayrılma Nedeni	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	Toplam
Vefat	-	-	1	-	-	-	1	2	3
Terkin-i Kayt	2	14	14	5	10	15	9	8	27
İstifa	-	1	1	2	2	3	3	4	16
Toplam	2	15	16	7	12	18	14	12	86

Tablo 26 incelendiğinde, 1909–1916 yılları arasında Kastamonu Polis Müdürlüğü'nün personel sayısında yıllara göre meydana gelen eksilmelerin nedenleri görülecektir. Polis kadrosundaki bu değişimin en önemli nedeni, çeşitli suçlara karışan emniyet mensuplarının meslekten ihraç edilme cezası almalarıdır. Terkin-i kayt olarak adlandırılan ve günümüzde meslekten ihraç anlamına gelen bu cezanın uygulanmasında tabloya bakıldığında yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin genel siyasi durumuyla yakından ilgilidir. Müdürlük kadrosundan II. Meşrutiyet yıllarında, toplam 27 polis meslekten ihraç edilmiştir. Aynı dönemde üç polisin vefat etmiş ve 16 polisin de değişik nedenlerle istifa etmiş oldukları anlaşılmaktadır.

²²¹ BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/38.

²²² BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/38.

2.4.4. Ödüllendirme

Polisler, yaptıkları hizmetlerde başarı elde ederse mükâfatlandırılırdı. 1913 yılında yayımlanan nizamnamede parayla ödüllendirme öncelikle önerilmiştir. Ödüllendirme yapılırken hizmetin derecesi ve ödüllendirilecek memur ya da amirin durumu göz önünde bulundurulurdu. 1913 tarihli nizamnamede ödüllendirme bazı kısımlara ayrılmıştır.

Görevini en güzel şekilde yaparak memleketin huzuruna katkıda bulunan, görevini yapma uğruna hayatını tehlikeye atan ve örnek davranışlarıyla herkesin sevgi ve saygısına mazhar olan polisler mükâfatlandırılırdı.²²³

Ödüllendirmede sıralama şu şekildeydi. Alelade para mükâfatı, olağanüstü para mükâfatı, maaşın fazlalaştırılması, takdirname ve tahsinnamedir. Alelade para mükâfatı, memurun maaşının dörtte biriyle, maaşın iki katına kadar olan miktarı oranında verilirdi.²²⁴ Olağanüstü para mükâfatı ise iki aylık maaştan bir senelik maaşa kadar olan miktar kadar verilmektedir. Takdire değer hareketleri olan memurlara ise polis müdürleri tarafından takdirname ya da tahsinname verilirdi.²²⁵

Tablo 2.26. 1918 Yılı Temmuz Ayında Kastamonu Polis Müdürlüğü Personelinden Takdirname ve Tahsinname Alanların Listesi²²⁶

İsmi	Rütbesi	Aldığı Mükâfat	Görev Yeri
Mehmet Zeki Efendi	İkinci Komiser	Tahsinname	Çankırı
Ahmet Fehmi Efendi	Komiser Muavini	Tahsinname	Çankırı
İsmail Hakkı Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı
Ali Rıza Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı
Ali Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı
Abdulkadir Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı
Osman Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı
Halit Efendi	Polis Memuru	Takdirname	Çankırı

²²³ Ayancık Kazasından Arap Hacı oğlu Mehmet ve Çitak Karyesinden Abdi'nin işlemiş oldukları cinayet ve değişik suçlar nedeniyle yargılanmalarına karar verilmiştir. Ancak bu şahıslar firarda olduklarından yargılanamadılar. Zanlıların yakalanmaları için emniyet güçleri seferber olmuş ve suçlular kısa sürede yakalanmışlardır. Suçluları yakalayan komiser muavini Remzi Efendi, gayretleri nedeniyle takdire ödüllendirilmiştir. *Kastamonu*, No: 1928, 4 Teşrin-i Sâni 1912. s. 1.

²²⁴ Sinop'ta görevli Mehmet Emin Efendi 1918 yılının temmuz ayında yaptığı başarılı görevler nedeniyle 133 kuruş maaşla ödüllendirilmiştir. *BOA*, DH. EUM. MEM, nr. 99/55.

²²⁵ Alyot, a.g.e, s. 515- 517.

²²⁶ *BOA*, DH. EUM. MEM, nr. 99/55.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde belgeleri alan personelin tamamının Çankırı Polis Komiserliği'nde görevli oldukları anlaşılmaktadır. Temmuz 1918 tarihine ait olan vukuat cetvelinde, bu personelin asayişini sağlamak için ellerinden geleni yaptıkları, bu nedenle bu belgelerin kendilerine verildiğinden söz edilmektedir.

2.4.5. Atama / Nakil İşleri

Polislerin atamaları, vilayet içerisinde ise vilayet polis müdürlerince, vilayetler arasındaysa Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'nce yapılmaktaydı. Atamalar yapılırken memurların rızası gözetildiği gibi gerekli durumlarda uygun görülen yerlere isteğe bakılmaksızın atamalarda yapılmaktaydı. Genelde zorunlu yer değiştirmeler, memurla ilgili tahkikatlar sonrasında memur suçlu bulunursa yapılmaktaydı.²²⁷

Polisin memleketinde görev yapmasının doğru olmadığı ve bu durumun pek çok mahzurlarının olduğu, Kastamonu Polis Müdürlüğü ile Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü arasındaki bir yazışmada bu durum şu şekilde ifade edilmiştir. “Polis memurlarının vazifesi asayişin sağlanması ve suçlularla mücadele olduğundan polis, her türlü akraba ve yakınından uzakta vazife yapmalıdır. Hal böyle iken Çankırı’da ve vilayetin değişik yerlerinde bazı polisler bulundukları yerlerden seçilmişlerdir. Bu nedenle yaşadıkları mahalde pek çok usule uygun düşmeyen olaylara karışmışlardır. Bu nedenle Kastamonu Vilayetine yapılacak atamalarda bu hususa dikkat edilmelidir.” Kastamonu Polis Müdürlüğü’nün bu talebinden anlaşılabileceği gibi polislerin memleketlerinde görev yapmaları sebebiyle uygun görülmemiştir.²²⁸

²²⁷ Alyot, a.g.e, 524.

²²⁸ BOA, DH. EUM. THR, nr. 88/20.

III. BÖLÜM

KASTAMONU'DA ASAYİŞ OLAYLARININ KASTAMONU BASININA YANSIMASI

3.1 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KASTAMONU BASINI

Osmanlı Devleti'nin idarecileri, 17. yüzyıldan itibaren Batı karşısında üstünlüğünü kaybetmesi üzerine, ülkenin yeniden toparlanması amacıyla bir takım arayışlara girmiştir. 18. yüzyıldan itibaren askeri alanda başlayan yenilik faaliyetlerini daha sonra bütün alanlarda yapılan modernleşme çalışmaları takip etmiştir. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra yenilik çalışmaları, sosyal ve kültürel alanlarda da kendisini hissettirmiştir.¹

Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabaları sadece kendi tercihlerinden kaynaklanmamaktaydı. Batılılaşma olgusunun arkasındaki önemli etkenlerden birisi de değişimin kaçınılmaz zorlayıcılığıydı. Özellikle Fransız İhtilali'nin yaydığı ve 19. Yüzyılda revaç bulan milliyetçilik, eşitlik ve özgürlük fikirleri Osmanlı Devleti içerisinde önemli siyasi ve sosyal çalkantılara neden olmuştur. Bu gelişmelere dış devletlerin Osmanlı ülkesindeki tahrik ve tesirleri de eklenince, batıyı yakalama isteği bir zorunluluk haline gelmiştir.

Batılılaşmanın önemli sonuçlarında birisi de matbaanın kullanılmaya başlamasıdır. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte 1 Kasım 1831 tarihinde Takvim-i Vekâyi, ilk resmi gazete olarak yayın hayatına başlamıştır. Zamanla vilayetlerde de resmî gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır. Bu gazetelerden ilki Mithat Paşa'nın valiliği döneminde 3 Mart 1866 tarihinde yayın hayatına başlayan Tuna Vilayet Gazetesi'dir. Daha sonra Aydın, Ankara, Trabzon ve Konya vilayetlerinde gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır.²

Çalışma alanımıza giren ve başlı başına bir bölüm olarak ele alınan Kastamonu'nun asayiş durumunu değerlendirilirken iki kaynaktan yararlanılmıştır. Bunlardan ilki olan Kastamonu gazetesi Mart 1872 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.³ İkincisi ise II. Meşrutiyet dönemi boyunca düzenli olarak haftalık

¹ Lewis, a.g.e, s. 48-51.

² Yılmaz, a.g.e, s.15.

³ Aziz Demircioğlu, 100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972, Kastamonu 1973, s. 2.

yayınlanan vilayetin ilk özel gazetesi olan Köroğlu gazetesidir.⁴ Bu iki gazeteden birisi olan Kastamonu, 1938 yılına kadar devam eden yayın hayatı boyunca Kastamonu ve bağlı idarî birimlerin siyasi sosyal ve ekonomik durumunu ele almıştır. Resmî ve düzenli bir şekilde yayınlanması nedeniyle Kastamonu gazetesi, Kastamonu vilayetinin II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki asayiş durumunun tespitinde temel başvuru kaynağı olmuştur.⁵ Asayiş olaylarının önemli bir bölümünün jandarma bölgesinde meydana gelmesi nedeniyle bu olaylara da yapılan çalışmada yer verilmiştir.

Tanzimat Dönemi'nin bir sonucu olarak 1876 tarihinde ilan edilen I. Meşrutiyet, Osmanlı-Rus savaşının çıkmasıyla oldukça kısa sürmüştür. II. Abdülhamit savaş şartlarını bahane edip meclisi tatil ederek kapatmıştır. Bunun üzerine batılılaşma yanlıları ve farklı fikir akımlarının temsilcileri ülke içinde ve dışında muhalif faaliyetlerde bulunmuşlardır.⁶ Bu muhalefet netice vermiş ve 23 Temmuz 1908 tarihinde Meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte vilayetlerde resmi gazeteler dışında gazeteler neşredilmeye başlanmıştır. Kastamonu'da yayınlanan ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olan Köroğlu Gazetesi 17 Aralık 1908 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Aralıksız denilebilecek on yıllık bir yayın hayatı nedeniyle yapılan araştırmanın önemli kaynaklarından biri de Köroğlu gazetesidir.⁷

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu'da, Kastamonu gazetesi ve Köroğlu gazetesinin dışında gazeteler çıkarılmışsa da bu gazeteler çok kısıtlı nüshalarda ve zaman dilimlerinde yayınlanabilmişlerdir. Bu nedenle Kastamonu vilayetinin asayiş durumunun ele alındığı bu çalışma, Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinden yararlanılarak meydana getirilmiştir.⁸

⁴ Köroğlu gazetesi hakkında bakınız, Mehmet Serhat Yılmaz, "İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu'daki Yayın Organı Köroğlu Gazetesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Yıl:2, Sayı:3, (Mart 1997), s. 206-210. Ayrıca bakınız, Mehmet Serhat Yılmaz, "Köroğlu Gazetesi 1908-1918", *Halk Kültürü ve Köroğlu Bilgi Şöleni Bildirileri (02- 04 Kasım 2006)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: 2, Bolu, 2008, s. 175-187.

⁵ Yılmaz, a.g.e, s. 16.

⁶ Karal, a.g.e, C. VII, s. 240-247.

⁷ Mehmet Serhat Yılmaz, "*Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi*", *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997, s. 12.

⁸ Yılmaz, a.g.e, s. 115.

Kastamonu gazetesinin resmî bir gazete olması ve oldukça düzenli yayınlanması asayiş olaylarıyla ilgili düzenli bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır. Köroğlu gazetesinde verilen bilgiler, Vilayet gazetesindeki bilgilere göre oldukça eksik ve dar kapsamlıdır. Ancak Köroğlu gazetesinden yararlanılması, Kastamonu'nun asayiş durumunun değerlendirilmesinde, kaynak çeşitliliği ve bilgilerin tutarlılığının sağlanması açısından oldukça faydalı olmuştur.

3.2. BASINA YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI

Kastamonu basınında, II. Meşrutiyetin ilanından 1914 yılına kadar sıklıkla, gündelik hayatın akışı içerisinde meydana gelen problemlerden kaynaklanan asayiş olayları görülmektedir. I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılından, savaşın sona erdiği 1918 yılı sonlarına kadar olan süreçte ise daha çok genel güvenliğin sağlanamamasından kaynaklanan eşkıyalık hadiseleri meydana gelmiştir. Savaş şartlarında erkek nüfusunun silâh altına alınması ve bu nedenle geride kalan nüfusun savunmasız olması bu olaylarda etkili olmuştur. Ayrıca ağır savaş şartlarından kaçan firarîlerin durumunun da savunmasız insanların mal ve canlarına kastetmeleri, savaş yıllarında meydana gelen asayişsizliğin temel nedenlerinden birisi olduğu ileri sürülebilir.

II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin güvenlik durumu çalışılırken, dönemin süreli yayınlarından olan Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinden yararlanılmıştır. Asayiş olayları ile bu olaylara karışan kişi ve grupların özelliklerine göre konu başlıkları tespit edilmiş ve olaylar bu açıdan tahlile tabi tutulmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu vilayetinde yaşanan asayiş olaylarıyla ilgili arşiv belgelerinin yetersiz olması, basından yararlanılmasında önemli bir etken olmuştur. Vilayetin güvenlik durumunun aydınlatılması açısından gerekli olan arşiv bilgileri, dönemin gazetelerinde ayrıntılı şekilde yer almasına rağmen, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Müdürlüğü bünyesindeki arşiv belgelerinde yapılmış olan taramalarda birkaç belgeye ancak ulaşılabilmiştir. Bu belgeler, vilayetin aylık suç istatistiklerini gösteren birkaç aylık verilerlerden ibarettir.

Dönemin gazetelerine yansıyan asayiş olayları ve bu olaylarla ilgili istatistikî bilgilerin, ilgili kurumlar tarafından düzenlenerek gazetelere verilmesi, sağlıklı

bilgilere ulaşılmasında önemli bir unsur olmuştur. Ayrıca dönemin gazetelerine yansıyan suç olayları, polis ve jandarma jurnallerine dayandırılırken, suçlarla ilgili istatistikler mahkemelerin yayınladığı raporlara göre düzenlenmiştir. Ayrıca Kastamonu gazetesinin resmî bir gazete olması nedeniyle ulaşılan bilgilerin oldukça sağlıklı bilgiler olduğu düşünülmektedir.

3.2.1. Cinayet ve Yaralama Olayları

Cinayet ve yaralama olaylarının nitelik ve niceliği, bir bölgenin asayiş ve güvenlik durumunun önemli göstergelerindendir. İşlenen cinayet ve yaralama hadiselerinin nedenleri ve sayısı, toplumsal güvenlik düzeyinin önemli bir göstergesi olmasının yanında, toplum fertlerinin can güvenliğinin ne düzeyde sağlanabildiğinin tespit edilmesi açısından da son derece önemlidir. Ayrıca bu olaylar, dönemin siyasi istikrar düzeyinin de göstergeleridirler.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde vilayet sınırlarının bu günkü Kastamonu, Sinop ve Çankırı illerini kapsadığı düşünüldüğünde, dönemin basınına yansıyan cinayet olaylarının, bu illerin yakın tarihindeki problemlerin tespiti açısından ne denli öneme sahip olduğu anlaşılabacaktır.

Cinayet ve yaralama hadiselerinin nedenleri irdelendiğinde, dönemin insanların uğraş alanları hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Örneğin cinayet olaylarının temel nedenlerinden biri sınır anlaşmazlığı bir diğeri de hayvanların otlatılması meselesidir. Bu iki nedenden yola çıkarak Kastamonu vilayetinin temel geçim kaynaklarının neler olduğu sorusunun cevabı da bulunabilir.

Cinayet olaylarına yer verilirken, bu olayların nerelerde ve kimler arasında gerçekleştiğine de değinilmiştir. Böylece yukarıda ifade edilen bu günkü üç ilimizin yakın tarihine bir nebze olsun ışık tutulmaya çalışılmıştır. Dönemin cinayet ve yaralama olayları ayrı başlıklar halinde, dönemin gazetelerinin kullandığı haber üslubu içerisinde aktarılacaktır.

3.2.1.1. Cinayet Olayları

Dönemin gazetelerine yansıyan asayiş olaylarının başında cinayet olayları gelmektedir. Gazetelere yansıyan cinayet olayları aşağıda verilmiştir.

Kastamonu'ya bağı Akkaya nahiyesinde Akıllı oğlu Hüseyin, Hin Mehmet oğlu Kemal ve Kara Musa oğlu Hüseyin, Kamil'in Halime ismindeki ahlaksız bir kadınla günlerce köy içinde âlem yaptıktan sonra, kadınla birlikte nahiye gelmişlerdi. Emirli karyesinden Uzun Hasan oğlu Kamil, bilinmeyen bir sebepten dolayı evinin penceresinden bu kişilerin üzerine ateş açmıştır. Tüfekten çıkan saçmalardan bazıları, Kara Musa oğlu Hüseyin'e isabet ederek Hüseyin'in ölümüne, Halime'nin de yaralanmasına neden olmuştur. Olay yerine gelen güvenlik güçleri hem serkeşlik yapan grubu, hem de cinayete neden olan Kamil'i adliyeye sevk etmişlerdir.⁹

Kastamonu merkezinde, Pir oğlu İsmail ve Kömürcü oğlu Hakkı ile Azat ve Şakir arasında iki fahişe yüzünden tartışma çıktı. Bunlardan Şakir, İsmail Hakkı'yı bıçakla yaralamış, Azat ise sopayla İsmail'in kafasına vurarak ölümüne neden olmuştur. Zanlılar yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir.¹⁰

Orman düzenlemesi nedeniyle aralarında anlaşmazlık olan Köprü köyünden Evraklı oğlu Topal Ahmet ile Salcı oğlu Halil arasında tartışma yaşanmıştır. Yaşanan tartışma sonrasında Ahmet, Halil'i balta ile öldürmüştür. Kısa sürede yakalanan Ahmet adliyeye sevk edilmiştir.¹¹

Pazar günü, Abdülcabbar mahallesinden Çakmak oğlu Şükrü, İsmail Bey mahallesinden Hamal Ömer'in oğlu Hasan'ı bıçakla öldürerek firar etmişti. Kısa sürede jandarma takibiyle yakalanan Şükrü, adliyeye sevk edilmiştir.¹²

Göl nahiyesinin Kemah köyünden İbrahim oğlu Emin bir takım gençleri ve Kara Bekâr namıyla meşhur fahişeyi evine almıştı. Bu esnada Eminle Kastamonulu Hasan Çavuş arasında tartışma yaşanmış ve Emin, Hasan Çavuşu yaralamıştır. Hasan Çavuş, can havliyle Sarı Kamil'in evine kaçmış, ancak aşırı kan kaybettiği için hayatını kaybetmiştir. Göl Nahiyesi Müdürü ve güvenlik güçleri, olay yerine gelerek Emin ve fahişe Kara Bekâr'ı gözaltına almışlardır.¹³

⁹ Kastamonu, Nu: 1833, (29 Mart 1910), s. 1.

¹⁰ Kastamonu, Nu: 1839, (15 Mayıs 1910), s. 1.

¹¹ Kastamonu, Nu: 1864, (31 Teşrin-i evvel 1910), s. 1.

¹² Kastamonu, Nu: 1869, (5 Kanun-u evvel 1910), s. 2.

¹³ Kastamonu, Nu: 1918, (20 Teşrin-i sani 1911), s.1.

Deli Mehmet Oğlu Helvacı Mehmet ile Akif, hayvanlarını çayırda beklerken gece uykusuna yatmışlardı. Bu esnada Bedri Oğlu Ali yanlarına gelerek, bıçakla Akif'i yaralamış ve Mehmet'i de öldürmüştür. Akif, yaralı vaziyette Göl jandarmasına gelerek olayı jandarmaya bildirmiştir. Jandarma yapmış olduğu tahkikat neticesinde Bedri Oğlu Ali'yi kısa sürede yakalamıştır.¹⁴

Deveciler mahallesinden Hasbi oğlu Mehmet, Daday kazasından Sancaktar oğlu İsmail ve arkadaşlarıyla birlikte fahişe Çil Hamide'nin evine fuhuş amacıyla gitmişlerdi. Evde aralarında yaşanan bir sorun nedeniyle İsmail Mehmet'i öldürmüştür.¹⁵

Hasan, zevcesi Ayşe'yi öldürdükten sonra firar ederek Hamza Ağa mahallesinde ikamet eden diğer zevcesinin hanesine saklanmıştı. Hamza Ağa Mahallesi muhtarı Hafız Abdurrahman Efendi, Hasan'ı yakalayıp polis karakoluna teslim etmiştir. Mahalle muhtarının göstermiş olduğu bu örnek davranış valilikçe ödüllendirilmiştir.¹⁶

Yalnızköy karyesinden Hatip oğlu Ahmet, arkadaşı Ömer ve Hasan, yanlarına fahişelikleriyle bilinen Devrekâni'den Hamide ve Kırıkçeşme mahallesinden Sakine'yi de alarak Ahmet'in evine gitmişlerdir. Ancak Ahmet'in babası bu kişileri eve almamıştır. Bunun üzerine Ahmet ve arkadaşları, köyden çıkarak gece yarısı Civil Deresi yakınlarındaki Sultan türbesi mevkiinde durmuşlardır. Burada Kel Hamide ile Ahmet arasında tartışma yaşanmıştır. Hamide'nin bir daha Ahmet'le birlikte buralara gelmeyeceğini söylemesi nedeniyle tartışma yaşanmış bu esnada Ahmet, silahıyla Hamide'yi öldürmüştür. Ahmet, olaydan sonra kaçmıştır. Olayın polise intikali sonrasında polis, jandarmayla birlikte geniş çaplı bir tahkikat yürütmüştür. Öncelikle olaya şahit olan kişilerin ifadeleri alınmıştır. 2. sınıf komiser olan Azat Efendi, jandarma ile birlikte yürüttüğü tahkikat sonrasında, Ahmet'in yakalanmasını sağlamıştır. Polis dairesine getirilen Ahmet, gerekli işlemlerden sonra adliyeye sevk edilmiştir.¹⁷

¹⁴ Kastamonu, Nu: 1948, (24 Haziran 1912), s. 1.

¹⁵ Köroğlu, Nu: 290, (10 Kanun-ı evvel 1330), s. 1.

¹⁶ Kastamonu, Nu: 2194, (2 Nisan 1917), s. 1.

¹⁷ Köroğlu, Nu: 207, (23 Nisan 1330), s. 2.

Akkaya nahiyesinden Ömer oğlu Mehmet ile kardeşi Mahir, bir kuzu meselesi nedeniyle tartışmışlardı. Yaşanan tartışma sonrasında Mehmet, elindeki kazıkla kardeşi Mahir'i yaralamıştır. Mahir yaralarının ağırlığı nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Güvenlik güçleri Mehmet'i kısa sürede yakalamışlardır.¹⁸

Taşköprü kazasında, Terkişoğlu Hafız Ali ile Talakoğlu Hüseyin arasında meydana gelen kavga neticesinde, Hüseyin kendisine ait olan bıçağıyla Ali'yi değişik yerlerinden yaralayarak ölümüne neden olmuştur. Katil kısa sürede yakalanarak mahkemeye sevk edilmiştir.¹⁹

Taşköprü Uzun Kavak karyesinden Yusuf'un, birisini katlettiği ihbarı üzerine, Taşköprü zabıta birlikleriyle, merkezden gönderilen jandarma birlikleri bir araya gelerek zanlıyı yakalamış ve adliyeye teslim etmişlerdir.²⁰

Tosya'nın Emirhas Karyesinde Pehlivan oğlu Bekir ile Pehlivan oğlu Mustafa arasında tartışma yaşanmış, Bekir Mustafa'yı bıçağıyla yaralamıştır. Mustafa yarasının ağır olması nedeniyle vefat etmiştir. Bekir kısa sürede yakalanarak hakkında düzenlenen evrakla birlikte adliyeye sevk edilmiştir.²¹

Tosya Kaymakamlığı'ndan bildirildiğine göre, Tosya Kazası'nın Göl karyesinden Aygır oğlu Osman, amcasının oğlu Ali ile kavga etmiş ve yaşanan kavga neticesinde Osman, Ali'yi ağır yaralamıştır. Ali, yaralarının ağır olması nedeniyle bir müddet sonra hayatını kaybetti. Polis, ifadesini aldıktan sonra Osman'ı adliyeye sevk etmiştir.²²

İnebolu Kaymakamlığı'ndan bildirildiğine göre, Küre nahiyesinin Dibek karyesi ahalisinden Çolak oğlu Veli, tarla paylaşma meselesi yüzünden aynı karyeden Dibek oğlu Mehmet'i baltayla yaralayarak ölümüne neden olmuştur. Veli kısa sürede yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir.²³

¹⁸ Koroğlu, Nu: 274, (21 Ağustos 1330), s. 2.

¹⁹ Kastamonu, Nu: 1971, (2 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

²⁰ Kastamonu, Nu: 2035, (2 Mart 1914), s. 3.

²¹ Kastamonu, Nu: 1972, (9 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

²² Kastamonu, Nu: 2017, (20 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

²³ Kastamonu, Nu: 1840, (21 Haziran 1910), s. 4.

İnebolu Kaymakamlığı'ndan verilen bilgiye göre, İnebolu kazasının Dinöz karyesinden Hasan Yazıcı oğlu Hüseyin bin Mehmet, Çavuş oğlu Abdullah'ı silahından çıkan kurşunla yaraladı. Daha sonra Mehmet, karye ahalisinden Çaka oğlu Kamil, Satı, Köse oğlu Mustafa, Demirci oğlu Hasan ile Abana karyesinden Köse oğlu Mehmet'i silahıyla katletmiştir. Polisin yaptığı çalışma sonrasında, Hasan Yazıcı oğlu Hüseyin bin Mehmet yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir.²⁴

İnebolu Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir. Küre kazasından Dönebaş oğlu Ahmet tarafından yaralanan Efşar İmam karyeli Hüseyin bin Ali, yaralarının ağır olması nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Olaydan sonra firar eden Ahmet ise yakalanarak İnebolu adliyesine sevk edilmiştir.²⁵

Safranbolu Kaymakamlığı'nın verdiği bilgiye göre, Safranbolu kazasından Mehmet Efendi, Kabakçı Camii civarında gezinirken, Kerim oğlu Osman tarafından ağır şekilde yaralanmıştır. Mehmet Efendi, yarasının ağır olması nedeniyle ölmüştür. Osman, olaydan sonra yolda rastladığı kimselere saldırmıştır. Saldırıya uğrayanlar arasında bulunan bir kadının iki gözü birden kör olmuştur. Cinnet geçirdiği anlaşılan Osman, evine gelerek yaşlı annesini de öldürmüştür. Polis, olaya müdahale ederek zanlıyı mahkemeye sevk etmiştir.²⁶

Çankırı'nın Kurgan karyesinde Kavukçuoğlu Ömer ile Paşaoğlu İsmail arasında tartışma yaşanmıştır. Tartışma sonrası yaşanan kavga esnasında Ömer, silahıyla İsmail'i katletmiştir. Jandarma kısa sürede Ömer'i yakalayarak adliyeye sevk etmiştir.²⁷

Çankırı'nın Şaban Özü nahiyesinden Dada oğulları hakkında, işlemiş oldukları cinayet nedeniyle, yakalama emri çıkarılmıştır. Görevli Jandarma birliği, cinayete karışanlardan Murat'ın evini sararak kaçmasına fırsat vermeden sağ olarak yakalamıştır.²⁸

²⁴ Kastamonu, Nu: 2013, (22 Eylül 1913), s. 1.

²⁵ Kastamonu, Nu: 2099, (18 Mayıs 1915), s. 2.

²⁶ Kastamonu, Nu: 2001, (30 Haziran 1913), s.2.

²⁷ Kastamonu, Nu: 1971, (2 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

²⁸ Kastamonu, Nu: 1944, (27 Mayıs 1912), s.1.

İşlemiş olduğu cinayet nedeniyle bir buçuk yıldır aranan Çankırılı Abdioğlu Mustafa ile Çankırı'nın Saray karyesinden Yılankırkan oğlu Mecbur'un karyelerine geldikleri ve daha sonra Şabanözü karyesinden Ormancı oğullarından Ahmet, Murtaza ve Akif'in evlerinde saklandıkları bildirilmiştir. Bunun üzerine harekete geçen jandarma birlikleri, herhangi bir direnişle karşılaşmadan şahısları yakalamıştır. Zanlılar adliyeye sevk edilmişlerdir. Çankırı Kaymakamlığı, yaptıkları hizmet nedeniyle Ahmet, Hulusi ve İsmail onbaşılarla süvari çavuşu Mehmet'i, takdirle ödüllendirmiştir.²⁹

Çerkeş kazasından Genç Ali oğlu İbrahim ile Esir oğlu Recep arasında yaşanan tartışma sonrasında bıçakla yaralanan Recep vefat etmiştir. İbrahim, zabıta ekibince yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir.³⁰

Çerkeş ilçesinde meydana gelen olayda, adam öldürmek için kasten adam yaralamak suçunu işleyen Nakkaş oğlu Recep, polis tarafından aranmaktaydı. Hakkında adliyece yakalama kararı olan Nakkaş oğlu Recep'in, saklandığı yerden çıkarak Çerkeş kazasının İdrisli mahallesindeki evine geldiği polise bildirilmiştir. Bunun üzerine harekete geçen polis memurları Ali Rıza ve Mustafa Kemal Efendiler, Recep'in evine gelerek teslim olmasını istemişlerdir. Recep karısı Hacer'le birlikte polise direndiyse de başarılı olamamış ve yakalanmıştır. Zanlı ve eşi haklarında tutulan evrakla birlikte mahkemeye sevk edilmiştir.³¹

Sinop Kaymakamlığı'ndan bildirildiğine göre, Boyabat kazasının Alioğlu karyesinden Memiş oğlu Hasan, biraderi İbrahim'i katletmiştir. Ayrıca, Kara Hasan oğlu Şükrü, Ömer Koca oğlu İsmail'i katletmiştir. Katillerin kimliği yapılan tahkikat neticesinde belirlenmiş ve zanlılar adliyeye sevk edilmişlerdir.³²

İşlemiş oldukları cinayet ve değişik suçlar nedeniyle, Ayancık kazasından Arap Hacı oğlu Mehmet ve Çıtak Karyesinden Abdi'nin yargılanmalarına karar verilmiştir. Ancak bu şahıslar firarda olduklarından yargılanamadılar. Zanlıların yakalanmaları için emniyet güçleri seferber olmuş ve suçlular kısa sürede

²⁹ Kastamonu, Nu: 1972, (9 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

³⁰ Kastamonu, Nu: 1988, (31 Mart 1913), s. 1.

³¹ Kastamonu, Nu: 2017, (20 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

³² Kastamonu, Nu: 1992, (28 Nisan 1913), s. 1.

yakalanmışlardır. Suçluları yakalayan komiser muavini Remzi Efendi, gayretleri nedeniyle takdirle ödüllendirilmiştir.³³

Boyabat'ın Yukarı Köprücük karyesinden Bölükbaşı oğlu Mehmet bin Osman, karye civarındaki değirmenin yakınında validesini köksü ile yaralamış ve ölümüne neden olmuştur. Yapılan tahkikat neticesinde Osman'ın cinayeti cinnet geçirmesi nedeniyle işlediği anlaşılmıştır. Sinop Mutasarrıflığından bildirilmiştir.

3.2.1.2. Yaralama Olayları

Kastamonu'da ikamet eden 32 yaşındaki Eskicioğlu Hasan, daha önceden boşadığı eski karısını tekrar nikâhına almıştı. Bunun üzerine, Hasan'ın kayınbiraderi evinden almış olduğu silahla birlikte ablasının evine gelerek, eniştesi Hasan'ı vurmuştur. Boynundan yaralanan Hasan hastaneye sevk edilmiş, Hasan'ın kayınbiraderi ise ifadesi alındıktan sonra adliye sevk edilmiştir.

Tütün kaçakçılığı yapan Kara Dede oğlu Salih ve Bahçeci Mehmet ile adamları, kendilerinin yakalanması için görevlendirilen süvari kolcubaşısı Mehmet'i başından kurşunla vurarak ağır şekilde yaralamışlardır. Zanlıların takibatı yapılmaktadır.³⁴

Vilayet merkezi polis memurlarından İsmail Hakkı Efendiyi çeşitli yerlerinden yaralayarak kaçan Gökdere mahallesinden Keşkek oğlu Mustafa, yakalanmıştır. Mustafa, gerekli işlemler yapıldıktan sonra adliye sevk edilmiştir.³⁵

İsmail Bey mahallesinden İmamoğlu Mehmet, Akkaya nahiyesinden Nefise isimli kadını kaçırmak amacıyla ata zorla bindirmek istemiş ve kadının yaralanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Hacı Hamza mahallesinden Çörekçi Oğlu Hüseyin, Mehmet Oğlu Hakkı ve biraderi, İmamoğlu Mehmet'i darp etmişlerdir. Haklarında gerekli tahkikat yapıldıktan sonra taraflar, mahkemeye sevk edilmişlerdir.³⁶

³³ Kastamonu, Nu: 1928, (4 Teşrin-i sani 1912), s. 1.

³⁴ Köroğlu, Nu: 127, (26 Mayıs 1327), s. 3.

³⁵ Kastamonu, Nu: 1920, (11 Kanun-ı evvel 1911), s. 2.

³⁶ Kastamonu, Nu: 1932, (1 Nisan 1912, 19 Mart 1329). S. 1.

İsmail Bey mahallesinden Değirmenci oğlu Mehmet Ali, Veli oğlu İsmail ve Dudu oğlu Mustafa, Zarife isimdeki bir fahişeye birlikte âlem yapıp etraflarına rahatsızlık vermekteydiler. Yapılan şikâyet üzerine olay yerine gelerek bu kişileri uyaran polis memuru Ahmet Hamdi Efendi, sükûneti sağlamak istemiştir. Ancak bu kişiler Hasan Efendi'nin üzerine yürüyerek, Hasan Efendi'yi bıçakla yaralamışlardır.³⁷

Hasan Oğlu Hüseyin ve dört adamı, Değirmenci Hüseyin'i ağır yaralamıştı. Kısa sürede suçlulardan ikisi yakalanmıştır. Kaçan iki zanlının yakalanması için çalışmalar devam etmektedir.³⁸

İsmail Bey mahallesinden Gömleksizoğlu Hamal Hüseyin, evde yalnız olduğu bir anda aynı mahallede ikamet eden Bacacı Ahmet'in eşi Hacer'in, evine zorla girmiştir. Uygunsuz bir teklifte bulunan Hüseyin'i Hacer, satırla alnından yaralamıştır. Bunun üzerine Hüseyin, üzerinde bulunan bıçağı Hacer'in bacağına saplayarak Hacer'i zorla kaçırmak istemiştir. Ancak olayın polise intikal etmesi sonucu Hüseyin, polisler tarafından yakalanmıştır.³⁹

İnebolu'nun Başköy karyesinde Topal oğlu Ömer ile Soğancı oğlu Rıza arasında yaşanan tartışma sonrasında Ömer, Rıza'yı başından yaralamıştır. Kısa sürede yakalanan Ömer, tarlasında hayvan otlatmasına kızdığı için Rıza'yı yaraladığını ifade etmiştir. Şahıslar gerekli işlemlerin ardından adliyeye sevk edilmişlerdir.⁴⁰

İnebolu'da Uzun oğlu İlyas, Çolak oğlu Süleyman'ın silahından çıkan kurşunla ağır şekilde yaralandı. Olayın polise bildirilmesi üzerine Süleyman kısa sürede yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir.⁴¹

İnebolu'da Kırksekizoğlu Mehmet ile Hatipbağı mahallesinden Kör Ali oğlu Şeref, kahvehanede kahve pişirme meselesinden dolayı tartıştılar. Şeref kendisine ait olan bıçakla Mehmet'i sol kolundan yaraladı. Bunun üzerine olay yerine gelen

³⁷ Köroğlu, Nu: 128, (2 Haziran 1327), s. 1.

³⁸ Kastamonu, Nu: 1970, (16 Eylül 1912), s. 1.

³⁹ Köroğlu, Nu: 269, (16 Temmuz 1330), s. 4.

⁴⁰ Kastamonu, Nu: 1835, (11 Nisan 1910), s. 1.

⁴¹ Kastamonu, Nu: 2018, (27 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

güvenlik güçleri, yaşanan olayla ilgili zanlıların ifadelerini aldıktan sonra şahısları mahkemeye sevk etmiştir.⁴²

Tosya'da, 1913 yılı Nisan ayı içerisinde, Hasan oğlu Ali, Hacı Şerif oğlu Ahmet ve eşi Emine'yi ağır yaralamıştır. Aynı ay içinde Çankırı'nın Karataş mahallesinden Ender oğlu Ali'nin evinde Kara Ali oğlu Ahmet, Yağcı oğlu İsmail, Osman oğlu İbrahim, Hasan oğlu İsmail ve İsmail oğlu Ziya içkili âlem yaptıkları bir esnada, hane sahiplerinden Kadir, Ziya'yı büyük bir bıçakla ağır şekilde yaralamıştır. Olaylara adı karışan zanlılar, yakalanarak adliyeye sevk edildiler. Küre nahiyesinin Gazioğlu karyesinden Demirci oğlu Dursun ile Demircioğlu Kadir, silahlarını karşılıklı olarak değiştirmeye karar vermişlerdi. Değişim öncesinde silahları denemek istemişler bu esnasında Kadir'e ait olan silah ateş almış ve Dursun'un yaralanmasına neden olmuştur. Sağ göğsünden yaralanan Dursun hayatını kaybetmiştir.⁴³

Çankırı Mutasarrıflığı'ndan verilen bilgiye göre, Deli Kürt oğlu Süleyman, bıçakla yaralanmıştır. Süleyman'ı yaralayan Yarım Ağa oğlu Topaç Mehmet, suç aletiyle birlikte kısa sürede yakalanmıştır.⁴⁴

Koçhisar nahiyesinden Derviş oğlu Sadık'ı ağır yaralayan Hacı Hüseyin oğlu Hamdi, yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir. Cebrail Mahallesinden Tahsildar Şükrü'nün evine Gavur Hacı Ahmet'le bazı delikanlılar zorla girerek olay çıkarmışlar ev içerisinde üç elde silah atmışlardır.⁴⁵

Çerkeş kazasına iki saat mesafede bulunan Çalıcıviran karyesinden İsmailoğlu Mehmet, Mustafa oğlu Satılmış'ı bir tarla meselesi yüzünden bıçakla yaraladı. Olaydan kısa süre sonra yakalanan Mehmet, gerekli evraklar düzenlendikten sonra adliyeye sevk edilmiştir.⁴⁶

Yukarıda görüldüğü gibi basına yansıyan cinayet ve yaralama olayları büyük oranda tarla paylaşımı, hayvan otlatma, alkol kullanımı ve namus meselelerinden

⁴² Kastamonu, Nu: 1975, (20 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

⁴³ Kastamonu, Nu: 1994, (12 Mayıs 1913), s. 1.

⁴⁴ Kastamonu, Nu: 2017, (20 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

⁴⁵ Kastamonu, Nu: 1998, (9 Haziran 1913), s.1.

⁴⁶ Kastamonu, Nu: 1973, (16 Kanun-ı evvel 1912), s. 2.

kaynaklanmaktadır. Dönemin basınında hapisanelerden yapılan firarların oldukça geniş yer tutması da, insanların basit nedenlerle bu tür suçları işlemelerinin sebepleri arasında gösterilebilir.

Cinayet ve yaralama olaylarının tarafları arasında çoğu zaman bir yakınlık söz konusudur. Olaylar genelde akrabalar ve komşular arasında vuku bulmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinde işlenen suçlarla ilgili bölüm sonunda verilecek olan istatistiksel bilgiler incelendiğinde, cinayet ve yaralama olaylarının oldukça yüksek düzeyde olduğu görülecektir. Bu durum, insanların problemlerini hukuksal çerçeveden ziyade kendi başlarına halletmek istemelerinin bir sonucudur. Ayrıca yaralama ve cinayet olaylarının fazlalığı, Osmanlı toplumunun dağılma sürecinde içinde bulunduğu sıkıntılı atmosferin de bir göstergesidir.

3.2.2. Hırsızlık Olayları

Dönemin basınında hırsızlık olaylarına, yaralama ve cinayet olayları kadar yer verilmemiş olsa da önemli denilebilecek düzeyde ve sayıda pek çok hırsızlık hadisesine rastlanılmaktadır. Gazetelere yansıyan hırsızlık olaylarını, sadece yaşanmış birer hırsızlık hadiseleri olarak değil dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına ışık tutan hadiseler olarak değerlendirmek gerekir. Bu nedenle gazetelere yansıyan önemli hırsızlık olayları aşağıda ifade edilmiştir.

Hasan oğlu Mehmet Efendi'nin eşi Hatice ve kızı Safiye'nin evine, teravih namazında olmalarını fırsat bilerek giren hırsızlar, uydurdıkları anahtarlarla sandığın anahtarını açmayı başarmışlar ve 27,5 Osmanlı lirasıyla gümüş köstekli bir saati alarak kaçmayı başarmışlardır. Olay polise intikal edince komiserlerden Refet ve Mehmet Beyler olayı soruşturmuşlardır. Soruşturma için görevlendirilen polis memurları Hüseyin, Ziya ve Emin kısa sürede faili bulmuşlardır. Hırsızın Şükrü isminde orta yaşlı bir erkek olduğu ve çaldığı şeyleri de Kunduracı Mustafa'nın dükkânına koyduğu tespit edilmiştir.⁴⁷

Polis jurnalinden anlaşıldığına göre, vilayet evrak müdürü Hüsnü Efendi'nin yedi yaşındaki kızı Ferdüs'ün küpeleri çalınmıştır. Ferdüs'un kulaklarına taktığı liradan bozma küpelerini, Çelebi mahallesinden Hasan Çavuş oğlu Hafız Mehmet'in

⁴⁷ Köroğlu, Nu: 94, (16 Eylül 1326), s. 3.

kızı Feride çalmıştı. Ak Tekke mahallesinden İsmail'in zevcesi Ayşe, bu küpelerin çalıntı olduğunu bildiği halde küpeleri evine koymuştur. Olaya karışan zanlıların ifadeleri alınarak, adliyeye sevk edilmişlerdir.⁴⁸

Kumaş mağazasından 30 arşın uzunluğunda bir top kumaş çalarken yakalanan Cebrail mahallesinden Hüseyin oğlu Abdullah'ın eşi, adliyeye sevk edilmiştir.⁴⁹

İnebolu Kaymakamlığından alınan bilgiye göre, İnebolu ceza dairesi reisi Sait Efendi'nin evinde hırsızlık olayı yaşanmıştır. Çalınan 300 lira kıymetindeki mücevher ve kıymetli eşyanın Sait Efendi'nin yardımcısı Münir ve hizmetçisi Dilber tarafından alındığı, yapılan araştırma neticesinde anlaşılmıştır. Bu kişileri suça teşvik eden ve zorlayanların İstanbullu Hayri ile eşi Makbule olduğu ortaya çıkmıştır. Zanlılar hakkında gerekli işlemler yapıldıktan sonra, adliyeye sevk edilmişlerdir.⁵⁰

İnebolu kazasında ikamet eden ve kahvecilikle meşgul olan altmış yaşlarındaki Ömer Usta'nın evine, Trabzonlu Agâh ve Sürmeneli Mehmet isminde iki hırsız girmiştir. Hırsızlar, Ömer Usta'yı ve zevcesini öldürmüşlerdir. Bazı eşyaları da yanlarına alan zanlılar daha sonra firar etmişlerdir. Firar ettikleri haber alınan Trabzonlu Agâh ve Sürmeneli Mehmet, alınan tedbirler neticesinde yakalanmışlardır. İnebolu Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir.⁵¹

Taşköprülü Soğancı Ahmet'in kızı Şerife'nin, polis memurlarından Ali Kanber Efendinin evine girerek bazı eşyalarını çaldığı tespit edilmiştir. Şerife yakalandıktan sonra adliyeye sevk edilmiştir.⁵²

Safranbolu Kaymakamlığı'nın verdiği bilgiye göre, Safranbolu'nun Şekerci esnafından Hacı Gazi oğlu Osman'ın, dükkânından 25 okka şeker ve 4 okka badem çalınmıştır. Kileci oğlu Hakkı'nın evinden de bir kısım eşya, aynı zamanda çalınmıştır. Polisin yaptığı araştırma sonunda hırsızların mahalle halkından İzzet ile

⁴⁸ Kastamonu, Nu: 2001, (30 Haziran 1913), s. 1.

⁴⁹ Kastamonu, Nu: 1917, (13 Teşrin-i sani 1911), s. 1.

⁵⁰ Kastamonu, Nu: 1992, (28 Nisan 1913), s. 1.

⁵¹ Kastamonu, Nu: 2237, (11 Şubat 1918), s. 1.

⁵² Kastamonu, Nu: 1993, (5 Mayıs 1913), s. 1.

oğlu Mehmet ve Dökmeci oğlu Mustafa olduğu anlaşılmıştır. Gerekli işlemler karakolda yapıldıktan sonra zanlılar mahkemeye sevk edilmişlerdir.⁵³

Çımak karyesinden Sufi oğlu Ayşe ve kızı Şerife'nin evlerinde hırsızlık olayı yaşanmıştır. Hırsızlar bin kuruş parayı ve bazı eşyaları gasp etmişlerdir. Ayrıca hırsızlar, kendilerine direnen Ayşe'yi sol kolundan Şerife'yi de sağ kolundan hafifçe yaralayarak firar etmişlerdir. Olayın jandarmaya bildirilmesi üzerine, Daday müfrezesi tarafından yakalanan Bakırcılar karyesinden Cevabi oğlu İbrahim, Bekarözü karyesinden Abdi oğlu Abdi, Gökmen oğlu Hasan ve Çımak karyesinden Kadı oğlu Ahmet, gerekli işlemler yapıldıktan sonra adliyeye sevk edilmişlerdir. Safranbolu Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir.⁵⁴

Cide kazasında Satı isimli şahıs, dağlarda eşkıyaya rast geldiğini ve eşkıyaların kendisine para vermeleri için baskı yaptıklarını söyleyerek ahaliden para toplamıştır. Ahaliden eşkıya namına 160 kuruş alan Satı, gerçek ortaya çıkınca yakalanarak mahkemeye sevk edilmiştir.⁵⁵

Cide Kaymakamlığı'nın verdiği bilgilere göre, Cide'de meydana gelen pek çok hırsızlığın faili olarak birkaç aydan beri aranan Çelebi oğlu Ömer, Hafız oğlu Mehmet'in evine girdikten kısa süre sonra çaldığı eşyalarla birlikte yakalanmıştır. Çelebi oğlu Ömer'e yardım eden kişilerin takibine devam edilmektedir.⁵⁶

Araç'ın Yazıbala karyesi ahalisinden İsmail Beyoğlu Halit'in kızları Serfiraz ve Naciye, erkek elbiselerini giyerek Beğdere karyesi ahalisinden Kral oğlunun zevceleri Seyyide ve Necibe'nin evlerine geceleyin girmişlerdir. Hırsızlar, başta buğday olmak üzere, pek çok eşyayı çalmışlardır. Jandarmalar tarafından yapılan çalışma sonrasında, zanlılar kısa sürede yakalanarak adliye sevk edilmişlerdir.⁵⁷

Basına yansıyan hırsızlık olaylarının temel nedeni olarak yoksulluk gösterilebilir. Çalınan şeylerin cinsine bakılacak olursa genelde küçük hırsızlık olaylarının meydana geldiği söylenebilir. Hırsızlık olaylarının mağdurları genelde,

⁵³ Kastamonu, Nu: 2001, (30 Haziran 1913), s.1.

⁵⁴ Kastamonu, Nu: 2260, (22 Temmuz 1918), s. 2.

⁵⁵ Kastamonu, Nu: 1909, (9 Eylül 1912), s. 1.

⁵⁶ Kastamonu, Nu: 1974, (23 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

⁵⁷ Kastamonu, Nu: 2273, (21 Teşrin-i evvel 1918), s.1.

dönemin itibarlı memurları ya da varlıklı kimseleridir. Hırsızlık olayları, bazen amacından çıkarak yaralama ve ölümlere varan sonuçlara neden olmuştur. Olayların failleri ise genelde güvenlik güçlerince yakalanarak ilgili mahkemelere sevk edilmişlerdir.

3.2.3. Hapishane Firarları ve Firarîlerin Çıkardıkları Asayiş Olayları

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu vilayetinde görülen asayiş olayları arasında hapishanelerden yapılan firarlar ve firarîlerin karıştıkları olaylar, oldukça önemli yer tutmaktadır. Dönemin gazetelerinde yer verilen olaylardan anlaşıldığı kadarıyla, vilayet ve bağlı birimlerin pek çoğunda bulunan hapishanelerde güvenlik tam olarak sağlanamamaktaydı. Aşağıda, hapishanelerden yapılan firarlar ve hapishane firarîlerinin karıştıkları önemli olaylara yer verilmiştir.

İşlemiş olduğu birden fazla cinayetten dolayı yargılanarak Kastamonu merkez hapishanesine konulan Kale Hasan, hapishaneden bir yıl önce firar etmişti. Firar esnasında süvari jandarması Mehmet'i öldürmüş olan Kale Hasan'ın yakalanması için çalışmalar hızlandırılmıştır. Yapılan takibat sonrasında Hasan, Taşköprü yakınlarında kısırılmıştır. Hasan, teslim olmayarak güvenlik güçlerine karşı koymuştur. Çıkan çatışma sonrasında zanlı, ölü olarak ele geçirilmiştir.⁵⁸

Sinop'tan Kastamonu hapishanesine nakledilen ve on beş sene kürek cezası alan şahıslardan Trabzonlu Makul oğlu Hayri ve biraderi Sabri ile Erzurumlu Mehmet Ali birleşerek, müebbet kürek cezası alan Araç kazası ahalisinden İpsiz Hüseyin'le nisanın birinci gecesinde tartışmışlardır. Çıkan tartışma kavgaya dönüşmüş ve İpsiz Hüseyin eline geçirdiği bıçakla Hayri, Sabri ve Ali'yi ağır şekilde yaralamış ve karmaşadan istifade ederek firar etmiştir. Olayı haber alan Vali Paşa Hazretleri derhal hapishaneye gelmiş ve olaylara müdahale etmiştir. Yapılan tahkikat sonrasında İpsiz Hüseyin'in eline geçirdiği bir çakı ile bu fiilleri işlediği ve firar ettiği tespit edilmiştir. Vali hapishane yönetimini bu tür olaylara meydan vermemesi için uyarmış ve yaralıların tedavisi için gerekenlerin yapılması yönünde talimat vermiştir. Hüseyin firari olduğu dönemde bir jandarmanın da ölümüne neden olmuştur. Yapılan çalışma sonrasında Hüseyin yakalanarak tekrar hapishaneye konulmuştur. Hüseyin yakalandıktan sonrada çeşitli suçları işlemeye devam etmiştir.

⁵⁸ Kastamonu, Nu: 2132, (4 Kanun-ı sani 1915), s. 4.

Hapishanede tutuklu bulunan bazı mahkûmların kaçmasına yardım eden Hüseyin, bir jandarma erinin elinden aldığı silahla jandarma erini yaralamış ancak jandarma erlerinin gösterdikleri olağan üstü gayret neticesinde zanlılar firar edememişlerdir. Olayların kontrolden çıkmasına fırsat vermeyen jandarmalardan Azmi Onbaşı ve diğer jandarmalarla hapishane müdür ve gardiyanları, Vali Paşa Hazretleri tarafından takdir edilmişlerdir.⁵⁹

İşlemiş olduğu cinayet nedeniyle mahkûm olduğu merkez hapishanesinde tutukluyken iki sene evvel firar etmiş olan Kozyaka nahiyesinin Ballı karyesi ahalisinden İmamoğlu Hasan bin Emin'in yakalanması hususunda Gürteşe karakol kumandanı Hasan Çavuş'un çalışmaları netice vermiş ve Hasan yakalanmıştır.⁶⁰

İşlemiş olduğu cinayet nedeniyle hapis cezasına çarptırılan Taşköprü'nün Curoğlu karyesinden Kendir oğlu Hasan Hüseyin firar etmiştir. Yapılan yoğun bir arama faaliyeti neticesinde Hasan, karakol kumandanı süvari onbaşı Osman tarafından yakalanmıştır.⁶¹

Kastamonu merkez hapishanesinden firar ederek hayli vakitten beri eşkıyalık yapmakta olan Taşköprü'nün Şahin karyesinden ve eşraftan Güle oğlu Karayılan Mehmet ile aynı karyeden Kara İbrahim oğlu Osman, Çiftlik karakol müfrezesi tarafından derdest edilmişlerdir.⁶²

İşlemiş oldukları suçlar nedeniyle Kastamonu ve Daday hapishanelerinde tutukluyken firar eden, Kuzyaka nahiyesine bağlı Kayı karyesinden Mızraklı oğullarından İbrahim oğlu Selman ve Takvaş oğullarından Hasan oğlu Şükrü, jandarmalarımızca yapılan takip sonrasında yakalanmışlardır.⁶³

Merkez vilayet hapishanesinden firar eden, Çatalzeytinli Vezir oğlu Şükrü ile Cideli Saka oğlu Molla Mustafa, yaptıkları işten pişman olduklarını ifade ederek tekrar merkez vilayet hapishanesine dönmüşlerdir.⁶⁴

⁵⁹ Kastamonu, Nu: 2094, (13 Nisan 1915), s. 1.

⁶⁰ Kastamonu, Nu: 2133, (11 Kanun-ı sani 1915), s. 2.

⁶¹ Kastamonu, Nu: 2141, (7 Mart 1916), s. 1.

⁶² Kastamonu, Nu: 2167, (5 Eylül 1916), s. 1.

⁶³ Kastamonu, Nu: 2220, (15 Teşrin-i evvel 1917), s. 1.

⁶⁴ Kastamonu, Nu: 2269, (23 Eylül 1918), s. 1.

Daha öncede firar eden ve yaptıkları eşkıyalık faaliyetlerinden dolayı yakalanarak tekrar hapse mahkûm edilen Tunkuz oğlu Yusuf ve Mercan oğlu Yakup, Tosya kazası Mülkiye hapishanesinin duvarını delmek suretiyle tekrar firar etmişlerdir. Koçhisar'ın Saraycık karyesinden olan Tunkuz oğlu Yusuf ve Mercan oğlu Yakup, Koçhisar jandarma takım kumandan vekili Hakkı Çavuş, süvari neferi İsmail oğlu Mustafa ve Hasan oğlu İbrahim tarafından sağ olarak ele geçirilmişlerdir.⁶⁵

Tongur oğlu Haşim'le Cingöz oğlu Hamdi ve Araç'ın Boğsub karyesinden firari Bekir geçenlerde Daday hapishanesinden firar ettiler. Firar eden bu zanlılar bir araya gelerek değişik suçlara karışmışlardır. Bu şahıslar, Araç'ın Gümüşgölü dağında Şaban Çavuş refakatindeki müfreze tarafından kuşatılmışlardır. Zanlıların jandarmaya direnmesi neticesinde çatışma yaşanmıştır. Yaşanan bir saatlik çatışma neticesinde Hamdi ile Bekir ölü olarak ele geçirilmiş, Haşim yaralı vaziyette kaçmayı başardıysa da bir müddet sonra yaralı vaziyette yakalanmıştır.⁶⁶

Birkaç defa hapiste yatmaktayken firar etmiş olan aynı zamanda asker firarilerinden Daday'ın Timurci (Demirci) karyesinden idama mahkûm Tongur oğlu Haşim, Daday hapishanesinden firar etmiştir. Güvenlik güçlerinin yaptığı çalışmalar sonrasında Haşim sağ olarak ele geçirilmiştir. Haşim'in yanında bulunan arkadaşı Hamdi ise güvenlik güçleriyle çatışmaya girmiş ve çatışma sonrasında ölü olarak ele geçirilmiştir.⁶⁷

Safranbolu Hapishanesi'nde ırza tecavüz suçundan yatmakta olan Aktaş nahiyesinin Ödemiş karyesine kayıtlı Kürt Şevket, 17 Eylül 1913 tarihinde hapishaneden firar etmiştir. Kendisine verilen su getirme görevi esnasında jandarmaları kandırarak firar eden Kürt Ahmet kısa sürede yakalanmıştır.⁶⁸

Sinop Hapishanesinde, birisi cinayet suçu, diğeri asker kaçağı olması nedeniyle yatmakta olan Talip Reis'in oğulları İbrahim ile Mehmet, hapisten bir yolunu bularak kaçtılar. Bunun üzerine seferber olan jandarma birliği kayıklarıyla

⁶⁵ Kastamonu, Nu: 2242, (18 Mart 1918), s. 1.

⁶⁶ Kastamonu, Nu: 2249, (6 Mayıs 1918), s. 2.

⁶⁷ Kastamonu, Nu: 2257, (1 Temmuz 1918), s. 2.

⁶⁸ Kastamonu, Nu: 2017, (20 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

denize çıkan kardeşleri kıstırmış ancak yakalayamamıştır. Zanlılar, jandarmaya silahla karşılık vererek denize açılmaya muvaffak olmuşlardır. Bu olay üzerine jandarma, geniş bir olanda kuşatma yapmıştır. Yapılan kuşatma çalışması neticesinde üç gün sonra kardeşler Ayancık İskelesinde yakalanmışlardır.⁶⁹

Sinop Hapishanesinde tutukluymken firar eden ve haklarında yakalama emri çıkarılan Abaza Kara Bekir ve adamları, yumurta tüccarlarının yolunu keserek tüccarların mallarını gasp etmişlerdir. Yapılan tahkikat sonrasında, Kara Bekir ve adamlarının Boyabat kazasında saklandıkları tespit edilmiştir. Halkında yardımıyla suçlular yakalanmıştır.⁷⁰

İdama mahkûm takımdan beş arkadaşıyla birlikte Ayancık hapishanesinden firar eden Bursalı oğullarından Mehmet oğlu Mehmet, eşkıyalığa başlamıştı. Mehmet, jandarma müfreze kumandanı Hüseyin Onbaşı tarafından yakalanmıştır. Yine eşkıyalıkta meşhur Boyabat'ın Zaim karyesinden Çakır Hacı oğullarından ve asker firarilerinden Hasan oğlu Abdullah, İsarık karakol kumandanı Hasan Onbaşı ve ikmal neferi Hasan tarafından yakalanmışlardır. Ayrıca görevli olduğu bölüğünden firar ederek eşkıyalığa başlayan Gerze'nin Uzunkıraç karyesinden ve Bostancı oğullarından Mustafa oğlu Ahmet ise Şükrü Çavuş müfrezesi tarafından ölü olarak ele geçirilmiştir. Jandarma tarafından verilen jurnalden anlaşılmıştır.⁷¹

Boyabat hapishanesinden firar eden on altı kişiden on ikisi yakalanmıştır. Kalan firarilerin ise yakalanması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Jandarma Alay Kumandanlığından bildirilmiştir.⁷²

Çankırı Hapishanesinden firar eden eşkıya Hasan ile 12 mahkûm ve değişik suçlardan aranılan 70 kadar zanlı ve bu zanlıların karışıkları olayların şahitleri adliye sevk edilmişlerdir.⁷³

Keser Hasan, Çankırı merkezinde bulunan hapishanede yatmakta iken firar etmiştir. Keser Hasan, etrafına topladığı işsiz takımdan bazı adamlarla birlikte

⁶⁹ Kastamonu, Nu: 1836, (18 Nisan 1910), s. 1.

⁷⁰ Kastamonu, Nu: 1947, (17 Haziran 1912), s. 1.

⁷¹ Kastamonu, Nu: 2225, (19 Teşrin-i sani 1917), s. 2.

⁷² Kastamonu, Nu: 2264, (19 Ağustos 1918), s. 1.

⁷³ Kastamonu, Nu: 1996, (26 Mayıs 1913), s. 1.

hırsızlık faaliyetlerinde bulunmuştur. Hasan, yanına Hama oğlu azat ve Seyit'i alarak Kurgan ve civar karyelerdeki küçükbaş hayvanları çalmaktaydı. Hırsızlar, çaldıkları hayvanları, Kalecik'in Köseli karyesinden Kör Ağa ve oğlu Ahmet'e yarı fiyatına satmaktaydılar. Bu durumun güvenlik güçlerine bildirilmesi üzerine hırsızların yakalanması için çalışmalar başlatılmıştır. Uzun süren takipten sonra, Hasan ve arkadaşları yakalanmışlardır. Hırsızlık malı olan davarları yarı fiyatına alan, Kör Ağa ve oğlu Ahmet'in ellerindeki davarlar alınmıştır. Hırsızlık faaliyetleri nedeniyle Hasan ve arkadaşları adliyeye sevk edilmişlerdir. Kör Ağa ve oğlu Ahmet de çalıntı malları almaktan adliyeye sevk edilmişlerdir.⁷⁴

İşlemiş olduğu suç nedeniyle hapisanede cezasını çekmekteyken firar etmiş olan Çerkeş kazasının Ovacık nahiyesinin Beğdini karyesinden Doğancı oğlu Ali'nin yakalandığı Çankırı Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.⁷⁵

Kömürdiken köyünden ve Çoban oğullarından Yusuf ve arkadaşları Arif oğlu Mustafa ve Kerim oğlu Osman, ayın on sekizinde Çankırı hapisanesinden firar ettiler. Firarileri takip eden Şabanözü takım kumandanı Hüsnü Efendi, Kömürdiken karyesine bir saat mesafede firarilerle karşılaşmıştır. Meydana gelen çatışma sonrasında firarilerden Arif oğlu Mustafa bir adet beylik silahıyla sağ olarak, Osman da bir adet Karadağ silahıyla yaralı olarak yakalanmıştır. Çete lideri olan Yusuf'un firar ettiği ve yaralanan Osman'ın kan kaybından öldüğü, Çankırı Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.⁷⁶

Çerkeş kazasının Dikitli karyesinde ikamet eden meşhur eşkıyadan Memiş oğlu Muhittin'in ele geçirilerek mahkemeye sevk edildiği esnada, Çankırı hapisanesinden firar eden Yunus oğlu Mehmet, Dikitli karyesinde yakalanmıştır. Bu esnada karye halkından bazıları jandarmaya müdahale etmişlerdir. Yaşanan karmaşada Mehmet, jandarmanın elinden kaçmıştır. Zanlının kaçmasına sebebiyet veren şahıslarla ilgili evraklar düzenlenerek zanlılar adliyeye sevk edilmişlerdir.⁷⁷

⁷⁴ Kastamonu, Nu: 2017, (20 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

⁷⁵ Kastamonu, Nu: 2030, (23 Kanun-ı sani 1915), s. 2.

⁷⁶ Kastamonu, Nu: 2173, (24 Teşrin-i evvel 1916), s.1.

⁷⁷ Kastamonu, Nu: 1973, (16 Kanun-ı evvel 1912), s. 1-2.

Dönemin asayiş olayları arasında hapishanelerden yapılar firarlar ve firarîlerin karıştıkları olaylar önemli bir yer tutmaktadır. Verilen olaylardan bazılarında bir mahkûmun aynı hapishaneden birkaç kez firar ettiği görülmektedir. Bu durum hapishanelerin yeterince kontrol edilemediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Yaşanan firar hadiseleri toplumsal güvenliği olumsuz yönden etkilemekteydi. Güvenlik güçlerince aranan firarîler, normal bir hayat sürdüremedikleri için genelde eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. Bu durum mal ve can güvenliği açısından sakıncalara neden olmuştur. Firarlar, yaşanan eşkıyalık olaylarının yanında mahkûmların hapse girmelerine neden olay olaylarında alevlenmesine neden olmuştur. Bu türden olayların gazetelerde yer aldığı tarihlerin genelde I. Dünya Savaşı yıllarına rastlaması, bu durumun savaş şartlarından dolayı iç güvenliğin tam olarak sağlanamamasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

3.2.4. Askerden Yapılan Firarlar ve Asker Firarilerinin Karıştığı Olaylar

II. Meşrutiyet Dönemi, Osmanlı Devleti'nin savaştan savaşa sürüklendiği bir dönemdir. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı bu kısa zaman diliminde meydana gelmiştir. Bu nedenle genç kuşak uzun yıllar silâh altında bulundurulmuştur. Bu nedenle, bitmek bilmeyen savaşlardan bıkan bir kısım askerlerin birliklerinden yaptıkları firarlar ve firarî askerlerin karıştıkları asayiş hadiseleri basında oldukça geniş yer bulmuştur. Aşağıda bu olaylara değinilmiştir.

Kastamonu'da saathane arkasında Kuyucak yolunda katledilen, jandarma Ali'nin katili ve asker firarisi Gürdeve oğlu Hakkı'nın, Kayaaltı umumhanelerine geldiği ihbar edilmiştir. İhbar üzerine üzerine komiser muavini Niyazi ve jandarma çavuşlarından Arslan ve Cevdet Efendiler, harekete geçmişlerdir. Hakkı, fahişe Şerife'nin hanesinde üzerinde bulunan birçok mermi ve silahıyla birlikte yakalanmıştır. Jandarma, Hakkı'yı adliyeye götürürken şöyle bir olay meydana gelmiştir. Bir fırsatını bularak kaçmak isteyen Hakkı'yı Komiser muavini Niyazi Efendi anında yakalamış ancak aralarında meydana gelen boğuşma nedeniyle ikisi birden dereye yuvarlanmışlardır. Niyazi Efendi'nin yüzünde ve vücudunun çeşitli yerlerinde yaralanmalar meydana gelmiştir. Eşkîya Hakkı ise yuvarlandığı dereден

jandarmalarca çıkarılarak adliyeye sevk edilmiştir. Cesur ve muktedir bir davranış sergileyen Niyazi Efendi, bu davranışı nedeniyle takdir edilmiştir.⁷⁸

Tosya jandarma takım kumandanı Ahmet Efendi'nin verdiği bilgiye göre, 4 Nisan 1916 tarihinden itibaren Nisan sonuna kadar kırk nefer asker firarîsi yakalanarak görev yaptıkları birliklere teslim edilmişlerdir.⁷⁹

Aynı zamanda asker firarîsi olan Ali Osman ve yanına topladığı arkadaşları, geçenlerde Mehmet Efendi'yi yaralayıp kırk sekiz lirasını gasp ettiler. Ali Osman'ın Daday jandarmalarından Şaban Çavuş tarafından sağ olarak yakalandığı Daday Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir.⁸⁰

Asker firarilerinden olup bazı vukuatlara karıştıkları tespit edilen Daday'ın Timurcu karyesinden Toğcu oğlu Haşim ve Boyalılar karyesinden Kâtip oğlu Hüseyin jandarma tarafından aranmaktaydı. Jandarma takibi sonrasında firarilerin yerleri tespit edilmiştir. Teslim olmaları yönündeki uyarılara Haşim ve Hüseyin aldırış etmemişler hatta silahla mukabelede bulunmuşlardır. Bu nedenle jandarmalar silahla karşılık vermişlerdir. Çıkan çatışmada firarî zanlıların ikisinin de yaralı olarak ele geçirildiği Daday Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir.⁸¹

Dört defa görev yaptığı askeri birliğinden kaçarak eşkıyalıkta bulunan Daday'ın Aşağı Adaş karyesinden Kürt oğullarından Ali Osman oğlu Mustafa, yapılan soruşturma ve takip sonrasında yaralı olarak ele geçirilmiştir. Yine görev yaptığı askeri birlikten firar ederek eşkıyalık yapan Ömer Çavuş ve arkadaşı Mustafa Jandarma müfrezesince aranmaktadırlar. Zanlılar, Çerkeş'in Karacaviran mıntıkasında eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. Jandarma, Karacaviran nahiyesinin Süyürücük karyesinde zanlıları sağ olarak yakalamıştır.⁸²

Asker firarilerinden olup hayli zamandan beri İnebolu kazası dâhilinde eşkıyalık yapan bazı şahıslar yakalanmışlardır. Bu kişilerin Kibar karyeli Değirmenci Hüseyin'i katleden, Küre'nin Günay karyesinden ve Ayucu oğullarından Deli oğlu

⁷⁸ Kastamonu, Nu: 2279, (2 Kanun-ı Evvel 1918), s.2.

⁷⁹ Kastamonu, Nu: 2150, (10 Mayıs 1916), s. 2.

⁸⁰ Kastamonu, Nu: 2155, (13 Haziran 1916), s. 1.

⁸¹ Kastamonu, Nu: 2155, (13 Haziran 1916), s. 1.

⁸² Kastamonu, Nu: 2255, (17 Haziran 1918), s. 2.

Hasan, Ekezciler karyesinden ve Dolapçı oğullarından Hasan oğlu Şakir ve bunlara yataklık eden Uzunöz karyesinden ve Yelpaz oğullarından Kamil oğlu Mehmet olduğu bildirilmiştir. Zanlılar, jandarma süvari onbaşısı Raşit ve müfrezesi tarafından sağ olarak yakalanmışlardır. Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.⁸³

On sekiz defa kıt'a-i askeriyeden firar etmiş üç olan, Çal karyeli Arap Çavuş, Halil ve Kör Hasan oğlu Osman, Safranbolu'nun İn deresinde eşkıyalık yapmaktaydılar. Gelen geçen yolcuları soyan bu kişiler son olarak Araç kazasına tabi Kızıllar karyesinden Kulaksız Hasan, Daday'ın Evli karyesinden Canbaz ve Safranbolu'nun Karacatepe karyesinden Kara Ahmet oğlu Hasan'ın zorla evlerine girerek eşyalarını gasp etmişler ve hane sahiplerine işkence yapmışlardır. Bu olayların ihbar edilmesi üzerine harekete geçen jandarma birliği zanlıları köşeye sıkıştırmıştır. Jandarmaya teslim olmayarak çatışmaya giren eşkıyalardan Çal karyeli Arap Çavuş ölü ve arkadaşı Halil ise sağ olarak ele geçirilmiştir. Kör Hasan oğlu Osman ise kaçmayı başardıysa da jandarmanın takibi devam etmektedir.⁸⁴

İnebolu'nun Çatalzeytin nahiyesine tabi Güdile karyesinden ve asker firarisinden Ahmet, jandarma tarafından yakalanmıştır. Ahmet, merkeze getirilmekte iken kaçmaya teşebbüs etmiş ve dur ihtarına uymamıştır. Açılan ateş sonrasında Ahmet hayatını kaybetmiştir.⁸⁵

59 asker devam eden Balkan Savaşı'ndan kaçarak memleketleri olan Çerkeş kazasına gelmişlerdi. Olayı haber alan jandarma bölük komutanı Hacı Behçet Efendi, firarî askerleri yakalatmıştır. Bunlardan 37'si silâh altına alınmış, 22'si ise karışmış oldukları hadiseler nedeniyle adliye sevk edilmişlerdir.⁸⁶

Çerkeş kazasının Belkavak karyesinden ve asker firarîlerinden Hatip oğlu Recep bin Ali'nin, kız kardeşinin evinde saklandığı, köy muhtarı ve ihtiyar heyetince jandarmaya bildirilmiştir. Ali yakalanarak adliye teslim edilmiştir. Çankırı Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.⁸⁷

⁸³ Kastamonu, Nu: 2270, (30 Eylül 1918), s. 1.

⁸⁴ Kastamonu, Nu: 2272, (14 Teşrin-i evvel 1918), s. 1.

⁸⁵ Kastamonu, Nu: 2272, (14 Teşrin-i evvel 1918), s. 1.

⁸⁶ Kastamonu, Nu: 1974, (23 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

⁸⁷ Kastamonu, Nu: 2148, (25 Nisan 1916), s. 1.

Bazı yolcuların önlerine geçerek paralarına ve eşyalarına el koyan asker firarîlerinin yakalanması için yapılan çalışmalar esnasında, asker firarîlerin bazılarıyla eşkıyadan bazılarının beraber hareket ettikleri haberi alınmıştır. Şabanözü nahiyesi takım kumandanı Hüsnü Efendi, yeterli miktarda asker ile Orta nahiyesinde görevlendirilmiştir. Hüsnü Efendi firarîlerin izini sürerken, Bastak yaylasıyla, Eldek karyesi ormanında, sekizi Bastak karyesinden üçü de Çerkeş firarîsinden olmak üzere toplam on bir neferin yerini bulmuştur. Bununla birlikte, işlemiş olduğu cinayet nedeniyle on beş seneye mahkûm edilen ancak Çankırı merkez hapishanesini delerek firar eden ve üç seneden beri aranan, Orta nahiyesinin Kısaç karyesinden Soyka oğlu Ali de bu neferlerle birlikte bulunmaktaydı. Yapılan kuşatma sonrasında Ali ve firarî neferler sağ olarak yakalanmışlardır. Soyka oğlu Ali mahkemeye sevk edilirken, on bir firarî nefer ise Kalecik Askerlik Şubesi'ne sevk edilmiştir.⁸⁸

Müslim karyeli Ali ismindeki şahıs, öteden beri Çankırı'nın Tuht nahiyesiyle İskilip kazası arasında eşkıyalık yapmaktaydı. Ali, aynı zamanda asker firarîsidir. Yakup Çavuş müfrezesinin çalışmaları sonrasında eşkıyalık yapan Ali ölü olarak ele geçirilmiştir.⁸⁹

Çike karyesinden Ali oğlu Hakkı ve biraderi Ali oğlu Ali ile Koçhisar nahiyesinden Tunduz oğullarından İbrahim oğlu Yusuf ve Abdurrahman oğlu Refet ve Mercan oğullarından Ali oğlu Yakup, Tosya askerlik şubesinde idama mahkûm edilip kolordu merkezine sevk edilmişlerdir. Zanlılar sevk edilmeleri esnasında firar etmişlerdi. Bu kişiler, iki seneden beri Tosya, Koçhisar ve Çankırı civarlarında dolaşarak halka karşı her türlü kötü muamelede bulunmaktaydılar. Yaptıkları gasplar ve zorbalıklar nedeniyle güvenlik güçleri tarafından sıkı bir takip başlatılmıştır. Yapılan çalışmalar sonrasında eşkıyaların Çifter karyesinden Hatip İsmail Efendi'nin samanlığında saklandıkları tespit edilmiş bunun üzerine hemen bir müfreze görevlendirilmiştir. Jandarma müfrezesi yaptığı baskın sonrasında zanlıları üzerlerindeki üç silahla birlikte sağ olarak ele geçirmiştir.⁹⁰

⁸⁸ Kastamonu, Nu: 2152, (23 Mayıs 1916), s. 1.

⁸⁹ Kastamonu, Nu: 2225, (19 Teşrin-i sani 1917), s. 2.

⁹⁰ Kastamonu, Nu: 2228, (10 Kanun-ı evvel 1917), s. 1.

Çankırı'nın Ödek ve Bulgurcu karyeleri civarında dolaşmakta olan Ödek karyeli Kibar oğlu Kamil öldürülmüştür. Kamil'i katlettiği haber alınan Bulgurcu karyesinden asker firarisi Hüseyin oğlu Hasan kısa sürede yakalanmıştır.⁹¹

Asker firarilerinden olup eşkıyalık faaliyetleriyle bilinen, Çankırı'nın Bastan karyesinden Emin Ali oğullarından İsmail oğlu Hacı, Hasan karyesinde yakalanarak Orta karakolunda muhafaza altına alınmıştır. Hacı Hasan, gece karakolun duvarını delerek firar etmiş ancak kendisini takip eden birlikten kaçamamıştır. Teslim ol çağrısına icabet etmeyen Hasan, Jandarmayla girdiği çatışma sonrasında ölü olarak ele geçirilmiştir.⁹²

Asker firarilerinden olup Ovacık ve Mecidiye nahiyeleri muhitinde eşkıyalık yapan, Taşanlar karyeli Recep, Haydarlar karyeli Ömer oğlu diğer Recep, Sadık ve Kara Oğlu karyesinden Adalı Hasan yakalanmıştır. Bu şahısların yakalanmasını Ovacık karakolunda görevli jandarma birliği gerçekleştirmiştir. Üzerlerindeki bir miktar silah ve mühimmata da el konulmuştur. Çankırı Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.⁹³

Asker firarilerinden olup Ovacık nahiyesinin Ovacık karyesinden Eğri Ahmet'in arkadaşlarından Süvari oğlu Mustafa, yapılan takip sonrasında jandarma tarafından ölü olarak ele geçirilmiştir.⁹⁴

Birkaç aydan beri Sinop'un Karasu nahiyesi havalisinde işlemiş oldukları çeşitli suçlar nedeniyle takip edilen şahıslar yakalanmışlardır. Aynı zamanda asker firarisi olan Sinop'un Salâvat karyesinden Berber oğlu Şaban, Kara Ahmet oğlu Hüseyin, Mustafa ve Kürt oğlu diğer Hüseyin sağ olarak ele geçirilmiştir. Vilayet Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.⁹⁵

Asker firarilerinden olup sahip oldukları silahlarla dağlarda gezerek eşkıyalık faaliyetlerinde bulunan ve son olarak on üç kadar haneyi basarak aileleri darp ve tehdit eden kişiler, jandarmaya ihbar edilmiştir. Yapılan tahkikatta bu kişilerin,

⁹¹ Kastamonu, Nu: 2252, (27 Mayıs 1918), s. 1.

⁹² Kastamonu, Nu: 2261, (29 Temmuz 1918), s. 1.

⁹³ Kastamonu, Nu: 2260, (22 Temmuz 1918), s. 1.

⁹⁴ Kastamonu, Nu: 2238, (18 Şubat 1918), s. 1.

⁹⁵ Kastamonu, Nu: 2269, (23 Eylül 1918), s. 1.

Sinop'un Karasu nahiyesine tabî Salâvat karyesinden ve Berber oğullarından Recep oğlu Şaban, İneşekü karyesinden ve Kara Ahmet oğullarından Mehmet oğlu Mustafa ve Kürt oğullarından Salih oğlu Hüseyin oldukları belirlenmiştir. Sinop jandarma merkez bölüğü kumandan vekili Mülâzım-ı evvel İsmail Hakkı Efendi, yaptığı ısrarlı takiple zanlıları ele geçirmiştir. İsmail Hakkı Efendi, şahısları adliyeye teslim etmek amacıyla yola koyulduğu bir esnada, zanlıların aileleri jandarma birliğinin önüne geçmiştir. Suçluları aileleri, İsmail Hakkı Efendi'ye aralarında topladıkları 40 lirayı zanlıları serbest bırakmaları karşılığında rüşvet olarak teklif etmişlerdir. İsmail Hakkı Efendi, bu kişiler hakkında da gerekli evrakları tanzim ederek zanlılarla birlikte adliyeye sevk etmiştir. Yapmış olduğu bu asil davranış nedeniyle İsmail Hakkı Efendi, vilayet Jandarma Komutanlığı'nca takdirle ödüllendirilmiştir.⁹⁶

Bağlı olduğu askeri bölükten firar ederek eşkıyalığa başlayan ve asker ailelerine tecavüzlerde bulunan Sinop'a tabi Gerze kazasının Hisarlı karyesinden Hüseyin oğlu Koca Mahmut her yerde aranmaktaydı. Jandarma müfrezesi Mahmut'un yerini tespit etmiştir. Mahmut, teslim olmayı kabul etmeyerek jandarmayla çatışmaya girmiş ve çatışma sonrasında ölü olarak ele geçirildiği Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.⁹⁷

Cece Sultan karyesi ahalisinden Sadi'nin oğlu Şâkir, askerden firar ederek Gerze havalisinde eşkıyalık yapmaya başlamıştı. Eşkıyalıkta, Gerze havalisinde birinciliği ihraz eden Şâkir, jandarma ile girdiği çatışma sonrasında ölü olarak ele geçirilmiştir. Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.⁹⁸

Boyabat kazasının Çakırlar karyesinden ve asker firarisi olan Gül oğullarından Tor Ali bir müddetten beri Çerkeş kazası dâhilinde eşkıyalık yapmaktaydı. Jandarmanın yapmış olduğu çalışma sonrasında Ali'nin yeri tespit edilmiştir. Jandarmaya karşı koyan Ali, ölü olarak ele geçirilmiştir. Tor Ali'yle birlikte aynı suçlara karışmış olan Ali oğlu Kazım ise sağ olarak yakalanmıştır.⁹⁹

⁹⁶ Kastamonu, Nu: 2271, (7 Teşrin-i evvel 1918), s. 1.

⁹⁷ Kastamonu, Nu: 2155, (13 Haziran 1916), s. 1.

⁹⁸ Kastamonu, Nu: 2221, (22 Teşrin-i evvel 1917), s. 1.

⁹⁹ Kastamonu, Nu: 2257, (1 Temmuz 1918), s. 2.

Gerze kazasının Eğmür karyesinden ve Yelken oğullarından asker firarisi Mahmut oğlu Mustafa'nın yeri jandarma müfrezesince tespit edilmiştir. Mustafa yerini tespit eden müfrezeye silahla karşılık vermiştir. Çıkan silahlı çatışma sonrasında Mustafa ölü olarak ele geçirilmiştir.¹⁰⁰

İskilip posta idaresini gasp edenlerden ve aralıksız işlenen pek çok suça karışan Bayramlı Koca Mehmet'in oğullarından asker firarisi Satılmış, uzun zamandır aranmaktaydı. Jandarma takip müfrezesi Satılmışı, Sekü karyesinden Recep'in gelini olan ve aynı zamanda fahişelik yapan kadının evinden çıkarken köşeye kısırmıştır. Satılmış teslim olmayarak jandarmayla çatışmaya girmiş ve yaşanan çatışma sonrasında ölü olarak ele geçirilmiştir.¹⁰¹

Gazetelere yansıyan askerden yapılan firarlar ve firarilerin karışıkları olayların, II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin asayiş durumunun tespitinde son derece önemli yer tuttuğu görülecektir. Bu olaylar devletin içinde bulunduğu sıkıntılı sürecin taşrada ki en bariz etkilerindendir. Uzun süren savaşıardan bıkan bir kısım askerlerin normal hayata dönme istekleri ters bir etki meydana getirmiş ve sosyal hayatın daha güvenliksiz olmasına neden olmuştur.

Birliklerinde firar eden askerler, işlemiş oldukları suç nedeniyle aranmaları nedeniyle normal bir düzen kuramamışlar bu nedenle suça yönelmişlerdir. Vilayetin çeşitli yerlerinde eşkıyalık yapan çeteler türemiş bu durum özellikle yolların güvenlik açısından oldukça problemli yerler olmasına neden olmuştur.

Bu türden olaylar, daha çok Balkan ve I. Dünya savaşlarının yaşandığı yıllarda görülmektedir. Bu nedenle olayların önüne geçmek kolay olmamıştır. Dışarıda savaşan güvenlik güçleri içerde yaşanan bu olaylara yeterince müdahale edememiştir

3.2.5. Eşkıyalık Olayları

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ülkenin güvenlik durumuna paralel olarak asayiş olaylarında değişim gözlemlenmektedir. Bu dönemde yerel basına yansıyan yol kesme, zorla mala mülke el koyma hadiselerine neden olan zanlıların genelde hapisane ve asker firarisi mahkûmlar olduğu görülmektedir. Bu nedenle yerel

¹⁰⁰ Kastamonu, Nu: 2232, (7 Kanun-ı sani, 1918), s. 1.

¹⁰¹ Kastamonu, Nu: 2255, (17 Haziran 1918), s. 2.

basına yansıyan eşkıyalık faaliyetlerin önemli bir bölümünü, firarilerin karıştıkları olaylar içerisinde değerlendirilmiştir. Burada ifade edilecek olaylar firarilerin karıştıkları olayların dışında kalan hadiselerdir.

Bir seneden beri asker ailesi kaldırmak, hane soymak, hayvan çalmak gibi fiilleri işlemesi nedeniyle takip edilen, Devrekâni'nin Yukarı Belovacık karyesinden Kete oğlu Hacı İsmail'in oğlu on sekiz yaşlarındaki Şahin'in, fahişe Feride'nin hanesinde saklandığı tespit edilmişti. Bunun üzerine jandarmalar tarafından Feride'nin evi sarılarak usulen teslim olması teklif edilmiştir. Şahin tüm çabalara rağmen iki buçuk saat boyunca silahla cevap vermiş, bu nedenle jandarmalar tarafından mukabelede bulunulmuştur. Şahin, çatışma sonrasında sağ olarak ele geçirilmiştir. Şahinle birlikte eşkıyalık yapan ve diğer mahallerde ikamet eden üç arkadaşı da elde edilerek kanuna teslim edilmişlerdir. Bu olaylar esnasında jandarma efradından hiç birinin yaralanmadığı zabıta-i merkeziye jurnalinden anlaşılmıştır.¹⁰²

Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir. Bağlar başı mahallesinden Kör İsmail oğlu Mehmet, Aygır oğlu Mustafa ve Baltacı oğlu Hasan, Safranbolu'nun Ovacuması ile Abdi Paşa oğlu hanı önünde yolcuların ve kadınların önüne çıkarak eşya, kestane ve yağlarını gasp etmekteydiler. Jandarmanın çalışmaları sonrasında isimleri belirtilen şahıslar sağ olarak ele geçirilmişlerdir. Bu şahısların kendileriyle birlikte, hırsızlık ve gasp yoluyla elde ettikleri mallar hakkında gerekli raporlar tutulduktan sonra adliyeye sevk edilmişlerdir.¹⁰³

Küre ve Daday'a bağlı karyelerin ahaliilerinin eşyaları, sürekli gasp edilmekteydi. Güvenlik güçlerinin yaptığı çalışmalar sonrasında, yapmış oldukları gasp ve hırsızlıklardan sonra İnebolu'ya gitmekte olan eşkıyalardan üçü yakalanmıştır.¹⁰⁴

Akkaya nahiyesinin Hacı karyesinin muhtarı Kemal'in oğlu Mehmet, işlemiş olduğu suçlar nedeniyle uzun süredir aranmaktaydı. Mehmet arandığı dönemde dahi pek çok eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuştu. Mehmet'in Etyemez karyesinden Bekir oğlu Hakkı'nın evinde saklandığı haberi alındı. Bunun üzerine Mahir Onbaşı müfrezesi tarafından, yapılan çalışma sonrasında Mehmet, silahıyla birlikte

¹⁰² Kastamonu, Nu: 2147, (18 Nisan 1916), s. 2.

¹⁰³ Kastamonu, Nu: 2225, (19 Teşrin-i sani 1917), s. 2.

¹⁰⁴ Kastamonu, Nu: 2228, (10 Kanun-ı evvel 1917), s. 1.

yakalanmıştır. Mehmet'le beraber bulunan afişe Fatma ile bunlara yataklık eden Hakkı da gözüaltına alınarak adliyeye sevk edilmişlerdir.¹⁰⁵

İskilip ve Tosya mıntıkasında iki seneden beri eşkıyalık yapan Borbor oğullarından Sadık, sahip olduğu silah ve cephanesiyle birlikte Tosya Jandarma Takım Kumandanlığı'nca ele geçirilmiştir. Yine eşkıya Eğri Ahmet'in arkadaşlarından olan ve Çerkeş'in Beytedi karyesi ahalisinden Süvari oğlu Mustafa üzerindeki Rus mavzeri ve cephanesiyle beraber Ahmet Çavuş müfrezesi tarafından ölü olarak ele geçirilmiştir.¹⁰⁶

Tosya kazası ahalisinden eşkıyalık faaliyetlerinden dolayı idama mahkûm edilmiş olan Güdük oğlu Ömer, jandarma tarafından aranmaktaydı. Son olarak Ömer, jandarma efradından Abdülkerim oğlu Hasan'ı yaralayarak izini kaybettirmişti. Yapılan takip sonrasında Ömer, Tosya kazasına bağlı Kargı nahiyesinde müfrezeye kumandanı Ahmet, Süvari İsmail, Ali oğlu Osman, Mehmet oğlu Mehmet ve Bekir oğlu Osman'ın pususundan kurtulamamıştır. Ömer, sahip olduğu şişhane tabir olunan tek dolmalık tüfeği ve birkaç kurşundan ibaret bulunan cephanesiyle birlikte ele geçirilmiş ve hakkında gerekli olan işlemler yapıldıktan sonra Tosya Divan-ı Harp Şubesi'ne sevk edilmiştir.¹⁰⁷

İnebolu'da hayli vakitten beri firar etmiş olan Topçu oğullarından Mustafa oğlu Ahmet ve arkadaşları Gürcü İbrahim ile Abdullah, jandarma tarafından aranmaktaydı. Jandarma takip müfrezesi tarafından Dağköy civarında sıkıştırılan zanlılar jandarmayla çatışmaya girmişlerdir. Çıkan çatışma sonrasında Ahmet ölü, arkadaşı Abdullah ise sağ olarak yakalanmıştır. İbrahim, çıkan çatışma sonrasında kaçtıysa da jandarma her yerde kendisini aramaktadır. İnebolu Kaymakamlığı'ndan bildirilmiştir.¹⁰⁸

Karaveli karyesinden Gaffur oğlu Hüseyin'in oğulları Mustafa ve Numan ile Küle oğlu Sadık, cumartesi gecesi saat sekiz sularında, Beşti karyesinden Ceryan oğlu Mustafa'nın evini bastılar. Zanlılar evden aldıkları nakit para ve bazı eşyalarla

¹⁰⁵ Kastamonu, Nu: 2232, (7 Kanun-ı sani, 1918), s. 1.

¹⁰⁶ Kastamonu, Nu: 2237, (11 Şubat 1918), s. 1.

¹⁰⁷ Kastamonu, Nu: 2238, (18 Şubat 1918), s. 1.

¹⁰⁸ Kastamonu, Nu: 2244, (2 Nisan 1918), s. 1.

birlikte kaçmışlardır. Birkaç gece sonra karye-i mezkûreden Bakırcı oğlu Mustafa'nın da hanesini basarak yirmi lira miktarı parasıyla bazı eşyalarını ve arı kovanından ikisinin içindeki balları gasp ettiler. Bu olaylar sonrasında jandarma zanlıların peşine düşmüş ve kısa sürede zanlılar yakalanmıştır.¹⁰⁹

İskilip takip müfrezelerinden gördükleri tazyik üzerine Tosya'ya geçerek Kil köyü ve civarında çeşitli suçlar işleyen Cingöz ve adamlarıyla, Tosya Jandarma Müfrezesi, cuma günü Tosya'nın Mağmulağaç karyesi üzerinde karşılaşmışlardır. Cingöz ve adamları teslim olmayınca taraflar arasında çatışma yaşanmıştır. Yaşanan çatışma sonrasında, bunlardan karye-i mezkûre ahalisinden asker firarisi Kahveci oğlu Şaban'la, Cedir oğlu Seyit ve Kil köyünden Hüseyin sağ olarak yakalanmışlardır. Yaralı olarak kaçan bir kişiye aranmaktadır. Vilayet Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.¹¹⁰

Cingöz ile adamlarından İskilipli Gıcık Hüseyin, İskilip kazasında pek çok eşkıyalık faaliyetlerine karışmışlardı. Daha sonra İskilip'ten Tosya mıntikasına geçen bu kişiler, Kil köyüyle İskilip arasındaki yol üzerinde birtakım yolcuları çevirerek üzerlerindeki mevcut paraları ve eşyaları gasp etmişlerdir. Ayrıca iki muhaciri katleden eşkıya Cingöz ile arkadaşı İskilipli Gıcık Hüseyin, İskilip müfrezesiyle de çatışmaya girmişlerdir. Yaşanan çatışmada Cingöz ile Hüseyin ölü olarak ele geçirilmiştir. Çatışmada Cingöz'ün adamlarının geri kalanı ise bir yolunu bularak kaçmışlardır. Kaçan bu kişilerin jandarma tarafından takip edildiği ve yakalanmalarının an meselesi olduğu vilayet Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan ifade olunmuştur.¹¹¹

Bodanak Mehmet ile adamları, bir vakitten beri Gerze kazası dâhilinde eşkıyalık yapmaktaydılar. Kumandan Cemal Bey'in büyük gayretleri neticesinde Mehmet ve arkadaşları köşeye sıkıştırılmıştır. Jandarmaya silahla mukabele eden Mehmet, ölü olarak ele geçirilmiştir. Cemal Bey'in gayret ve cesareti valilik makamınca takdir edilmiştir.¹¹²

¹⁰⁹ Kastamonu, Nu: 2244, (2 Nisan 1918), s. 1.

¹¹⁰ Kastamonu, Nu: 2252, (27 Mayıs 1918), s. 1.

¹¹¹ Kastamonu, Nu: 2258, (8 Temmuz 1918), s. 2.

¹¹² Kastamonu, Nu: 2177, (21 Teşrin-i sani 1916), s. 1.

Sinop'un Ayancık kazasında eşkıyalık yapan Cebeci oğlu Hasan, jandarma müfrezesiyle girdiği ve yaklaşık dokuz saat süren çatışmadan sonra ölü olarak ele geçirilmiştir.¹¹³

Çökeli Salih ile Parmaksız Sarı Hasan yanlarına aldıkları iki şahısla birlikte, bir müddetten beri Sinop ile Boyabat arasında eşkıyalık yapmaktaydılar. Bu şahısların yakalanması için takip müfrezesi görevlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonrasında eşkıyalara ulaşılmış ve bunlardan biri ölü diğer üçü ise sağ olarak ele geçirilmişlerdir. Takip müfrezelerimizin az bir zaman zarfında gösterdikleri muvaffakiyet şayan-ı takdirdir.¹¹⁴

Geçen teşrin-i evvelin yirmi yedinci cumartesi geces, Abdüs namıyla meşhur olan Gök oğullarından Hasan oğlu Abdullah, Boyabat'ın Zaim karyesinde ikamet eden ve makam-ı muhacirinden olan Hundur oğlu Süleyman'ın evini bastı. Abdullah, Süleyman'a birtakım işkenceler yaptıktan sonra bacağından vurarak kaçmıştır. Hisarcık karakol müfrezesinin takibatı sonrasında yeri tespit edilen Abdullah, müfrezenin teslim ol çağrısına silahla karşılık vermiştir. Çıkan çatışmada zanlı hayatını kaybetmiştir. Zanlının ölü olarak ele geçirildiği Sinop Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.¹¹⁵

Mükerrer asker firarilerinden olup eşkıyalığı huy edinmiş olan Boyabat'ın Okçu Mehmetli karyesinden ve Tatar oğullarından Hasan oğlu Hüseyin, yapılan ihbar neticesinde jandarma tarafından takip edilmekteydi. Son olarak Hüseyin'in Çeltikçikıran karyesinden Gılman oğlu Ahmet Çavuş'un zevcesi Üzümlü'nün hanesine girdiği tespit edilmiştir. Boyabat bölük kumandanı Niyazi Efendi'nin müfrezesi, saklandığı evi basarak bir adet Yunan tüfeği ve dokuz cephanesiyle birlikte Hüseyin'i ölü olarak ele geçirmiştir.¹¹⁶

Vezirköprü ve Boyabat kazaları dâhilinde bir vakitten beri eşkıyalık yapan ve hakkında kesinleşmiş cezaları olduğu halde firari olan Serdar oğullarından İbrahim, Boyabat jandarmasınca aranmaktaydı. Boyabat Jandarma Bölük Kumandanlığı'nın

¹¹³ Köroğlu, Nu: 220, (4 Temmuz 1329), s. 2.

¹¹⁴ Kastamonu, Nu: 2216, (17 Eylül 1917), s. 1.

¹¹⁵ Kastamonu, Nu: 2238, (18 Şubat 1918), s. 1.

¹¹⁶ Kastamonu, Nu: 2239, (25 Şubat 1918), s. 1.

emrindeki jandarmalar tarafından yapılan çalışmalar sonrasında İbrahim, silahıyla birlikte sağ olarak ele geçirilmiştir.¹¹⁷

Gerze'nin Dudaman karyesinden Molla İbrahim, bir seneden beri Gerze etrafında eşkıyalık yapmaktaydı. Molla İbrahim yapılan çalışmalar sonrasında evinde, jandarma Şakir Çavuş müfrezesi tarafından sıkıştırılmıştır. Gece saat ikide başlayan çatışma sabah dokuza kadar devam etmiştir. Jandarma efradından ölü ve yaralının olmadığı çatışma sonrasında Molla İbrahim başından vurulmuş ve ölü olarak ele geçirilmiştir.¹¹⁸

Eşkîya Zekeriya'nın arkadaşlarından ve Boyabat kazasının Cuma karyesinden Bektaşî oğlu Hasan ile arkadaşı asker firarilerinden Deli Osman, Cuma karyesinde sağ olarak yakalanmışlardır. Çerkeş'in Mecidiye nahiyesinin Teke karyesinden İsmail Recep dahi Teke karyesi civarında ölü olarak elde edilmiştir.¹¹⁹

Bir vakitten beri Boyabat kazası havalisinde eşkıyalık yapmakta olan, meşhur çete reisi Mehmet Pehlivan ile adamlarından Gürcü Ali, Perinek Ahmet, Karacaviranlı Zekeriya, Kalayez Mustafa, Deli Ahmet, Abaza Ömer, Kürt'ün oğlu Hüseyin, Tarakçı karyesinden Cemal ve Adil karyesinden Ahmet adliyyeye gelerek teslim olmuşlardır. Ayrıca, Taşköprü havalisinde eşkıyalık yapan, Oymaağaç Sekü karyesinden Fettah oğlu Osman, Gökbilal karyesinden Mehmet oğlu Emrullah, Hasan oğlu Hasan, Boyabat'ın Yılanlı karyesinden Bekir oğlu Salih, Düzce kazasının Süvaritepe karyesinden Hanas oğlu Mustafa, Safranbolu'nun Lulama karyesinden Ali oğlu Mehmet ve Akseke karyesinden Mustafa oğlu Hüseyin de adliyyeye teslim olmuşlardır.¹²⁰

Bir grup eşkıya, geçenlerde Çerkeş'in Soğanlı karyesinden Sarı Kethüda oğlu Mustafa ve İmamoğlu Bekir ile Araç'ın Kür karyesinden Çehlevan oğlu Hüsnü Efendi'nin zorla evlerine girerek bazı eşyalarını gasp ettiler. Yapılan araştırmada bu eşkıyaların Çerkeş'in Ovacık nahiyesinin Yaka karyesinden Bayram, Hüseyin, İmamoğlu Ahmet, Ali Usta oğlu Nuri ve Dolap karyesinden Vehbi oğlu Yusuf

¹¹⁷ Kastamonu, Nu: 2239, (25 Şubat 1918), s. 1.

¹¹⁸ Kastamonu, Nu: 2242, (18 Mart 1918), s. 1.

¹¹⁹ Kastamonu, Nu: 2252, (27 Mayıs 1918), s. 1.

¹²⁰ Kastamonu, Nu: 2264, (19 ağustos 1918), s. 1.

olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan Ahmet, Nuri ve Yusuf Çerkeş bölük kumandan vekili Eşref Efendi müfrezesi tarafından sağ olarak yakalanmıştır. Diğerlerinin yakalanması için takiplerine şiddetle devam edilmektedir.¹²¹

Emekli zabıtalardan olan Boyabat'ın Kurtsaray karyesinden Mustafa Ağa'nın Karapazar ormanında önüne çıkılarak parası ve eşyası zorla gasp edilmiştir. Mustafa Ağa'yı, Kuranlı karyesinden Abbas oğlu Numan, Ziya oğlu Abdurrahman, asker firarisinden Ömer oğlu Emin ve Himmetoğlu karyesinden Ali oğlu Topal Hüseyin'in gasp ettiği tespit edilmiştir. Bunun üzerine jandarmalar tarafından isimleri geçen eşkıyalar takip edilmişler ve zorla el koydukları eşyalarla birlikte yakalanarak adliyeye teslim edilmişlerdir. Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.¹²²

Asker ve hapisane firarilerinin karıştıkları olaylarda olduğu gibi, yaşanan eşkıyalık olaylarının temel nedeni devletin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi sıkıntılardır. Başbozuk firarî takımı, işsiz güçsüz serserilikle meşgul olan eşkıya takımıyla çoğu zaman birlikte hareket etmiş ve gayri meşru yollardan insanların canlarına ve mallarına kastetmişlerdir.

Bu olaylar aynı zamanda toplumsal yozlaşmanın bir göstergesidir. Yaşanan eşkıyalık hadiseleri sadece gaspla sınırlı kalmamış beraberinde pek çok insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Ayrıca toplum fertlerinin ırz ve namus güvenliği de tehlikeye düşmüştür. Bu olayları engellemek isteyen güvenlik güçleri oldukça sıkıntılı durumlara maruz kalmışlardır. Güvenlik güçlerine teslim olmak istemeyen eşkıya ile yaşanan çatışmalarda pek çok eşkıya ve güvenlik mensubu hayatını kaybetmiştir.

3.2.6. Kundaklama Hadiseleri

Dönemin gazetelerinde binalarda kullanılan malzemenin genelde ahşap olması nedeniyle olsa gerek, yangınlarla ilgili pek çok olayın yer aldığı görülmektedir. Araştırma konusuna giren kundaklama olaylarına ise basında oldukça az yer almıştır. Aşağıda bu olaylardan önemlilerine değinilmiştir.

¹²¹ Kastamonu, Nu: 2223, (5 Teşrin-i sani 1917), s. 1.

¹²² Kastamonu, Nu: 2270, (30 Eylül 1918), s. 1.

İnebolu Kaymakamlığı'ndan alınan bilgiye göre, geçen pazartesi günü, İnebolu'da, Bedri oğlu Remzinin evinin önündeki odunlardan başlayarak bütün eve yayılan bir yangın meydana gelmişti. Yangının bir tarla davası nedeniyle çıkarıldığının iddia edilmesi üzerine polis, olaya müdahale etmiştir. Kendisinden şüphelenilen ve aralarında Kazancıoğlu Osman'ında bulunduğu zanlılar, ifadeleri alındıktan sonra adliyeye sevk edilmişlerdir.¹²³

Boyabat kazasının Bekirli karyesi civarında Karakaya ormanlık alanında yangın çıkmıştır. Yangının, Bekirli karyesinde ikamet eden çobanlardan Hasan ve Kara Halil oğlu Ali tarafından çıkarıldığı anlaşılmıştır. Güvenlik güçleri derhal yangına müdahale ederek yangını söndürdüler. Hasan ve Ali karakolda ifadeleri alındıktan sonra adliyeye sevk edildi.¹²⁴

Temmuzun yirmi üçüncü günü, Çankırı'nın Şıh Osman karyesinden Müftüzade Salih Havacı'nın evinde, yangın meydana gelmiştir. Yangın, kısa sürede etrafındaki üç eve de sıçramış ve evler içindeki eşyalarıyla birlikte kullanılamaz hale gelmişlerdir. Yapılan tahkikat sonrasında yangının Zaim oğlu Mehmet ve eşi tarafından kasten çıkarıldığı anlaşılmıştır. Zanlılarla ilgili gerekli işlemler yapıldıktan sonra adliyeye sevk edilmişlerdir. Çankırı Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.¹²⁵

Dönemin gazetelerine yansıyan kundaklama olaylarının genelde şahsî husumetlerden kaynaklandığı görülmektedir. Yangınların bir kısmı da tarla açmak amacıyla çıkarılmıştır.

3.2.7. Kaçırma ve Irza Saldırı Olayları

Basına yansıyan II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayeti asayiş olayları içerisinde, kız ve kadın kaçırma ile namusa yönelik işlenen suçlara da rastlanılmaktadır. Bu türden olayların eşkıyalık olaylarıyla bağı olduğu gibi şahsî husumetler ve gönül bağından da kaynaklanabileceği verilen örneklerde görülmektedir. Dönemin önemli olayları aşağıda ifade edilmiştir.

¹²³ Kastamonu, Nu: 1971, (2 Kanun-ı evvel 1912), s. 1.

¹²⁴ Kastamonu, Nu: 1994, (12 Mayıs 1913), s. 1.

¹²⁵ Kastamonu, Nu: 2163, (8 Ağustos 1916), s. 1.

Safranbolu Jandarma Kumandanlığı'ndan bildirildiğine göre, Safranbolu'nun Köşeler karyesinden asker A. O'nun eşi Z'yi zorla kaçıran, Eflani nahiyesinin Çukurviran karyesinden B. Ş. oğlu S. yakalanmıştır.¹²⁶

Zabıt jurnallerinden anlaşıldığına göre, Safranbolu'da C.nin kızı Ş'yi evinden kaçıran Şeyhler karyesinden G. oğlu Mustafa ve 5 adamı yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir.¹²⁷

İnebolu Kaymakamlığı'ndan verilen bilgiye göre, İnebolu'da U. oğlu H.'nin kızı K. kaçırıldı. K.nın, İnebolu'nun Şeyh Ömer karyesinden K. oğlu T. bin İ. ve adamları tarafından zorla kaçırıldığı ihbarı üzerine, kısa sürede zanlılara yakalanmıştır. Zanlılar, haklarında gerekli tutanaklar düzenlendikten sonra adliyeye sevk edilmişlerdir.¹²⁸

1913 yılı Eylül ayının 29. günü, Safranbolu'nun Eflani bölgesinde çok sayıda sabıkası olan H. oğlu İ., askerliğini yapan H. oğlu T'in eşini zorla kaçırdı. Bunun üzerine harekete geçen jandarma birliği, kısa sürede İ.'in yerini tespit etmiştir. Teslim olmaya yanaşmayan İ., askere silahla mukabele etmiştir. Çatışma esnasında piyadelerden A. oğlu H.'in sol ayağını kurşun sıyrarak geçmiş, zanlı İbrahim ise, elinden vurularak teslim olmak zorunda kalmıştır.¹²⁹

Yaşanan bu türden olayların önemli bir bölümüne basında açıkça yer verilmediği anlaşılmaktadır. Asayiş olaylarının değerlendirilmesi başlığı altında görüleceği üzere, aylık ve üç aylık suçlarla ilgili istatistiklerde cinsel temalı suç olaylarının oldukça yaygın olduğu görülecektir. Bu durum Osmanlı son dönemi toplumunda ahlakî yapıda önemli bozuklukların yaşandığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2.8. Toplumsal Olaylar

II. Meşrutiyet döneminde basına yansıyan tek toplumsal olay, 1913 yılı Ağustos ayında Tosya'da yaşanan hadisedir. Bu hadise dışında kitle olayına

¹²⁶ Kastamonu, Nu: 1976, (6 Kanun-u sani 1913), s. 2.

¹²⁷ Kastamonu, Nu: 1996, (26 Mayıs 1913), s. 1.

¹²⁸ Kastamonu, Nu: 2018, (27 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

¹²⁹ Kastamonu, Nu: 2018, (27 Teşrin-i evvel 1913), s. 1.

rastlanılmamıştır. Bu olay ayrıntılı bir şekilde Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinde yer almıştır.

3.2.8.1. Tosya Olayı

Tosya'da kurulan panayır münasebetiyle 13 Ağustos 1913 günü Cuma namazından sonra Mektep-i Rüştîye'nin bahçesinde ilan edilen program çerçevesince güreş yapmak ve konferanslar vermek ve donanmaya destek olmak için müzayedeler yapılacaktı.¹³⁰ Bu programın önemini kavrayamayan cahil halktan sayıları birkaç yüzü bulan bir topluluk kargaşaya neden olmuştur. Bu karışıklık esnasında bir polis memuru yaralanmış ve bazı kimseler de taşkınlık yapanlar tarafından darp edilmişti. Karışıklıktan yararlanmak isteyen bir grup olay yerinden uzaklaşarak hükümet konağına giden kaymakam ve memurları takip ederek taciz etme cüretinde bulundular. Güvenlik güçlerinin müdahale etmesi üzerine gruptan bazıları eylemlerinden vazgeçtiyse de tekrar toplanan bir kalabalık telgrafhaneye giderek, mahkeme azalarından Faik Efendi ve kazada görevli bazı memurları istemediklerini beyan eden telgrafi, vilayet valisine gönderdiler.

Valilikten telgrafa verilen cevapta, yapılan eylemin yanlış olduğu, bu şekilde hiçbir memurun görevden el çektirilemeyeceği ve kanunsuz eylem yapan kalabalığın bir an önce eylemi bırakması gerektiği ifade edilmiştir. Telgrafta, eğer eylemden vazgeçilmezse, kanuna aykırı toplantı ve eylem yapmakla ilgili nizamnamenin hükümlerinin tatbik edilmesi gerektiği güvenlik güçlerine bildirilmiştir. Telgrafhanede bulunan redif taburu komutanı verilen talimat doğrultusunda harekete geçerek herhangi bir olumsuzluğa sebebiyet vermeden akşam saatlerinde kalabalığı dağıtmıştır.

Bu olaylar üzerine vilayet memurlarından Mümin Efendi ile jandarma bölük komutanı derhal yola çıkarılmıştır. Bir gün sonrada mülkiye meclis başkâtibi Mehmet Besim Efendi ile bir polis komiseri Tosya'ya gönderildiler. Bir gün sonra Tosya Kaymakamlığı ve tahkik memuru Mümin Efendiden gelen telgraflarda Tosya'da hayatın normal seyrinde devam ettiği ifade edilmiştir.¹³¹

¹³⁰ Köroğlu gazetesinde bu amaçla yapılan etkinliklerde bir adet yarış atının açık artırmayla satışa sunulduğu ifade edilerek, olaylarında bu esnada patlak verdiği ifade edilmiştir. Köroğlu, Nu: 90, (19 Ağustos 1326), s. 2.

¹³¹ Kastamonu, Nu: 1855, (30 Ağustos 1910), s. 2.

3.3. ASAYİŞ OLAYLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kastamonu vilayetinin II. Meşrutiyet Dönemi asayiş durumu, sadece basına yansıyan asayiş olaylarının ifade edilmesiyle tespit edilmez. Çünkü dönemin yerel basını asayiş olaylarını siyasî ve sosyal gelişmelere göre değerlendirmiştir. Örneğin, meşrutiyetin ilanını takip eden birkaç yıl zarfında neredeyse basında asayiş olayına hiç yer verilmemiştir. Aynı zamanda basına yansıyan olaylar, genelde failleri tespit edilen asayiş hadiselerinden ibarettir. Savaş yıllarında genelde asker firarîlerinin yakalanmasıyla ilgili haberlere yer verilerek günlük hayatın akışı içerisindeki problemlere değinilmemesi de bu durumun açık bir göstergesidir.¹³²

Kastamonu vilayetinin güvenlik durumunun tam anlamıyla anlaşılabilmesi için basına yansıyan olayların yanında, yine basında yer alan suç istatistiklerinin de irdelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla işlenen suçlarla ilgili basında yer alan, aylık ve yıllık veriler doğrultusunda, vilayetin güvenlik ve asayiş durumu değerlendirilecektir.

Kastamonu vilayetinin geneliyle ilgili aşağıda bir aylık, üç aylık ve yıllık zaman dilimlerinde yaşanan hadiselerin dökümleri verilmektedir. Bu listelerden elde edilen veriler sayesinde, dönemin güvenlik ve asayiş durumu daha açık bir şekilde ortaya konulabilmektedir. Kastamonu Polis Müdürlüğü ve Kastamonu Bidayet Mahkemesi tarafından dönemin gazetelerine verilen suç istatistikleri gazetelere yansıyan hadiselerin genel güvenlik durumunu ifade etmede ne denli yetersiz olduğunun bir göstergesidir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kastamonu vilayetinin güvenlik durumunun tam olarak anlaşılabilmesi için yıllık, üç aylık ve aylık olarak, işlenen suçlarla ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

¹³² Güvenlik güçlerinin ve mahkemelerin işlenen suçlarla ilgili istatistikleri incelendiğinde, basına yansıyan olayların gerçekleşen olaylara kıyasla oldukça az sayıda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2. 1910 Yılı'nın Eylül Ayında Kastamonu Vilayetinde Meydana Gelen Vukuatlar.¹³³

İşlenen Suçun Cinsi	Kastamo	Cide	İnebolu	Tosya	Çankırı	Safranbo	Sinop	Boyabat	Ayancık	Toplam
Cinayet	1	3	3	1	3	1	-	-	-	12
Tutuklu Firarı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Cerh	-	3	1	3	-	-	2	1	1	11
Yağma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Darp	-	3	-	1	-	-	-	-	-	4
Kız Kaçırma	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Hayvan Hırsızlığı	-	-	1	-	-	-	12	9	-	22
Zanlıyı Saklamak	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Kundaklama	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2
Namusa Tasallut	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Devriyeye Taarruz	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	2	9	7	6	-	1	19	10	1	58

Tablo 3.2'de, 1910 yılı Eylül ayı olmak üzere, bir ay içerisinde vilayet genelinde yaşanan adli olaylar ve bu olayların türlerine göre dağılımı görülmektedir. Bir ay içerisinde Kastamonu genelinde 12 cinayet işlenmiştir. İşlenen cinayetlerin önemli bir bölümü sınır anlaşmazlıkları, şahsi ve ailevi husumetler nedeniyledir. Yine aynı nedenlerle 11 yaralama hadisesinin meydana geldiği görülmektedir. İşlenen suçlarda en başta hırsızlık ve özellikle hayvan hırsızlığı öne çıkmıştır. Bir ay içerisinde 22 hayvan hırsızlığı güvenlik güçlerince kayıt altına alınmıştır. Aynı ay içerisinde, 2 olay zanlıları güvenlik güçlerinden kaçırma, 4 darp, 2 kundaklama, 1 devriyeye taarruz ve 2 cinsel suçlar olmak üzere toplamda 58 asayiş olayı gözlemlenmiştir. Güvenlik güçleri tarafından Kastamonu gazetesine verilen bu bilgiler doğrultusunda, vilayetin genel asayiş durumu hakkında genel bir kanaate ulaşılabilmektedir.

¹³³ Kastamonu, Nu: 1876, (2 Kanun-ı sâni 1910), s. 3.

Tablo 3.3. 1909 Yılı Temmuz Ayında Kastamonu Vilayetinde İşlenen Suçlar.¹³⁴

Yer	Suç	Olay
Tosya	Cinayet	Hasan oğlu Hüseyin, evinin önüne mercimek serdiği gerekçesiyle Ali oğlu Abdüh'ün kızı Hava ile tartışmış ve kadını göğsünden bıçakla yaralayarak öldürmüştür.
Taşköprü'nün Yavic Karyesi	Yaralama	Şişman oğlu Mehmet, Pattabanoğlu Kadir'in kızını istemiş ancak Kadir, kızını bir başkasıyla nikâhlamıştır. Bunun üzerine aralarında husumet ortaya çıkmıştır. Daha sonra aralarında meydana gelen tartışma sonrası Mehmet silahıyla Kadir'i sol kasığından yaralamıştır.
Taşköprü'nün Çelebi Köyü	Hırsızlık Darp	Emir oğlu Mehmet, aralarında önceden meydana gelmiş olan hırsızlık olayı nedeniyle Emir oğlu Mustafa'nın zevcesini, karşılaştığı karye yakınlarında feci şekilde darp etmiştir.
Safranbolu	-	İlyas oğlu Recep ile Mustafa yakalandılar.
Safranbolu'nun Yazı Köyü	Kaza	Deli oğlu Mehmet Ali ile Deli oğlu İsmail kaza yaptılar.
İskilip'in Balçık Köyü	Cinayet	Taşköprülü İdris oğlu Fatih ile kendisine yardım eden Balçık köyünden arkadaşları Çil Ağa'nın oğlu Hüseyin ve Sait, İskilip'in Balçık Karyesinden, Ahmet'in kızı Döne'yi, zorla kaçırırken, çığlık seslerini duyan babası Ahmet, zanlıların peşinden gitti. Zanlılar peşlerinden gelen Ahmet'i silahla alından vurarak öldürdüler. Zanlılardan Fatih yakalanmış diğerleri ise aranılmaktalar.
Daday Eflani nahiyesi, Akviran Köyü	Cinayet	Kalyoncu oğlu Mehmet'in Süleyman, ekin tarlasında hayvan otlatığı gerekçesiyle sol bacağına bıçakla yaralanarak öldürülmüştür. Zanlılar adliye sevk edilmişlerdir.
İnebolu'nun Şeyh Ömer Köyü	Namus Davası	Kalfa oğlu Mehmet'in aynı Köyden Madenci kızı Zehra'ya tecavüz ettiği iddiası üzerine tetkik ve takibat yapılmaktadır.
İnebolu	Namus Davası	Zir oğlu Veli, Zir oğlu İbrahim'in Şükrü'ye zorla fili livatada bulunduğu iddiası üzerine gözaltına alınan Veli adliye sevk edilmiştir.
Küre'nin Sipahiler Köyü	Namus Davası	Aralarında yaşanan uygunsuz durum nedeniyle, Çavuş oğlu Mustafa'nın kızı Cemile, Karanlık oğlu Hasan'ın kızı Safiye'nin bekâretine zarar vermiş bu nedenle ikisi de adliye sevk edilmişlerdir.
Küre'nin Deresonu Köyü	Tecavüz	Murat'ın oğullarından Mustafa ve Salih, Hasan oğlu Osman'ın iki kızını kaçırarak zorla tecavüzde bulunmuşlardır. Bunun üzerine haklarında tahkikat başlatılmıştır.
Küre'nin İricik Köyü	Tecavüz	Rıza oğlu Mehmet'in Ahmet, Rıza oğlu Numan'ın kızı Raşide'ye tecavüz ettiği iddiasıyla hakkında tahkikat başlatılmıştır.
Sinop	Yaralama	Reji idaresinde çalışan Mehmet, Boşnak oğlu Hasan bin Ahmet ile daha önceden aralarında meydana gelen tartışma sonrasında Ahmet'in yolunu keserek, bıçakla kafasından ve kollarından ağır şekilde yaraladı. Mehmet olaydan sonra firar ettiyse de kısa sürede yakalanarak adliye sevk edilmiştir. Ağır yaralanan Ahmet bir ay hastanede tedavi göerek sağlığına kavuşmuştur.
Boyabat'ın Hocalar Köyü	Yaralama	Ali Efendi'nin oğlu Mustafa, Kel Ali oğlu Osman'ın hayvanlarını tarlasına sokması nedeniyle Osman'ı bıçakla koltuk altından yaraladı. Mustafa, suç aletiyle birlikte yakalanarak adliye sevk edilmiştir.
Boyabat	Yangın	Zincirlikuyu mahallesinden Darendeli zadenin damadı Hacı Musa'nın, Oturmuş olduğu evini miras meselesi yüzünden kasten ateşe verdiği yapılan tahkikatla anlaşılmıştır. Bunun üzerine hakkında düzenlenen raporla birlikte adliye sevk edilmiştir.
Boyabat'ın Hisarcık Köyü	Fiili Livata	Hatip oğlu Yakup Bin Mehmet ve Hakkı oğlu Ali Bin Abdullah köyün yakınlarındaki çalılıkta Osman Bekir'in Ahmet'e fiili liva tada bulunmuşlardır. Zanlılar firar etmişler ancak kısa sürede yakalanmışlardır.
Boyabat Şadili Karyesi	Yaralama	Şadili köyünden Osman oğlu Hasan, Cuma köyünden İmamoğlu Hüseyin'i aralarında önceden meydana gelmiş olan su meselesi nedeniyle silahıyla vurarak ağır şekilde yaralamıştır. Hasan suç aletiyle birlikte yakalanarak adliye sevk edilmiştir.

¹³⁴ Kastamonu, Nu: 1861, (10 Teşrin-i evvel 1910), s. 3.

Tablo 3.3'e göre, Kastamonu vilayetinin genelinde bir ayda, 3 cinayet, 5 yaralama, 1 hırsızlık, 1 kundaklama ve 6 cinsel suçlar olmak üzere, toplamda 16 adet suç adliyeye intikal etmiştir. Aynı yılın üç aylık suç istatistiklerinin sancaklara göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.4. Kastamonu Sancağında 1910 Yılı Temmuz, Ağustos ve Eylül Aylarında İşlenen Suçlar¹³⁵

Olay Yeri	Olayın Cinsi	Olay Raporu
Kastamonu Akkaya Köyü	Cinayet	Hasan, Hidayet ve eşi Nefise'ye tarlasında hayvan otlattıkları iddiasıyla saldırarak Hidayetin ölümüne, Nefise'nin ise yaralanmasına neden olmuştur.
Devrekani	Haneye Tecavüz	Ahi Çelebi mahallesinden Kethüda oğlu Hüseyin, Kuyucuklu oğlu Abdurrah'man'ın evine silah zoruyla girerek tehdit etmiştir.
İnebolu'nun Küre	Cinayet	Çarıklı oğlu Hüseyin, eşi Şerife'yi iffetsizlik yaptığı iddiasıyla öldürmüştür.
İnebolu'nun Küre Nahiyesi	Namusa Tasallut	Hatip oğlu Raşit ve arkadaşları, Şahin oğlu Kamil ve eşi Halime'ye saldırarak ırzlarına geçmek istemişlerdir.
İnebolu'nun Küre Nahiyesi	Namusa Tasallut	Karaş oğlu Ahmet, Nimet oğlu Kamil'in eşi Raşide'nin namusuna tasallutta bulunmuştur.
İnebolu	Silahlı Saldırı	İnebolu Hatip Ağa mahallesinden Çalık oğlu Mehmet Ali, Laz oğlu İsmail'e öldürmek amacıyla silahla saldırmıştır.
İnebolu	Cinayet	Saki oğlu Salih, Çorbacı oğlu Hakkı ve Abdüh tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.
Taşköprü	Cinayet ve yaralama	Taşköprü'nün bütün kaçakçılarından Osman, bütün denetçilerinden Emin oğlu Hüsnü, Şeyh Cemal zadenin Sırrı, Tombul oğlu Mehmet ve Küpeli oğlu Bekir'i silahıyla yaralamıştır. Bunlardan biri hayatını kaybederken üçü de yaralanmıştır.
Daday	Kaçırma	Kamil Çelebi oğlunun kızı Fatma, Tayyip oğlu Kemal ve adamları tarafından evinden zorla alınarak kaçırılmıştır.
Daday	Cinayet	Geveze oğlu Ahmet kardeşi Mustafa tarafından aralarında yaşanan bahçe tartışması nedeniyle bıçaklanarak öldürülmüştür.
Safranbolu'nun Gazi Köyü	Namusa Tasallut	Paşa oğlu Hakkı ve eşi Zeliha'ya aynı köyden Gazi oğlu Hakkı ve adamlarınca cinsel saldırıda bulunulmuştur.
Safranbolu'nun Nebi Köyü	Cinayet	Camcı oğlu Emin, Camcı oğlu Tahir ve arkadaşları tarafından öldürülmüştür.
Kozyaka	Cinayet	Kapakçı oğlu Kemal'in kayınpederi, Göl Köyünden Çuval oğlu Hamdi tarafından, aralarında meydana gelen tartışma nedeniyle sopayla darp edilmiş ve sonrasında vefat etmiştir.
İnebolu'nun Küre Nahiyesi	Yaralama	Mehmet oğlu Mehmet, Coşkun oğlu Mustafa'yı bıçakla yaralamıştır.
İnebolu	Yaralama	Azıklı oğlu Ahmet, Mehmet ve Mustafa ile Salcı oğlu Halil arasında yaşanan kavga sonrasında Halil aldığı balta darbeleriyle yaralanmıştır.
Küre Nahiyesi	Cinayet	Reşide eşinden olmayan çocuğu doğurduktan sonra öldürmüştür.
İnebolu	Kundaklama	Abdurrahman oğlu Ömer ve Zevcesi Hacce, Gazi oğlu Hasan'ın evini kasıtlı olarak ateşe vermişlerdir. Ev tamamen yanmıştır.
Tosya	Yaralama	Şaban oğlu Recep, Çankırı'nın Dereli köyünden Ömer oğlu Ömer tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.
Daday'ın Dere Köyü	Yaralama	Mala oğlu Emin, toprak anlaşmazlığı nedeniyle Köse oğlu Hasan, Ahmet ve Arkadaşları tarafından tabanca kurşunuyla yaralanmıştır.
Safranbolu	Kundaklama	Çiçek oğlu Mehmet, Çiçek oğlu Mustafa'nın malını ateşe vermiştir.
Safranbolu	Namusa Tasallut	Yazıcı oğullarından Recep ve arkadaşları, Dere köyünden Mahzar oğlunun kızı Ayşe'nin zorla ırzına geçmişlerdir.
Cide	Cinayet	Hacı oğlu İsmail'in oğlu Ahmet'in, Hacı oğlu Mustafa ve Çatak oğlu Şaban tarafın burnu ve dili kesildikten sonra öldürüldüğü anlaşılmıştır.
Cide'nin Memiş köyü	Yaralama	Hidayet oğlu Hidayet, Hidayet oğlu kel Hasan'ı incir toplama meselesinden dolayı meydana gelen kavga esnasında şimşir sopa ile başından yaralamıştır.

¹³⁵ Kastamonu, Nu: 1871, (26 Kanun-u evvel 1910), s. 3.

Tablo 3.5. Çankırı ve Sinop Sancaklarında 1910 Yılıının Temmuz, Ağustos ve Eylül Aylarında İşlenen Suçlar¹³⁶

Çankırı'nın Çiçek köyü	Cinayet	Çankırı'nın Çiçek köyünden Hasan'ın kızı Feride, aynı köyden Hacı oğlu Yusuf tarafından dövülerek öldürülmüştür.
Çankırı'nın Dikenli Köyü	Cinayet	Çankırı'nın Dikenli köyünden Benli oğlu Şükrü'yü Abalı oğlu Osman Çavuş, oğlu Hüseyin Ali ve biraderi Bekir önce yaralamışlar sonrada öldürmüşlerdir.
Çankırı'nın Demirci Köyü	Cinayet	Çavuş oğlu Azat, Köle oğlu Musa tarafından aralarındaki husumet nedeniyle öldürülmüştür.
Çankırı	Kavga	Hacı oğlu Hasan ve karısı ile Tefik Hoca oğlu arasındaki alacak verecek meselesi nedeniyle yaşanan kavga büyümeden engellenmiştir.
Sinop'un Hasandere Köyü	Yaralama	Saka oğlu Mevlit ile Çaylı oğlu Salim arasında yaşanan kavga esnasında Salim sol kolundan tabancayla vurulmuştur.
Sinop	Cinayet	Kimliği belirlenemeyen bir kişi, Kara Bekir köyünden Hasan oğlu Recep'i Cuma çıkışında katletmiştir.
Sinop	Yaralama	Süleyman oğlu Cemil'in oğlu Hasan, Sait oğlu Arap Rafet'i yaralamıştır.
Ayancık	Yaralama	Taşçı oğlu Hüseyin Onbaşı, Taşçı oğlu Recep'i kestane toplama meselesi nedeniyle çıkan tartışma sonrasında bıçakla yaralamıştır.
Sinop	Darp	Mustafa Usta'nın kayın pederi Mısırlı oğlu Hasan ve eşi Hatice uygunsuz durumları nedeniyle darp edilmişlerdir.
Boyabat	Yaralama	Torbacı oğlu Mustafa, kardeşi Hasan'ı mahsul paylaşımında yaşanan anlaşmazlık sonrasında bıçakla yaralamıştır.
Boyabat	Cinayet	Çolağın Hasan ve oğlu Nazif, Musa Çavuş oğlu Mehmet'i darp ederek öldürmüşlerdir.
Boyabat	Kaçırma	Şabancı oğlu Mehmet ve Recep oğlu Sağır Mehmet, Deli Bey oğlunun karısı Gülsüme'yi zorla dağa kaldırmışlardır.
Boyabat	Namusa Tasallut	Ayan oğlu İbrahim, Koca Osman oğlu Mehmet'in kızı Fatma'nın ırzına hayvan otlatırken zorla geçmiştir.
Ayancık	Yaralama	Eniştesi küçük Ahmet'i öldürmek amacıyla Recep oğlu Ahmet'in evini basarak ateş etmiş silahtan çıkan mermi Asker Yakup'un eşi Fatma'nın yaralanmasına neden olmuştur.

Tablo 3.4 ve 3.5'de Kastamonu Sancağı ile Sinop ve Çankırı sancaklarında görülen asayiş olayları tablolar halinde verilmiştir. Verilen bu tablolar incelendiğinde, üç aylık zaman diliminde 15 cinayet, 12 yaralama olayı, 7 kız ve kadın kaçırmayla cinsel suçlar, 1 haneye tecavüz, 1 kundaklama ve 1 de silahlı saldırı olayının meydana geldiği görülecektir. I. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde vilayet genelinde daha ziyade şahsi anlaşmazlıklardan ya da gasp, hırsızlık ve namus davalarından kaynaklanan suçların işlendiği görülürken, savaş yıllarında genel asayişsizlikten kaynaklanan eşkıyalık hadiselerinin daha da ön plana çıktığı görülmektedir.

¹³⁶ Kastamonu, Nu: 1871, (26 Kanun-u evvel 1910), s. 3.

Tablo 3.6. Kastamonu’da 1325 (1909) Yılına Ait Suçlar ve Bu Suçlarla İlgili Açılan Davaların Sayılarını Gösteren Cetvel.¹³⁷

Tarih	Genel Suçlar	Cinayet	Toplam
1324’ten devreden davalar	30	14	44
1325 yılında görülen dava sayısı	307	206	513
Toplam	337	220	557
1325 yılı asayiş olayları	266	176	442
1326 senesine devredilen dava sayısı	71	44	110

Tablo 3.6 incelendiğinde, II. Meşrutiyet Dönemi’nin başlarında, bir yılda meydana gelen olay ve bu olaylarla ilgili adliyelere intikal eden dava sayıları görülecektir. 1909 yılında işlenen cinayetlerin toplamda 176 olduğu düşünülürse, toplumsal güvenliğin ne denli zayıf olduğu anlaşılabacaktır. Tabloda verilen olayların sayılarına bakıldığında, bu olaylardan ancak bir kısmının basında ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 3.7. 1913 Yılında İşlenen Suçlarla İlgili İstatistik¹³⁸

Cinayet	Cinayet Dışındaki Suçlar	Adi Vakalar
246	460	329

Tablo 3.7’ye göre, 1913 yılında Kastamonu vilayetinin genelinde sadece bir yılda 246 cinayet işlenmiştir. Yaralama, hırsızlık, gasp, kundaklama, adam kaçırma ve cinsel suçlar gibi cinayet dışındaki suçların sayısı ise aynı yıl içerisinde 460’dır. Sarhoşluk, serserilik ve insanlara rahatsızlık veren durumlar olarak tabir edilen adi vakaların sayısı ise 329’dur. 1914 yılında vilayet genelinde toplam 1.035 asayiş olayı meydana gelmiştir.

¹³⁷ Kastamonu, Nu: 1832, (22 Mart 1910), s. 2.

¹³⁸ İşlenen suçlarla ilgili rakamlar, Kastamonu Bidayet Mahkemesi tarafından basına verilen rakamlardır. Burada ifade edilen adi vakalar, yaralama gasp ve hırsızlık dışındaki basit düzeydeki adliye intikal eden hadiseleri kapsamaktadır. Köroğlu, Nu: 201, 12 Mart 1330, s. 3. Kastamonu gazetesinde bu olaylardan 22 ‘sinin takip 46’sının ise henüz ihbar aşamasında olduğu ifade edilmiştir. Kastamonu, Nu: 2039, (20 Mart 1914), s. 3.

Tablo 3.8. 1916–18 Yılları Arasında İşlenen Suçlar ile Yaşanan Hukuki ve Ticari Anlaşmazlıklarla İlgili Mahkemelere İntikal Eden Dosya İstatistikleri.¹³⁹

Dava Dosyalarının Yılı	Sulh Ceza İlgili Davalar	Hukuki ve Ticari Davalar	Toplam
1916	614	914	1528
1917	536	623	1159
1918	559	793	1352
Toplam	1709	2330	4039

Tablo 3.8'e göre, 1916–18 yılları arasında yaşanan asayiş olayları ve bir takım hukukî ve ticarî anlaşmazlıklardan doğan davaların istatistiksel bilgileri görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, 1916 yılında mahkemelere 614 adli olay intikal etmiştir. 1917 yılında bu sayı 536 olarak gerçekleşmiş, 1918 yılında ise toplam 559 suç ve bu suçlara paralel olarak düzenlenen dava dosyaları mahkemelere intikal etmiştir.

Asayiş olayların basına yansımaları başlığı altında ifade edildiği gibi işlenen suçların cinsi, devletin içinde bulunduğu siyasî ve sosyal şartlara göre değişmektedir. I. Dünya Savaşı yıllarına gelene kadar şahsî husumetler, anlaşmazlıklar ve çıkar ilişkileri nedeniyle meydana gelen suç olaylarının yerini savaş yıllarında asker ve hapishane firarilerinin karışıkları olaylar almıştır. Devletin içerisinde bulunduğu siyasî, sosyal ve ekonomik durum ülkenin her yerinde olduğu gibi Kastamonu vilayetine de etki etmiş ve bu durum vilayetin güvenlik durumunun şekillenmesinde esas belirleyici unsur olmuştur.

¹³⁹ Kastamonu, Nu: 2287, (27 Kanun-ı Sani 1335), s. 2.

SONUÇ

Osmanlı Devleti yöneticileri kendilerinden önceki Türk devletlerinde olduğu gibi kamu düzeni ve intizamının sağlanmasına son derece önem vermişlerdir. Türklerin gelenek ve göreneklerinde ortak bir unsur olan adalet ve güvenlik anlayışı, Osmanlı Devleti zamanında da önemli görülmüştür. Kuruluştan itibaren toplumsal hayattaki güvenlik problemlerini ortadan kaldırmayı hedefleyen Osmanlı devlet yöneticileri bunu büyük oranda başarmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme döneminde güvenliğin sağlanmasında, idarî ve askerî teşkilatların yanında, köylerde oluşturulan mirî sistem ve şehirlerdeki esnaf teşekkülleri huzur ve güvenliğin sağlanmasında oldukça önemli roller üstlenmişlerdir.

Devlet yönetiminde adalet ve güvenliğin sağlanması yönündeki bu hassasiyet, güvenlik hizmetlerinde kurumsallaşmayı beraberinde getirmiştir. Osmanlı Beyliği döneminde ve kuruluş yıllarından itibaren imparatorluğun yıkılışına kadar geçen süre içinde emniyet hizmetlerinde önemli değişiklikler olmuştur. 1845 yılı Polis Teşkilatı'nın modern dünya standartlarına uygun tanzim edilmeye başlandığı bir yıl olmuştur. Bu tarih itibarıyla çağdaş bir Emniyet Teşkilatı'nın oluşturulması süreci hız kazanmıştır.

19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde merkezî otorite bozulmuş ve taşrada güvenlik hizmetleri neredeyse sağlanamaz hale gelmiştir. II. Mahmut yeniden merkeziyetçi bir yapı tesis etmek amacıyla valilerin yetkilerini azaltarak kolluk güçlerini merkezi teşkilatlara bağlamıştır. Bu durum merkezi yapının güçlenmesini sağlamışsa da olaylara kolluk güçlerinin yerinde ve zamanında müdahale etmesine fırsat vermemiştir. Bu nedenle çok başlı ve her biri başka merkezlerden idare edilen kolluk kuvvetlerinin yerine tek işi asayişin temini olan bir polis gücünün oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla iç güvenliğin sağlanmasında önemli gelişmeler kaydedilmişse de güvenlik hizmetlerinin pek çok makam tarafından yürütülüyor olması aksaklıklara ve problemlere neden olmuştur. 10 Nisan 1845 tarihinde "Paris Polis Müdürlüğü'nün Görevlerini Düzenleyen Kararname"

esas alınarak on yedi maddeden oluşan bir düzenleme ile teşkilatlanmaya gidilmiş ve Polis Teşkilatı resmen kurulmuştur.

Polis Teşkilatı ilk olarak İstanbul'da oluşturulmuş ve 19. yüzyılın sonlarına doğru tüm vilayetlerde teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Teşkilatın kurucu belgesi olan nizamnamenin yayınlanmasından ilk olarak yabancı elçilikler haberdar edilmiştir. Polis Nizamnamesi'nin birinci maddesi polise iç güvenlik ve asayişin sağlanmasında gerekli düzenlemeleri yapma ve uygulama yetkisi vermekteydi. Bu nedenle dönemin polis gücü oldukça geniş yetkilere sahipti.

Tanzimat'ın ilk yıllarında Kastamonu'nun bir eyalet merkezi olduğu görülmektedir. Bu dönemde Kocaeli, Bolu, Sinop ve Safranbolu sancakları Kastamonu'ya bağlıydı. Vilayetin durumu ve bağlı sancakların sayısında II. Meşrutiyet Dönemi'ne kadar sürekli değişiklikler yaşanmıştır. 1903 yılına gelindiğinde Kastamonu Vilayetinin; Kastamonu, Bolu, Sinop ve Çankırı Sancaklarıyla bunlara bağlı Kastamonu merkez, İnebolu, Safranbolu, Tosya, Taşköprü, Araç, Daday, Cide, Bolu Merkez, Ereğli, Bartın, Düzce, Hamidiye, Zonguldak, Gerede, Göynük, Mudurnu, Sinop Merkez, Boyabat, Ayancık, Çankırı Merkez ve Çerkeş kazalarından oluştuğu görülmektedir. 1907 yılında Bolu Sancağı Kastamonu vilayetinden ayrılmıştır.

Kastamonu Emniyet Müdürlüğü incelenirken sınırları çizilen çerçevede teşkilatın yapısı, görevleri ve son dönem Osmanlı Devleti bünyesinde taşrada ne gibi yapısal değişimler yaşandığı üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda, II. Meşrutiyet Dönemi'nin, bütün olumsuzluklara rağmen Polis Teşkilatı'nın yerleşip kök salması ve toplumsal güvenliği sağlamada ön plana çıkması açısından önemli bir dönem olduğu görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin modern polis teşkilatına kavuşma süreci sadece başkentle sınırlı kalmamıştır. İstanbul'da teşkilatlanma tamamlanınca vilayetlerde Polis Teşkilatının kuruluş çalışmaları başlamıştır. 1893 tarihinde 15 vilayet merkezinde polis teşkilatı kurulmuştur. Vilayet polis teşkilatı, başlangıçta ser komiserlik şeklinde düzenlenmişken zamanla polis müdürlüğüne dönüştürülmüştür.

Kaynaklarda adı geçen ilk Kastamonu vilayet baş komiseri Ruhi Efendi'dir. Ruhi Efendi Ankara'da komiser olarak görevli iken 1900 yılında Kastamonu'ya polis

baş komiseri olarak görevlendirilmiştir. Zaman içerisinde polis baş komiserlikleri yerini polis müdürlüklerine bırakmış ve bu durumuma paralel olarak 1905 yılında Harun Bey, Kastamonu'ya polis müdürü olarak atanmıştır.

Vilayet merkezi ve kazalarda üç sınıf polis görev yapmıştır. Bunlar; piyade, süvari ve sivil emniyet mensuplarıdır. Ayrıca polis silsilesi şu şekildeydi; Polis namzetliği, polis memurluğu, komiser muavinliği, komiserlik, merkez memurluğu ve polis müdürlüğü. Kastamonu Vilayeti'nin yapılanması polis müdürlüğü şeklindeydi.

Nizamnameye göre, her vilayet bağımsız bir daire olarak kabul edilmiştir. Vilayet merkezlerine bu amaçla polis müdürleri atanmıştır. Polis müdürleri, lüzumu kadar komiser, komiser muavini ve polis memuruyla görevlerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Polis amirleri, görevlerini yerine getirirken vilayet merkezlerinde valiye, bağlı birimlerde ise kaymakama bağlı olarak görev yapmışlardır.

Polisin idarî vazifeleri, idarî ve beledî olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Belediye kararlarına karşı oluşan fiil ve durumların oluşumunu engellemeye memur olan polis, ayrıca umumun asayiş ve emniyetini sağlamakla yükümlü olan, hükümet ve yetkili adlî makamların, verdiği emirleri yerine getirmekle mükellefti.

Polisin adlî zabıta vazifeleri ise siyasî ve adlî olmak üzere iki bölüme ayrılmıştı. İşlenen suçları araştırmak, failleri yakalayarak gerekli tahkikatı yaptıktan sonra adlî makamlara teslim etmek, idarî ve siyasî suçlara karşı gerekli tedbirleri almak, adlî ve siyasî suçları engellemek, takip ve tahkikatını yapmaktı. Ayrıca kanun kaçakları, şüpheli ve sabıkalı şahısları gözetim altında bulundurmak, hükümdar asker ve askerlik aleyhinde bulunanları takip etmek, suçluların iadesi ve yabancıları ilgilendiren meseleler polisin başlıca siyasî ve adlî görevlerinden olmuştur.

Araştırma sırasında Kastamonu Polis Müdürlüğü bünyesinde, hangi personelin ne işle meşgul olduğuna dair Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtlarında ayrıntılı bilgiye rastlanamamıştır. Bununla birlikte arşiv belgelerinde personelin rütbelerine göre belirli sayılarda hangi birimlerde istihdam edildiğini gösteren sınırlı sayıda yazışmaya ulaşılmıştır. Personelin görev yerleri ifade edilirken yıllara göre ufak çaplı değişimler görülmektedir. Örneğin 1916 yılı polis müdürlüğü kadrosunda

105 polis ve 25 yardımcı personel görev yapmaktadır. Bu personelin vilayet merkezi ve bağılı sancak merkezlerindeki ihtiyaca göre görevlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma neticesinde ortaya konulan sonuçlara göre, Kastamonu vilayet merkezi Polis Müdürlüğü kadar olmasa da, benzer bir teşkilatlanma bağılı sancak ve kazalarda komiserlikler şeklinde tanzim edilmiştir. Polis Teşkilatının II. Meşrutiyet Dönemi'nde taşrada kadrolaşması, tamamlanmaya çalışılmış ancak devrin içinde bulunduğu siyasî, sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle teşkilatlanma tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle Kastamonu örneğinden hareketle sancak ve kazalarda personel sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve Polis Müdürlüğünün imkânlarının da yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Kastamonu vilayetinde on sene zarfında dokuz polis müdürünün görev yaptığı tespit edilmiştir. Devletin içinde bulunduğu istikrarsızlığın adeta bir göstergesi olarak yorumlanabilecek olan bu durumun bir başka nedeni de, polis müdürleriyle ilgili yapılan şikâyetler olmuştur. Bu dönemde, her türlü şikâyetin değerlendirilme ve soruşturma konusu yapılması polis müdürlerinin azlinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin güvenlik durumu çalışılırken, dönemin süreli yayınlarından olan Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinden yararlanılmıştır. Asayiş olayları ile bu olaylara karışan kişi ve grupların özelliklerine göre konu başlıkları tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada sadece basından yararlanılmasında, dönemle ilgili arşiv belgelerinin yetersiz olması önemli bir etken olmuştur. Vilayetin güvenlik durumunun aydınlatılması açısından gerekli olan bilgilerin, dönemin gazetelerinde ayrıntılı şekilde yer almasına rağmen, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Müdürlüğü bünyesindeki arşiv belgelerinin ise oldukça sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Basından elde edilen bilgiler ve istatistiklerden hareketle meydana gelen polisiye ve adli olaylar genel olarak hem kamu düzeninin sağlanmasına hem de toplumsal alanda bireysel kabul edilebilecek asayiş olaylarına yönelik olmuştur. Hatta genel ahlak açısından toplumda meydana gelen yozlaşmanın bir göstergesi olarak kabul edilebilecek örnekler de bulunmaktadır. Yaşanan asayiş olayları pek çok insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Ayrıca az da olsa toplum

fertlerinin ırz ve namus güvenliğinin de tehlikeye düştüğü durumlara ilişkin örnekler bulunmaktadır. Bu olayları engellemek isteyen güvenlik güçleri oldukça sıkıntılı durumlara maruz kalmışlardır.

Birliklerinde firar eden askerler ve hapishanelerden firar eden mahkûmlar, çoğu zaman birlikte hareket etmişlerdir. Bu nedenle, vilayetin çeşitli yerlerinde eşkıyalık yapan çeteler türemiş, bu durum özellikle yolların güvenlik açısından oldukça problemlili yerler olmasına neden olmuştur. Bu türden olaylar, daha çok Balkan ve I. Dünya Savaşlarının yaşandığı yıllarda görülmüştür. Bu nedenle olayların önüne geçmek kolay olmamıştır. Dışarıda savaşılan güvenlik güçleri içeride yaşanan bu olaylara yeterince müdahale edemediği kanaatine varılmıştır. Araştırma neticesinde, gazetelere yansıyan firarlar ve firarîlerin karışıklıkları olayların, II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinin asayiş durumunun tespitinde son derece önemli yer tuttuğu görülmüştür. Bu olaylar devletin içinde bulunduğu sıkıntılı sürecin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu'sunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, basına yansıyan cinayet ve yaralama olaylarının büyük oranda tarla paylaşımı, hayvan otlatma, alkol kullanımı ve namus meselelerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Cinayet ve yaralama olaylarının tarafları arasında çoğu zaman bir yakınlık görülmektedir. Olaylar genelde akrabalar ve komşular arasında vuku bulmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi Kastamonu vilayetinde işlenen suçlarla ilgili istatistiksel bilgiler incelendiğinde, cinayet ve yaralama olaylarının oldukça yüksek düzeyde olduğu görülecektir. Bu durum, insanların problemlerini hukukî bir çerçeveden ziyade kendi başlarına halletmek istemelerinin bir sonucu olduğu söylenebilir.

İncelemede, Kastamonu'nun içinde bulunduğu durum ülkenin genel durumuyla birlikte değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayıp, Osmanlı Devleti'nin fiilen son bulmasına neden olan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihinde son bulan on yıllık süre zarfında, ekonomik ve sosyal açıdan meydana gelen yıkımlar nedeniyle, polis kadrolarının istenen ölçüde düzenlenemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma neticesinde, Kastamonu basınında, meşrutiyetin ilanından 1914 yılına kadar sıklıkla, gündelik hayatın akışı içerisinde meydana gelen problemlerden kaynaklanan asayiş olayları görülmüştür. I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılından, savaşın sona erdiği 1918 yılı sonlarına kadar olan süreçte ise daha çok genel güvenliğin sağlanamamasından kaynaklanan eşkıyalık hadiseleri meydana geldiği tespit edilmiştir. Savaş şartlarında erkek nüfusunun silâh altına alınması ve bu nedenle geride kalan nüfusun savunmasız olmasının, bu olaylarda etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ağır savaş şartlarından kaçan firarilerin, savunmasız insanların mal ve canlarına kastetmeleri, savaş yıllarında meydana gelen asayişsizliğin temel nedenlerinden birisi olduğu da söylenebilir.

KAYNAKÇA

I. ARŞİV BELGELERİ

Dâhiliye Nezareti Evrakı

- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 27/92.
- BOA, İ..DUİT, nr. 86/5.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 615/44.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/23.
- BOA, DH. EUM. MH, nr. 84/97.
- BOA, DH. EUM. THR, nr. 87/64.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 127/60.
- BOA, DH. EUM. MTK, nr. 44/2.
- BOA, İ..DUİT, nr. 86/5.
- BOA, Zb., nr. 615/44.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 53/71.
- BOA, DH. KMS, nr. 51-2/4
- BOA, ZB, nr. 440/41.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 77/38.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 103/63.
- BOA, DH. EUM. THR, nr. 88/20.
- BOA, DH. EUM. MEM, nr. 99/55.
- BOA, EUM. AYŞ, nr. 2/13.

II. GAZETELER

- **Takvim-i Vakâyi** gazetesi
- **Köroğlu** gazetesi
- **Kastamonu** gazetesi

III. RESMÎ YAYINLAR

- **Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye**, Selanik Matbaası, 1328 Selanik.

IV. İNCELEME ESER VE KİTAPLAR

- ALYOT Halim, **Türkiye’de Zabıta**, Kozan Ofset, Ankara 2008.
- Alparslan İlter, “*Türk Emniyet Teşkilatı*”, **19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2005.
- Atilla Bayram, “*Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı*”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2001.
- Burhan Şahin, “*Cumhuriyet Öncesinde Kastamonu’nun İdari-Nüfus ve Etnik Yapısı*”, Basılmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, Ankara 1992.
- CİN Halil, **Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması**, Yenigün Matbaası, Ankara 1978.
- DEMİRCİOĞLU Aziz **100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972**, Kastamonu 1973.
- FARGHİ Suraiya, **Türkiye Tarihi (İktisat Tarihi 1300 -1600)**, Cem Yayınevi, Cilt: 2
- KAFESOĞLU İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1995.
- KARAL Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt: 6, Ankara 1983.
- KUNT Metin, **Türkiye Tarihi (Osmanlı Devleti 1300 -1600)**, Cem Yayınları, Cilt: 2, İstanbul 1997.
- Hamdi Erdoğan, “*Polis Hizmetleri’nin Tarihi Gelişimi ve Teşkilat Yapısı*”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987.

- LEWIS Bernart, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev. Metin Kıratlı), TTK Yayınları, Ankara 2004.
- Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı'da Hukuk", (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu) **Osmanlı Devleti Tarihi**, Feza Yayıncılık, Cilt: 2.
- Mehmet İpşirli, "İlmiye Teşkilatı", (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu), **Osmanlı Devleti Tarihi**, Feza Yayıncılık, Cilt: 1, İstanbul 1999.
- Mehmet İpşirli, "Osmanlı Saray Teşkilatı, Osmanlı Padişahı", (Editör: Ekmelettin İhsanoğlu) **Osmanlı Devleti Tarihi**, Feza Yayıncılık, Cilt: 1, İstanbul 1999.
- MUMCU Ahmet, **Osmanlı Devleti'nde Rüşvet**, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1985.
- OKÇABOL Derviş, **Zabıta Tarihi**, Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara 1940.
- **Osmanlıdan Günümüze Polisin Özlük Dosyaları**, EGM Basımevi, Ankara 2002.
- PAKALIN Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, İstanbul 1971, C. 2.
- Solak-Zade Mehmet Çelebi, **Solak-Zade Tarihi**, (Çev. Vahit Çabuk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Cilt: II, Ankara 1989.
- Süleyman Kaynar, "*Tarihi Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatı Üzerine Bir Araştırma*", **Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Niğde 2002.
- YAŞAR Yılmaz, **Açıklamalı Polis Meslek Hukuku**, Başkent Matbaacılık, Ankara 1997.
- TONGUR Hikmet, **Türkiye'de Genel Kolluk Teşkilatı ve Görevlerini Gelişimi**, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1946.
- TURAN Osman, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkresi Tarihi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997.
- TURAN Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul 1971.
- TURAN Refik, "*Selçuklular Döneminde Kastamonu* ", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu – Tebliğler- (Kastamonu 1988)**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, **Osmanlı Devlet Teşkilatında Kapıkulu Ocakları II**, T.T.K. Yayınları, Ankara 1984.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal**, T.T.K. Yayınları, Ankara 1988.

- YILMAZ Mehmet Serhat, “Köroğlu Gazetesi 1908-1918”, **Halk Kültürü ve Köroğlu Bilgi Şöleni Bildirileri (02- 04 Kasım 2006)**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: 2, Bolu.
- M.Serhat Yılmaz, “*Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi*”, **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997.
- YİNANÇ Mükremin Halil, **Anadolu’nun Fethi**, İstanbul 1944.
- YÜCEL Yaşar, **Çobanoğulları – Candaroğulları Beylikleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Zeki Sarıkoyuncu, “*Cumhuriyet Döneminde Türk Emniyet Teşkilatı*”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993.

V. MAKALELER

- ARSLAN Şenol, “*Kolluk Tarihinde Ases, Şurta ve Hisbenin Görevleri*”, **Polis Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 26.
- DÜNDAR Nihat, “*Polis Teşkilatı’nın Kuruluş, Değişme ve Gelişimi*”, **Polis Dergisi**, 150. Yıl Özel Sayısı.
- DÜNDAR Nihat, “*Cumhuriyet İdaresinde 78 Yılı Geride Bırakan Bir Teşkilat: Polis Teşkilatı*”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 401, Ankara 2001.
- GÜLMEZ Mesut, “*Polis Örgütü’nün İlk Kuruluş Belgeleri ve Kaynağı*”, **Amme İdare Dergisi**, Cilt: 16, Ankara 1983.
- KÖYMEN Mehmet Altan, “*Selçuklularda Devlet*”, **Belleten**, TTK Basımevi, Ankara 1998.
- MANSUR Mehmet, “*Osmanlı Devleti’nin Tesisinden İstanbul’un Fethine Kadar Zabıta Yapılanması*”, **Polis Mecmuası**, İstanbul 1932.
- ORTAYLI İlber, “*Osmanlı Kadısı*”, **S.B.F.D.**, Ankara 1977, Cilt: 30, Sayı: 1.
- PİRDAL Rana, “*İlk Polis Teşkilatı’nın Kuruluşu*”, **Polis Dergisi**, Yıl: 13, Sayı: 51, Ankara 2007.
- SAMİ Ali Rıza, “*Önleyici Zabıta*”, **Polis Mecmuası**, Yıl: 1, Sayı: 9, İstanbul 1943.

- SENCER Muzaffer, “*Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetmel Gelişmeler*”, **Amme İdaresi Dergisi**, C. 17, Ankara 1984.
- ŞAHİN Eyüp, “*Osmanlı Polis Teşkilatı*”, **Polis Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 24, (Temmuz-Ağustos-Eylül), Ankara 2000.
- ŞAHİN Eyüp, “*Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi*”, **Polis Dergisi**, Sayı: 39, Ankara 2004.
- ŞAHİN Eyüp, “*Osmanlı Polisinin Eğitimi Bu Amaçla Açılan Polis Okulları*”, **Polis Dergisi**, Sayı: 25, Ankara 2000.
- ŞAHİN Eyüp, “*Osmanlı Devletinde Suç ve Suçluluğun Kontrolüyle, Hükümlü ve Sanıkların Yakalanması*”, **Polis Dergisi**, Yayın No: 238, (Temmuz-Ağustos-Eylül), Ankara 2004.
- İNALCIK Halil, “*Mahkeme*”, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 7.
- YAMAN Talat Mümtaz, “*Osmanlı İmparatorluğu Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma*”, **İdare Dergisi**, Sayı:141, Ankara 1939.
- YAĞAR Hasan, “*Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- YILMAZ Mehmet Serhat, “*İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu’daki Yayın Organı Köroğlu Gazetesi*”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Yıl:2, Sayı:3, (Mart 1997).

EK 1

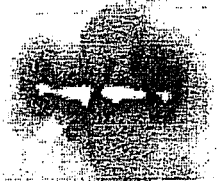
Kastamonu Vilayeti Polis Kadrosunu Gösteren Cetvel
(Fon Kodu: DH.EUMTHR, DN: 87, GN: 64)

[illegible]

ایسے جدول کے مطابق مرفوعہ معروضات پر فی فیصد برقیاتی ۱۹۱ سالہ ۱۹۱۱

1916 Yılı Kastamonu Vilayeti Polis Kadrosunun Görev Dağılımı
(Fon Kodu:DH.EUM.MEM, DN: 77, GN23.)

۱۰۰
 ۹۹
 ۹۸
 ۹۷
 ۹۶
 ۹۵
 ۹۴
 ۹۳
 ۹۲
 ۹۱
 ۹۰
 ۸۹
 ۸۸
 ۸۷
 ۸۶
 ۸۵
 ۸۴
 ۸۳
 ۸۲
 ۸۱
 ۸۰
 ۷۹
 ۷۸
 ۷۷
 ۷۶
 ۷۵
 ۷۴
 ۷۳
 ۷۲
 ۷۱
 ۷۰
 ۶۹
 ۶۸
 ۶۷
 ۶۶
 ۶۵
 ۶۴
 ۶۳
 ۶۲
 ۶۱
 ۶۰
 ۵۹
 ۵۸
 ۵۷
 ۵۶
 ۵۵
 ۵۴
 ۵۳
 ۵۲
 ۵۱
 ۵۰
 ۴۹
 ۴۸
 ۴۷
 ۴۶
 ۴۵
 ۴۴
 ۴۳
 ۴۲
 ۴۱
 ۴۰
 ۳۹
 ۳۸
 ۳۷
 ۳۶
 ۳۵
 ۳۴
 ۳۳
 ۳۲
 ۳۱
 ۳۰
 ۲۹
 ۲۸
 ۲۷
 ۲۶
 ۲۵
 ۲۴
 ۲۳
 ۲۲
 ۲۱
 ۲۰
 ۱۹
 ۱۸
 ۱۷
 ۱۶
 ۱۵
 ۱۴
 ۱۳
 ۱۲
 ۱۱
 ۱۰
 ۹
 ۸
 ۷
 ۶
 ۵
 ۴
 ۳
 ۲
 ۱

10

2/3

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

BAŞBAKANLIK

2.Meşrutiyet Dönemi (1908-18) Polis Kadrosunda Meydana Gelen Vefat İstifa ve Görevden Uzaklaştırma Durumunu Gösteren Cetvel

[illegible]

1913 Yılında Kastamonu Polis Müdürlüğü ile
İlgili Düzenlenmiş Rapor (Fon Kodu:
DHEUM MEM, DN 27, GN 92)

[illegible]

Figure 1. The effect of the concentration of the *Agaricus bisporus* spores on the growth of *Agaricus bisporus* on the substrate. The concentration of the spores was 10⁴ spores/g substrate (a), 10⁵ spores/g substrate (b), 10⁶ spores/g substrate (c), 10⁷ spores/g substrate (d), 10⁸ spores/g substrate (e), 10⁹ spores/g substrate (f), 10¹⁰ spores/g substrate (g), 10¹¹ spores/g substrate (h), 10¹² spores/g substrate (i), 10¹³ spores/g substrate (j), 10¹⁴ spores/g substrate (k), 10¹⁵ spores/g substrate (l).

[illegible][illegible]

رَبِّهِمَا

رسالة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرویز احمدی

۱۰۰

سے کہ میں اسی

طی ایملده

سورة الاحقاف
الحمد لله

200

Abstract

نومرو ۱۷۶ — پولیس نظامنامه سی

۸ جمادی الاخره ۱۳۳۱ ۲ مایس ۱۳۲۹

[تقریم وقایع ایله نشر واعلامی : ۱۷ جمادی الاخره ۱۳۳۱ ۱۲ مایس ۱۳۲۹ - نومرو ۱۴۶۷ - ۱۴۷۲]

موارد عمومی

ماده : ۱ پولیس : امنیت و آسایش عمومینک دوام واستقرارینی تأمین و خلقتک جان و مال و عرضی تحفظه واستراحت عمومی بی استکمال وظیفه سیاه مکلفدر .

ماده : ۲ پولیسک وظائف عمومی سی « ضابطه اداره » « ضابطه عدلیه » نامریله ایکی قسمدر .

ماده : ۳ ضابطه اداره : قوانین ونظامات موضوعه ایله قانوناً اصدار اولتان مقررات دولته و اوامر و تنبیهات حکومت و بلدییه منایر احوالک و بالجمله جرائمک منع وقوعیه امنیت واستراحت عمومی بی استحضال منعند تدابیر اتخاذ ایتمکدر « اداری » و « بلدی » نامریله ایکی به منقسمدر .

ماده : ۴ ضابطه عدلیه : علی العموم جرائمی تخری و فاعلرینی در دست ایدرک تحقیقات مقتضیه بی بالا جرا اوراقیله برابر مدعی عمومینکه تسلیم ایتمک و جرائم عادیه و سیاسیه به متعلق تدابیر مخصوصه انضباطیه بی اتخاذ ایتمکدر « سیاسی » و « عدلی » نامریله ایکی به آریلیر .

برنجی کتاب

پولیس تشکیل وید صورت انتخاب و تعیینه و رتبی و نبرله و ملاقات و مجازانیده

لوازم دینیانه رادر

پولیس سیلک تشکیل و درجاتی و بعض قواعد و ضوابط عمومی جفته در

ماده : ۵ پولیس سلسله سی : پولیس نامزدی ، پولیس مأموری ، قومیسر معاونی و قومیسرک ایله بونلرک فوقده وینه بوسلسله دن معدود اولمق اوزره مرکز مأمورلنی و پولیس مدیرلکی و قسم عدلی و اداری ریاست و مدیریتلری و امنیت مدیرلکی و امنیت عمومی مدیرلکی و استانبول پولیس مدیر عمومیلکندن عبارتدر .

ماده : ۶ پولیس : پیاده و سواری و سیویل اولیٰ اوزرہ اوچ صنفہ متعینند .
ماده : ۷ قومیسر لک و مرکز مأمورانی ایکی و پولیس مدیریتری اوچ صنف
اوزرینہ مرتبدر .

ماده : ۸ پایتخت سلطنت سنیہ تشکیلاتی قانون مخصوص ایله معین بر پولیس
مدیر عمومیٰ موجود و بک اوغلی و اسکدار پولیس مدیریتری ده آکا مربوطدر .
پایتخت پولیس مناطقدہ ایجابی قدر مرکز مأموری استخدام اولنور . ولایاتده عمومیٰ
پولیس مدیریتری استخدام اولنور . مستقل الویہ ده دخی پولیس مدیریتری استخدامی مجازدر .
غیر مستقل الویہ ایله قضالرده نفوس و اهمیت محلیہ به کورہ پولیسک منقسم اولدینی درجاتدن
بر آمر اداره سندہ لزومی قدر پولیس استخدام ایدیلور .

ماده : ۹ وظیفہ سی قانون مخصوص ایله معین اولدینی و جہلہ داخلہ نظارتی
تزدندہ بر امنیت عمومیہ مدیریتری موجوددر .

ماده : ۱۰ استانبول پولیس مدیر عمومیٰ تزدندہ قسم عدلی واداری مدیریتری
و بک اوغلی و اسکدار پولیس مدیریتری تزدندہ عدلی واداری رئیسری بولنور . بونلرک
تزدندہ ایجابی قدر کتبہ و قومیسر و قومیسر معاونی و پولیس مأموری و سیویل مأمورلر
استخدام اولنور . عدلی مدیریت و ریاستری تزدندہ بشقہ جه بر داقیلوسقونی و بر فطوغراف
مأموری و بونلرہ معاون اولہرق لزومی قدر قومیسر معاونی و پولیس مأموری بولنور .

ماده : ۱۱ طبابت ضابطہ اموریلہ مشغول اولیٰ اوزرہ استانبول و بک اوغلی
و اسکدار پولیس مدیریتری تزدندہ و لزوم کورینان ولایتلرده ده طبای ضابطہ استخدام
اولنور .

بونلرک معینندہ لدی الحاجہ قابله و تیمارچی دخی استخدامی جائزدر .

ماده : ۱۲ ایجاب ایدن ولایاتده قسم عدلی واداری ریاستی وظیفہ سی ایکی مرکز
مأموری طرفندن ایضا اولنور . مرکز مأموری تشکیل اولنیمان محالدرده بو وظیفہ ایکی
سر قومیسر و یا ایکی ایکنجی قومیسر معرفتیلہ رؤیت ایدیلیر و معینلرندہ لزومی قدر قومیسر
معاونی و پولیس و سیویل مأموری بولنیریلیر .

ماده : ۱۳ تحری مأمورلرینک تشکیلات و درجاتی عینیلہ رسمی مأمورلر کیدر .
بونلرک تعیین و عزلی تعلیمات مخصوصہ سنہ تابعدر . شرائط معینی حاکم اولان تحری
مأمورلرینک عند الحاجہ رسمی مأمور صرہ سنہ یکمسی قابلادر .

برنجی باب

پولیسک شرائط و صورت تعیین و ترفیع و امتحان و صورت اجراء و ترقی و امتحان
اجراء و ترقی و امتحان و صورت اجراء و ترقی و امتحان

برنجی فصل

پولیسک شرائط و صورت تعیین و ترفیع و امتحان و صورت اجراء و ترقی و امتحان

ماده : ۱۴ پولیس نامزد لکنه طالب اولان کیمسه اولاً یکرمی اوچ یاشندن
ون و او توزدن افزون اولماق ثانیاً سربستهجه او قومق ، یازسی او قوناقلی ، املاسی
وغری « معنا دکیمه جک درجه ده املا خطاسی مغادره ، و اولدجه سرعتله او قودینغی
کلاهیجق و تقریر ایدم جک اقتداره مالک اولق و الحاصل پولیس مکتبده او قونماق
رسلی ادراکه قابلیتی آکلا شلیق ثالثاً قامتی برمترو آلتیش درت ساتیمه و دین دون
لنماق رابعاً جنابت و محل ناموس و عفت ججه ایله محکوم و سر خوشلق و قمار بازلق
ی سوء احوال ایله معروف اولماق خامساً خدمات خسیسه و سفلیه ایله اشتغال ایتماش
لین سادماً حسن حال اصحابندن بولدیغی پولیس دائره سنجه بالتحقیق تصدیق اولنق
ایباً غل و امراضدن سالم و تام الاعضا و وجودجه پولیسک و خلیفه سنی ایفایه الیریشلی
لدیغی آکلا شلیق شرطدر . بو صورتله شرائط مطلوبه یی حائر و حسن حال اصحابندن
لدیغی مصدق بولان کسان پولیس نامزدی قید اولنور .

ماده : ۱۵ پولیس نامزدی قید اولنق ایچون ماده سابقه ده ذکر اولان اوصاف
برابر مکاتب اعدادیه دن شهادتنامه یی حائر اولق و نسک نظامیده و یا خود ژاندارمه
نقده ایفای خدمتله تذکره آلق و ترکیه دن بشقه السنیه واقف اولق اسباب رجحانندن
اولنور .

ماده : ۱۶ پولیس نامزدی پولیس مکتبرنجیه ایلاک آچیله جق دوره تحصیلیه
خل اولق اوزره قید اولنور و بعدما مکتبدن شهادتنامه آلدیجه کیمسه پولیس سلکنده
تخدام اولمه ماز .

ماده : ۱۷ پولیس نامزدی مکتبده یکیزدیکی مدتده داخل اولق اوزره برت

استخدام اولئهرق اخلاق، بنيه واقتدار اعتباريله پوليسلئكه الوريشلى اولدينى تحققيق ايدرسه پوليس صنفه نقل اولئور عكس حالده قىدى ترقين ايديلير وبو كىلرك تكرار پوليسه قىدى جائز اولماز.

ماده : ۱۸ ماده سابقهده محرر معامله قبوليه و ترقينه ايچون پوليس نامزدلرينك كرك مكتهبه كرك مكتهبن چيقدقندىكره مشهود اولان احوال و اخلاق واقتدارلى حقنده منتظم نوط طوبيلهرق سته نهايتنده بو نوطاره نظراً منسوب اولدينى مدير تچه ايجاب ايدن قرار آئماز اولئور.

ماده : ۱۹ پوليس سلئكنده على الاطلاق ترقى اولاً بر صنفده لا اقل ايكي سته خدمت ايتك ثانياً مدت خدمتى ظرفنده اخلاق واقتدارجه مستحق ترقى اولدينى بالتحقيق آكلاشلىق و ثالثاً بالكرز پوليس مأمورلغندن سر قوميسرلكه قدر جارى اولق اوزره مسابقه امتحانه داخل اولارق اثبات اهليت ايتك ايله مشروطدر. (پوليس مأمورلرينك قوميسر معاونلكنه ترفيعي ايچون ماده سابقهده معين اولان ايكي سته مدته نامزدلك مدتيده محسوب ايديلير.)

ماده : ۲۰ ترفيع ايچون مدت معينه قانونيه اكمال ايدن پوليس مأمورلريه قوميسر معاونلارى و ايكنجى قوميسرلرى حقنده مرجعلىر تچه تحقيقات لازمه بالاجرا مستحق ترفيع اولدينى آكلاشيلانلر منحل وقوعنده امتحانه دعوت ايدلك اوزره اسملى دفتر مخصوصه قيد اولئور.

ماده : ۲۱ برنجى صنف پوليس مديريتلىرینه ايكنجى صنف و ايكنجى يه اوچنجى صنف مديرلردن و اوچنجى صنف پوليس مديرلكنه برنجى صنف مركز مأمورلردن و برنجى صنف مركز مأمورلغنه ايكنجى صنف مركز مأمورلردن و ايكنجى صنف مركز مأمورلغنه سر قوميسرلردن قدم و اهليتلى اعتباريله مستحقلىر ترفيعاً تعيين ايديلير.

ماده : ۲۲ ترفيعاً تعيين ايدلىكى محله كيتمك مأمورين ضابطه ايچون مجبوريدر: كيتمكدن استنكاف ايدنلر مستعفى عد اولئور.

ماده : ۲۳ ولايات پوليس مديريتلىريله قائم مقاملىقلر صنفاً يكدىكره مساويدرلر. پوليس مديرلكنده لا اقل درت سته خدمت ايدوبده قابليت واقتدارى كوريلنلر طلب واستدعالي اوزرينه قائم مقاملىق صنفه نقل اولنه بيليرلر.

ماده : ۲۴ بك اوغلى پوليس مديرلى برنجى صنفدن واسكدار پوليس مديرلى
ايكنجى صنفدن معدود اولوب عين صنفده بولان ولايات پوليس مديرلرندن نقلا وياخود
برصف مادوننده بولان پوليس مديرلرله آكا معادل اولان شعبات مديرلرندن ترقيعا
تعيين اولنورلر. استانبول پوليس ديريتى عدلى وادارى مديرلرى اوچنجى صنف پوليس
مديرلكنه معادل اولوب اسكدار و بك اوغلى قسم عدلى وادارى رئيسارى ميانندن
قدم و اقتدار اعتباريله مناسبارلار ترقيعا ويا اوچنجى صنف پوليس ديريتلرندن نقلا
تعيين ايديليرلر.

اسكدار و بك اوغلى قسم عدلى وادارى رياستلى برنجى صنف مركز مامورلارنه
معادل ايسده درجه ترقيع عد اولنوب برنجى صنف مركز مامورلرى ميانندن قدم
واقتدار اعتباريله تعيين اولنورلر.

ماده : ۲۵ ولايات والويه مستقله سر قوميسرلرله پوليس ديرلرينك تعيين
وترقيعلرينه عائد تدقيقات امنيت عموميه ديريتجه اجرا اولنور ايچق بولنردن ولايات
ويا والويه غير مستقلهده مستخدم سر قوميسر ايله ولايت پوليس ديرلرى حقهده اداره
ولايت قانونى حكمنه توفيقا والى ويا مستقل متصرفلر ك راي و مطالعهلى آلنور .

ماده : ۲۶ بك اوغلى واسكدار پوليس ديريتلرله استانبول پوليس ديريت
عموميهنه مربوط بالجله ديرلره و دوائر رؤساسنه و مركز مامورلرينه عائد اولان
قررات استانبول پوليس ديريت عموميه سنك انهامى و امنيت عموميه ديريتك تدقيقاتى
وزرينه داخليله نظارتجه اجرا و بولنردن بالعموم پوليس ديرلرله ديريت عموميه نك
سم عدلى وادارى ديرلرى ايچون اراده سنه حضرت پادشاهى استحصال اولنور .
درسعادت پوليس سر قوميسرلرينك امر امتحان وترقيعلرى ديريت عموميه نزننده
نشكل هيئت انتخابيهه عائددر .

فصل ثانى

امتحانلارك صورت اجراسنه و نتيجه امتحانده اجرا قلنه چق انتخاباته دائر

ماده : ۲۷ درسعادتده استانبول پوليس مدير عموميسنك رياستى تيجنده اولوق
زده بك اوغلى واسكدار پوليس ديرلرندن مركب پرهيت انتخابيه بولنور.

(1913 Tarihli Polis Nizamnamesi)
Numero 176 – Polis Nizamnamesi

(Takvim-i Vekayi' ile neşir ve ilanı : 17 Cemaziyelahir 1331 12 Mayıs 1329 – Numero 1467 - 1472')

Mevaddi Umumiyye

Madde:1- Polis: Emniyet ve asayiş umuminin devam ve istikrarını temin ve halkın can ve mal ve ırzını muhafaza ve istirahat-ı umumiyyeyi istikmal vazifesiyle mükelleftir.

Madde:2- Polisin vazife-i umumiyyesi "zabıta-ı idare", "zabıta-ı adliye" namlarıyla iki kısımdır.

Madde:3- Zabıta-ı idare: kavanin ve nizamat -ı mevzuat ile kanunen ısdar olunan makarrat-ı devlete ve evamir ve tenbihat-ı hükümet ve belediyyeye mugayir ahvalin ve bilcümle ceraimin men'i ve vuku'u ile emniyet ve istirahat-ı umumiyyeyi istihsal zımında tedabir ittihaz etmektir. "İdari" ve "beledi" namlarıyla ikiye munkasımdır.

Madde:4- Zabıta-ı adliye: Alelumum ceraimi taharri ve faillerini derdest ederek tahkikat-ı muktaziyyeyi bilahare evrakıyla beraber müdde'-i umumiliğe teslim etmek ve ceraimi adliye ve siyasiyeye müteallik tedabir-i mahsusa-ı inzibatiyyeyi ittihaz eylemektir. "Siyasi" ve "adli" namıyla ikiye ayrılır.

Birinci Kitap

Polis Teşkilatının Suret-i İntihabi ve Ta'vinine ve Terakki ve Tebeddülüne ve Mukafat ve Mücazatıyla Levazım ve Muayyenata Dairdir

Polis silkinin teşkilatı ve derecatı ve bazı kavaid ve zavabit-ı umumiye hakkındadır.

Madde:5- Polis silsilesi: Polis namzedi, polis memuru, komiser muavini ve komiserlik ile bunların fevkinde ve yine bu silsileden ma'dud olmak üzere Merkez Memurluğu ve Polis Müdürlüğü ve Kısm-ı Adli ve İdari Riyaset Müdüriyetleri ve Emniyet Müdürlüğü ve Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü ve İstanbul Polis Müdür-i Umumiliğinden ibarettir.

Madde:6- Polis: Piyade ve sülvari ve sivil olmak üzere üç sınıfa munkasımdır.

Madde:7- Komiserlik ve merkez memurluğu iki ve polis müdüriyetleri üç sınıf üzerine müretteptir.

Madde:8- Payitaht Saltanat-ı Seniyye'de, teşkilat-ı mahsus ile muayyen bir Polis Müdür-i Umumiliği mevcut ve Beyoğlu ve Üsküdar Polis Müdüriyetleri de ona merbuttur. Payitaht polis menatığında icabı kadar merkez memuru istihdam olunur. Vilayette umumiyetle polis müdürü istihdam olunur. Müstakil elviyede dahi polis müdürü istihdamı mucazdır. Gayr-ı müstakil elviye ile kazalarda nüfus ve ehemmiyet-i mahalliyeye göre polislik munkasım olduğu derecatdan bir amir idaresinde lüzumu kadar polis istihdam edilir.

Madde:9- Vazifesi kanun-u mahsus ile muayyen olduğu vechile Dahiliye Nezareti nezdinde bir emniyet-i umumiye müdüriyeti mevcuttur.

Madde:10- İstanbul Polis Müdür-i Umumiyesi nezdinde Kısm-ı Adli ve İdari Müdürleri ve Beyoğlu ve Üsküdar Polis Müdürleri nezdinde adli ve idari reisleri bulunur. Bunların nezdinde icabı kadar ...kib.. komiser ve komiser muavini ve polis memuru ve sivil memurlar istihdam olunur. Adli müdüriyet ve riyasetleri nezdinde

- Taşih. Numero : 1522
- Dustur "Tertib-i Sani", Cilt:5, forma:25

başkaca bir daktiloskopi ve fotograf memuru ve bunlara muavin olarak lüzumu kadar komiser muavini ve polis memuru bulunur.

Madde:11- Tababet-i zabıta umuriyle meşgul olmak üzere İstanbul ve Beyoğlu ve Üsküdar Polis Müdüriyetleri nezdinde ve lüzum görünen vilayetlerde de etibba-i zabıta istihdam olunur.

Bunların maiyetinde ledelhace kabile ve timarci dahi istihdamı caizdir.

Madde:12- İcab eden vilayetde kısm-ı adli ve idari riyaseti vazifesi iki merkez memuru tarafından ifa olunur. Merkez memuru teşkil olunmayan mahallerde bu vazife iki serkomiser veya iki ikinci komiser ma'rifetiyle ru'yet edilir ve maiyyetlerinde lüzumu kadar komiser muavini ve polis ve sivil memur bulundurulur.

Madde:13- Taharri memurlarının teşkilat ve derecatı aynıyla resmi memurlar gibidir. Bunların ta'yin ve azli, ta'limat-ı mahsusasına tabidir. Şerait-i muayyeneyi haiz olan taharri memurlarının inde'l-hace(t) resmi memur sırasına geçmesi kabilidir.

Birinci Bab

Polisin Şerait ve Suret-i Ta'yin ve Terfii ve İmtihanların Suret-i İcrasıyla Netice-i İmtihanda İcra Kılınacak İmtihabat Hakkındadır

Birinci Fesil

Polisin şerait ve suret-i ta'yin ve terfine Mütedairdir

Madde:14- Polis namzedliğine talip olan kimse evvelen yirmi üç yaşından dün ve otuzundan efzuun olmak. Saniyen serbestçe okumak, yazısı okunaklı, imlası doğru "Mana değişmeyecek derecede hatası muafıdır" ve oldukça süratle okuduğunu anlayacak ve takır edecek iktidara malik olmak velhasılı polis mektebinde okunacak dersleri idrake kabiliyeti anlaşılmak, salisen kameti bir metre almış dört santimetreden dün bulunmak, rabien cinayet, muhili namus ve iffet-i cünha ile mahkum ve sarhoşluk ve kumarbazlık gibi su-i ahval ile ma'ruf olmamak. Hamisen hademat-i hasise ve sefile ile iştilal etmemiş olmak. Sadisen husn-ü hal ashabından bulunduğu polis dairesince bi't-tahkik tasdik olunmak. Sabian ilel ve marazatdan salim ve tammu'l-aza ve vücutça polislik vazifesini ifaya elverişli olduğu anlaşılmak şarttır. Bu suretle şeraiti matlubiyyeyi haiz ve husn-u hal ashabından olduğu musaddak bulunan kesan polis namzedi kaydolunur.

Madde:15- Polis namzedi polis mekteblerince ilk açılacak devre-i tahsiliyyeye dahil olmak üzere kaydolunur ve ba'dema mektepten şehadetname almadıkça kimse polis silkinde istihdam olunamaz.

Madde:17- Polis namzedi mektepte geçirdiği müddet de dahil olmak üzere bir sene istihdam olunarak ahlak, bünye ve iktidar itibariyle polisliğe elverişli olduğu tahakkuk ederse polis sınıfına naklonulur. Aksi halde kaydı terkin edilir ve bunların tekrar polise kaydı caiz olmaz.

Madde:18- Madde-i sabıkada muharrer muamele-i kabuliyye ve terkiniiye için polis namzetlerinin gerek mektepten çıktıktan sonra, meşhud olan ahvali ve ahlaki ve iktidarlari hakkında muntazam not tutularak sene nihayetinde bu notlara nazaran mensup olduğu müdüriyetçe icap eden karar ittihaz olunur.

Madde:19- Polis silkinde alelülak terakki evvelen bir sınıfta laekal iki sene hizmet etmek, saniyen müddet-i hizmeti zarfında ahlak ve iktidarcı müstahakk-ı terakki olduğunu bittahkik anlaşılmak ve salisen yalnız polis memurluğundan serkomiserliğe kadar cari olmak üzere müsabaka imtihanına dahil olarak isbat-ı ehliyet etmek ile meşruttur. (Polis memurlarının komiser muavinliğine terfii için madde-i sabıkada muayyen olan iki sene müddete namzetlik müddeti de mahsup edilir.)

Madde:20- Terfi için müddet-i muayyene-i kanuniyyeyi ikmal eden polis memurlarıyla komiser muavinleri ve ikinci komiserleri hakkında mercilerince tahkikat-ı lazime bilcira müstahak-ı terfi olduğu anlaşılanlar münhal vukuunda imtihana davet edilmek üzere isimleri defter-i mahsusuna kaydolunur.

Madde:21- Birinci sınıf polis müdüriyetlerine ikinci sınıf ve ikinciye üçüncü sınıf müdürlerden ve üçüncü sınıf polis müdürlüğüne birinci sınıf merkez memurlarından ve birinci sınıf merkez memurluğuna ikinci sınıf merkez memurlarından ve ikinci sınıf merkez memurluğuna serkomiserlerden kıdem ve ehliyetleri itibariyle müstahakları terfien ta'yin edilir.

Madde:22- Terfien edildiği mahalle gitmek memurin-i zabıta için mecburidir. Gitmekden istinkaf edenler müstafi addolunur.

Madde:23- Vilayet polis müdüriyetleri ile kaymakamlıklar sınıfen yekdigere müsavidirler. Polis müdürlüğüne laekal dört sene hizmet edüp de kabiliyet ve iktidarı görülenler talep ve istidaları üzerine kaymakamlık sınıfına naklolunabilirler.

Madde: 24- Beyoğlu Polis Müdürlüğü birinci sınıfından ve Üsküdar Polis Müdürlüğü ikinci sınıfından madud olup aynı sınıfta bulunan vilayet polis müdürlerinden naklen yahut bir sınıf madununda bulunan polis müdürleriyle ona muadil olan şabat müdürlerinden terfien tayin olunurlar. İstanbul Polis Müdüriyeti adli ve idari müdürleri üçüncü sınıf polis müdürlüğüne muadil olup Üsküdar ve Beyoğlu kısm-ı adli ve idari reisleri meyanından kıdem ve iktidar itibariyle munasiblerinden terfien veya üçüncü sınıf polis müdüriyetlerinden naklen tayin edilirler.

Üsküdar ve Beyoğlu kısm-ı adli ve idari riyasetleri birinci sınıf merkez memurluğuna muadil ise de dereceten terfi addolunup birinci sınıf merkez memurları meyanında kıdem ve iktidar itibariyle tayin olunurlar.

Madde:25- Vilayet ve elviye-i müstakile serkomiserleriyle polis müdürlerinin tayin ve terfilerine ait tedkikat-ı emniyet-i umumiyye müdüriyetince icra olunur. Ancak bunlardan vilayet ve elviye-i gayr-i müstakilde müstahdem serkomiser ile vilayet polis müdürleri hakkında idare-i vilayet kanunı hükmüne tevfikan vali veya müstakil mutasarrıfların re'yi ve mütalaaları alınır.

Madde:26- Beyoğlu ve Üsküdar Polis Müdüriyetleriyle İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyyesine merbut bilcümle müdürlere ve devair-i rilesasına ve merkez memurlarına ait olan mukarrerat İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesinin inhası ve emniyet-i umumiyye müdüriyetinin tedkikatı üzerine Dahiliye Nezaretince icra ve bunlardan bilumum polis müdürleriyle Müdüriyet-i Umumiyye'nin kısm-ı adli ve idari müdürleri için irade-i seniyye-i Hazret-i Padişahi istihsal olunur.(Der saadet. polis serkomiserlerinin emr-i imtihan ve terfileri Müdüriyet-i Umumiye nezdinde müteşekkil hey'et-i intihabiyyeye aittir.)

Fasl-ı Sani

İmtihanların Suret-i İcrasına ve Netice-i İmtihanda İcra Kılınacak İntihabata Dair

Madde:27- Dersaadette İstanbul Polis Müdür-i Umumiyesinin riyaset-i tahtında olmak üzere Beyoğlu ve Üsküdar Polis Müdürlüklerinden mürekkep bir heyet-i intihabiye bulunur.

Madde:28- Namzetlerin imtihan ve kabulü hususiyetiyle işigal etmek üzere her mektepde müdürün taht-ı riyasetinde kavanin muallimi ve dahiliye müdirinden mürekkep bir komisyon bulunacaktır.

Madde:29- Her vilayetde polis müdirlerinin ve müstakil livalarda polisin en büyük amirinin riyaseti tahtında kısm-ı adli ve idari reislerinden mürekkep birer heyet-i intihabiye teşkil kılınacaktır.